

De obitu sancti roiberti et dissensione cleri roma
ni. lxxxvi.
De initio et profectu ecclesie sancti quintini et
quibusdam aliis. lxxxvii.
De sacris reliquijs quas sanctus deodericus me
tis detulit. lxxxviii.
De imperio othonis secundi et sancto edwardo
rege. lxxxix.
De uastatione francie per othonem et echelredo
rege. xc.
De bello othonis contra grecos et morte eius. xci.
De imperio othonis tercii et vita sancti mecheri
ci abbatis. xcii.
De translatione regni francozum ad hugonem
caphet. xciii.
De transitu sancti dunstani cantuari.
De miraculis eius post obitum. xciv.
Adhuc de eodem. xcvi.
De quibusdam euentibus illius tps. xcvi.
De gerberto papa et primis eius studiis in ni
gromancia. xcvi.
De thesauris subterranis quos frustra ques
iuit. xcix.
De ceteris qui talia querentes interierunt vel a
demonibus sunt illusi. c.
De ymagine a qua gerbertus responsum accepit
mortis sue. ci.
De sancto odilone cluniacen. et boiff eius iustis. cii.
De miraculis per eum diuinis ostens. ciii.
Adhuc de eodem. ciii.
Qualiter idem pater memoriā defunctorū institu
it et benedictū papā a supplicijs liberauit. cv.
De transitu eiusdem abbatis sancti. cvi.
De ceteris viris illustribus eiusdem tps. cvii.
De quadā victoria othois et morte eiusdem. cviii

**C. I. De imperio karoli magni et forma
eius ac robore. Sigibertus.**

Karolus igitur magnus
cum iam super fracos re
gnasset annis. xxxiiij. pri
mus francozum impauit
romanis annis. xlii. Ce
pit autem anno domini
dcccii. Mundi vo. quar
timillefimo dcc. lxx. diui
so a constantinopoli im

perio romano. euolutis annis c. rciter. cccc. et. lx
viii. ex quo bizantium eracie ciuitas a primo Cō
stantino ampliata et in regiam urbem est exaltata
et trāslata in illam omnis romane dignitatis glo
ria in sedē romani imperii fuit dedicata. et noua
roma appellata.

Turpinus remensis archiepiscopus.

Erat hic karolus corpore decorus. sed visu ferus
statura eius. viii. pedum suorum. f. qui erant lon
gissimi. renibus erat amplissimus. ventre cōgru
brachiis et cruribus grossus. Miles doctissimus
et acerzimus. et omnibus artub. fortissimus. Facies
eius in longitudine habebat palmū et dimidiū.
barba vnū pedem. nasus circiter dimidiū. frōs
erat vnus pedis. oculi leonini scintillātes ut car
bunculus. Supercilia dimidiū palmi. Quicquid
iratus apertis oculis aspexisset. statim terzitus erat
Cingulum quo cingebatur. viii. pe. extendebatur
p̄ter illud quod pendebat. Parum panis p̄mede

bat. sed quartam partē arietis. aut gallinas duas
aut anserem vnum. aut spatulā porcīnam. aut pa
uonē. aut gruē. aut leporem itegrū edebat. modi
cum vinum et aqua limphatū sobrie bibebat. Tā
te fortitudinis erat q. militē armatū super equū
sedentem a vertice capitis vsq. ad bases simul cū
equo vno ictu p̄p̄ia spata secabat. Quattuor fer
raturas equorum simul manib. facile extendebat
Militem armatum rectum stantem super palmā
suam a terza vsq. ad caput suum sola manu velo
citer eleuabat. Erat enim donis largissimus. in iu
dicijs certissimus. in locutione luculentus.

Cronographus. Mater eius domina bertero
da in magno apud eum honore cōsenuit. liberos
quoq. suos ita censuit instituendos. ut tā filii q.
filie primo liberalibus studiis quibus et ipse opaz
dabat erudirentur. cum etiam filios cum primis
etas patiebatur more francozū equitare et armis
atq. venatōib. exerceri fecit filias vero lanificō
assuescere. coloq. ac fuso (ne per ocium torpescer
rent) opam impendere. atq. ad omnem honesta
tem erudiri iussit. tū quia semper studia literarū
amasset tēptabat et ipemet scribere. tabulasq. fe
rebat ut cum vacuum tempus esset manum litē
ris assignandis assuesceret. In palatio suo a
quisgranī basilicā plurimē pulcritudinis in ho
noze beate marie virginis extruxit. quam etiā di
uicijs et honoribus p̄cipue sublimauit. Regnum
quoq. francozum cum post patrem suum pipinū
iam fortē quidez et magnū suscepisset ita notabi
liter ampliāuit ac dilatauit. ut ei duplum adicerz

**C. II. De studiis ac moribus eiusdem
Hugo libro sexto.**

Karolus in discenda grāmatica. petrū
pisanum habuit adiutorem. et in ceteris
disciplinis albinum cognomēto aluinū
Religionem deniq. xpianam summa pietate sem
per excoluit. et ecclesiam mane et vespere necnō
et nocturnis horis et sacrificij tempore impigre
frequentauit. Circa pauperes quoq. liberalitate
maxima p̄ditus erat. ut qui nō solū in suo regno
illis subuenire. veruz etiam in transmarinis regio
nib. in siriam et egiptum et affricam et hīlīmīs
et alexandrie atq. cartaginē pecūnias multas mie
tere satagebat. Ob hoc etiam maxime transmario
rum regum amicitias experebat. ut sub eiusdem re
gibus xpianis refrigerium ali. quod pueniret. fuit
autē. amplo corpore ac robusto. statura eminen
te et apice capitis rotūdo. canicie reuerēda. facie
ieta. voce clāra. valitudine p̄spera. Deniq. p̄uua
batur rarissime. cēnaq. quotidiana. quaternis t̄m
ferculis prebebatur. p̄ter assām carnē. quam ve
natores verubus inferre solebant qua ille libenti
us q. ulla alio cibo vesceretur. Inter cenandum
aut aliquod. acroama. aut lectōrē audiebat. lege
bantur ei historie. antiquozum res geste. delecta
batur etiā libris sancti augustini. p̄cipueq. his
qui de ciuitate dei p̄titulati sunt. Vini vero et
omīs potus adeo p̄cus erat in bibendo. ut semp
ad cenā raro plus q. ter biberet. Estate post cibū
meridianum pomozum aliquo sumēs ac semel bi
bens depositis vestibus ac calciamentis velut no
ctū solitus erat. duabus aut tribus horis quieue
rat. noctib. sic dormiebat. ut somnum quater vl
quinq. non solum exp̄giscendo sed etiā surgen
do interrumpet.

Sigibertus.
Igitur anno primo imperij sui karolus per omne

imperium suum legatos ad faciendum iudicium
et iusticiam dirigit: et legis capitula. xxiiij. institu-
it. **Cronographus.** Idem quoque karolus per
vniuersum mundum ad indagandum nomina et
actus et obitus sanctorum nuncios misit: que per
nardum monachum in vnum volumine compilari fe-
cit. Hieronimus enim ac beda et floruf hoc fecerant
ante: sed non integre. Hic autem diebus singulis
annotauit ea. Inuentum est autem quod diebus oc-
currebant plus quam. ccc. festa: ideoque statutum est
ut diceretur. et aliorum plurimorum sanctorum &c.
Cum aaron quoque rege persarum qui excepta india
totum pene tenebat orientem talem habuit in ami-
cicia concordiam. ut hic gratia eius omnium qui erant in
toto terrarum orbe regum ac principum amicitie
proponeret. solique illum honore ac magnificencia si-
bi colendum iudicaret. **Helinadus.** xlv. libro.
Amimurlim qui et aaron rex persarum elephantem
quem solum habebat karolo misit. cuius elephan-
tis nomen erat ambulabat. et preter eum mune-
ra multa. Impatore apud spoletum existente pri-
die kls. maii. hora noctis secunda terremotus ma-
ximus factus est qui totam percussit italiam. quo mo-
tu tectum basilice beati pauli apostoli magna ex
parte cum suis trabibus decidit. et in quibusdam
locis vrbes et montes corruerunt. Eodem anno
quedam loca circa renum in germania et in gallia
tremuerunt. Pestilentia propter molliciem hiberni
temporis facta est. Legati karoli ab aaron amir-
ra venientes inter cetera munera etiam corpora
sanctorum cipriani martiris cartagine. epi et spe-
rati primi scilicitanorum et caput pantaleonis mar-
tiris in franciam afferunt. sed non dicitur ubi po-
sita sunt. Patriarcha hierosolimitanus per benedictio-
ne clauis dominici sepulcri et loci caluarie et cla-
ues ciuitatis et montis cum vexillo karolo misit.

**III. De constantinopolitanis impera-
toribus.**

Sigibertus.
In ipso anno quo karolus assumpsit ro-
manum imperium. hircene impatrix a ni-
theophoro imperio deposita exilio relega-
tur et ibi moritur. Ipse autem constantinopoli impa-
uit annis. viii. quo tandem a bulgaribus cum mul-
tis ordinis senatorii perempto. stauracius eius filius
impauit anno. vno. quo deposito. michael annis. ii.
leo. viii. michael. ix. theophilus. xv. Michael et
theodora annis. xi. deinde michael solus. xiii.
quo a basilio interfecto idem basilus annis. xvii.
impauit. post hunc filius eius leo annis. xviii. De-
inde. Constantinus filius eius cum patre suo a-
lexandro. s. eius leonis fratre ipauit anno. i. Ale-
xandro autem mortuo constantinus impauit annis. xxxix.
post hoc stephanus et constantinus egre ferentes
iusta patris sui impatoris seueritate a iuuenili le-
uitate se coerceri. dispositis in palatio istius pa-
tris de palatii solio deponunt. et tonsio ei ut mo-
ris est capite ad vicinam insulam in qua cenobite
philosophabantur transmittunt. Nec multo post
cum ad conuiuium ex coedicto sedissent et de po-
ratu sedendi inter se consilio decertarent. dato si-
gno a viris constantini filii leonis impatoris ambo
fratres solio: deturbant et consis capitibus ad idem
monasterium quo patrem transmiserant etiam ipsi
ad philosophandum cum monachis transmittunt.
ita euacuato palatio. abusiuis imperatoribus ipse
constantinus et romanus filius eius imperauit annis.
xvi. quo defuncto nichephorus imperauit annis

x. hic timens a filiis suis imperio expelli quia se-
nex erat eos eunuchizare volebat. quorum mater
iohanni suavit ut eum occideret et imperaret. sic
quod factum est. et imperauit annis. vi. Exinde de
constantinopolim imperio tacetur scilicet ab anno domi-
ni. dccc. lxxvii. **Cronographus.** Karolus
autem indignantibus contra se constantinopolitanis
imperatoribus propter inuidiam imperatorum nomi-
nis sibi impositi a romanis. magna illos patientia
et magnanimitate tulit. et quia suspecta eius po-
tentiam habebant. crebris eos si bi legatibus fir-
missimo federe conciliabat.

**III. Qualiter karolus iuxta diuinam reuelationem
liberauit terram sanctam. Helinandus.**

Igitur quod eo tempore quo karolo datum
est romanum imperium. patriarcha hiero-
solimitanus de ciuitate expulsus a pa-
ganis venit constantinopolim ad imperatorem con-
stantinum et filium eius leonem: et cum eo iohannes
neapolis sacerdos et dauid hierosolimitanus ar-
chipresbiter. quos ille ad karolum misit cum epla
iohannis patriarche manu ipsius constantini scri-
pta. et cum duobus prefatis fuerunt alii duo le-
gati hebrei. isaac et samuel. in cuius epla ultima
parte scriptum erat. Quadam nocte in extasi fa-
ctus vidi ante lectum meum quendam iuuenem
stantem qui me blande meum vocans paxillum te-
nig et ait. Constantine rogasti diuinum auxilium
ad hanc rem. Ecce accipe karolum magnum regem
gallie ecclesie in domino propugnatozem. et osten-
dit michi quendam militem armatum et ocreatum
et loriatum. scutum rubeum habentem ense pre-
cinctum. cuius manubrium erat purpureum. ha-
sta altissima cuius cuspis sepe flamas emittebat.
et in manu tenebat cassidem auream. et ipse senex
prolixa barba. vultu decorus. statura puerus. cu-
ius oculi fulgebant tanquam stelle. et caput
albescebat. Age iam auguste qui iussionibus dei
refugit obedire minime poterit culpam euadere.
Emanuel genitum ihesu in domino gaude memor eius
fungere laudem. Iusticie zona lumbos caput atque co-
rona. Perpetue subcingat christus honoremque strigat.
Nil opus est ficto domini quo iussio dicto. Ergo
tene fundum domini precepta secundum. Hic ipse
constantinus septies expulerat paganos ab hiero-
solimis. sed tamen preualuerat. Huius legati regem
parisius inuenerunt et ei eplas tradiderunt. Qui
bus plectis rex lacrimari cepit per sepulcro domi-
ni. has epistolas iussit rex exponere turpinum ar-
chiepiscopi coram omni populo. quibus auditis. om-
nes christiani regem precabantur. Quo audito. mox rex
edictum proposuit. ut omnes qui possent arma fer-
re irent secum contra paganos & qui non irerent ipsi
et filii eorum serui quatuor nummorum essent. Ita-
que maiorem exercitum quam unquam ante habuisset congregauit. et profecti sunt. Cum venissent autem eis
hierusalem in nemore quodam quod vix duorum die-
rum spacio solet transiri in quo erant grifones. vr-
si. leones. et tigres et alie fere diuerse. karolus pu-
tans se illud transire vno die ingressus est cum ex-
ercitu. Adueniente nocte et exercitu errante pre-
cepit karolus castrametari. Transacto autem no-
ctis silentio rex in loco suo accubans inchoauit
psalmos. Et cum diceret hunc versum. Deduc me
domine in semita mandatorum tuorum. quia ipsam
volui. ecce euidentius vox ad aures eius cuiusdam
alitis prope lectum eius clamantis audita est. Quam

qui aderant audientes expectati sunt. Rex autem psalmos psalmodiauit usque ad illum locum. **E**duc de custodia animam meam &c. Quod cum diceret ales iterum clamauit. **F**rance quid dicis? france quid dicis? Hanc alitem persecutus est rex puula semita donec cognouerunt callē quā die p̄terito amiserant. **P**eregrini dicunt quod ab illo tpe ceperunt audiri alites sic loquentes in illa terra. **F**ugatis paganis et recuperata terra petiuit rex licentiā repatriandi ab imperatore cōstantinopolitani et hierosolimitani patriarcha. **Q**uem p̄ vnum diem retinuit imperator apud cōstantinopolim et interī fecit parari ante portam ciuitatis animalia diuersi generis et coloris et aurū et gemmas. **K**arolus autem ne inurbanus videretur si nichil acciperet. quesuit consiliū a p̄ceribus suis quid facere deberet. **Q**ui responderunt a nullo debere eum aliquod munus accipere p̄ labore quem pro solius dei amore susceperat. **Q**ui laudans consiliū. iussit omnibus suis ut omnis res appositae nec respicere dignarentur. **C. V.** **D**e sacris reliquijs quas inde aquisgranum detulit.

Andem adiuratus et coactus aliquod munus p̄ amore dei accipere petiuit de reliquijs passionis dominice. **I**nito autem concilio indictum est ieiunium triduanum omnibus nostris et xij. personis grecis quae electe sunt ad hoc sanctuariū diuindendum. **T**ercia die karolus peccata sua confessus ē ebromo archiep̄o. **D**einde verique clerici psalmos cum letania inchoant. **C**um autem daniel neopolitanus antistes aperuisset thecā in qua erat spinea corona tantus odor exiit inde ut omnes putarent se in paradiso esse. **T**unc karolus prostratus in pauimentū plenus fide orauit deum ut p̄pter gloriā nominis sui miracula sue passionis et resurrectionis renouaret. **E**t cum orasset statim ros celitus veniens lignum infudit et inebriauit et flores emittere fecit. tantaque lux cum odore affuit ut omnes sua vestimenta celestia esse putarent. **C**umque daniel adunca forcipe robur ipsius ligni secare inciperet tunc magis ac magis flores cepit. **T**unc karolus in arboreo pallio quod ad hoc p̄parauerat suscepit de floribus et impleuit venter suum dextrum. **D**e hinc alium vrantum ad suscipiendas spinas p̄parans tradidit illum cum floribus ebromo archiep̄o. **C**umque veriusque oculi p̄ lacrimis impediti essent ille putans se accepisse et ille dedisse uterque vrantū dreligat qui fere v. 2 hore spatō pependit in aere. **C**umque alterum vrantū rex spinis impleisset et illud ep̄scopo tradere voluisset vidit illum primum pendere in aere. **P**ost hoc cum flores de vrantō eijcere cuperet conuersi sunt in māna et hoc manna modo est apud sanctum dyonisiū. **Q**uod a multis putatur esse idem illo et manna antiquo quod pluit dominus in deserto. **O**mnes egri qui ibi aderant ad odorem florum sancti facti sunt. **H**is ita gestis ecce turba infinita ecclesiā violenter intrans clamare cepit. **V**ere hodie est resurrectiois dies. nā odor idem floribus exiens totam ciuitatem impleuerat et ccc. et vñ egros sanauerat. **Q**uidā eger ibi erat. xxiij. annos et tres menses habens in infirmitate sua cecus. surdus. et mutus. hic in extractōne spinee corone visum recepit in sectōne auditum in emissionē florum loquelam. **P**ost hoc p̄fatus daniel domicum clauum manibus elatis regi tribuit. **Q**ui cum de alabastro in quo absconditus erat extraheretur sa-

Chirothecale de Xapio
callus 1. r. v. v. v. v. v.

natus est puer quidam sinistram manum et totū latus sinistram ab utero matris habens aridū et cucurrit ad ecclesiam dicens quod circa horam nonā lecto iacens quasi in extasi positus videre sibi visus est quendam canutum fabrum adunca forcipe extrahere ex sinistram manu sua et sinistro pede sinistram arido clauū et a latere lanceam. **D**ata sunt p̄ terea regi karolo frustum crucis dominice et dñi sudariū et camisia beate marie et fascia qua puerum hiesum in cunabulis cinxit et brachium sancti senis simeonis. **Q**ue omnia recōdit in sacco bubalino egoze facto et ad collum suū suspendit ad instar pere. **V**eniens autem ad castrum nomine ligmedo puerum mortuū per tactum reliquiarum suscitauit et legri p̄miscui sexus ibi curati sunt. **I**bi sedie karolus sex mensibus et vno die.

Veniente autem eo aquisgranum sanati sunt ceci innumeri feblicitantes innumeri demoniosi xii. leprosi. viii. palitici. xv. claudii. xii. macti. xxx gibbosi. lii. caduci. xv. gutturnosi p̄les. et ex vicinis locis quod plures. **D**enique indixit per totū orbem ut idibus iunij venirent aquisgranum videre reliquias quas de hierusalem et de cōstantinopoli aduexerat p̄ peccata sua p̄fiterentes et statutuū est ibi ut semper quarta feria ieiuniorū quattuor temporū in mense iunio fieret indictio ista reliquiarum. **I**n hoc concilio fuit leo papa et turpinus archiep̄s. achilleus alexandrinus ep̄s. et theophilus antiochenus et alii plurimi ep̄scopi et abbates. **I**bi etiam suscitatus est mortuus. **C. VI.**

Qualiter inuitatus a sancto iacobo liberauit hispaniam turpinus archiep̄scopus.

Karolus postquam multa regna adquisierat p̄posuit quiescere a p̄liis. statimque inuitus est in celo viam quaudam stellarum incipientem a mari frisie et tendentem inter theutonicam et italiam inter galliam et aquitaniam et recte transeuntem p̄ gasconiam et basclaz et nauarram et hispaniam usque ad galetiā in qua beati iacobi corpus tunc latebat in cognitum. **H**anc viam per singulas noctes aspiciebat karolus et cogitabat quid significaret. **C**ui hoc cogitanti vir quidam optime et pulcherrime forme ultra et quod fas est dici nocte in extasi apparuit dicens. **Q**uid agis fili mi. **C**ui karolus. **Q**uis es domine. **E**go sum ait apostolus iacobus alumnus xpi. fili. zebedei frater iohannis euangeliste quem dominus supra mare galilee ad p̄dicandum populis sua ineffabili gratia eligere dignatus est. quem herodes rex gladio peremit cuius corpus in galetiā a saracenis turpiter adhuc opprimitur incognitū requiescit. **V**nde miror cur terram meam nondū liberaasti. qui tot et tantas vrbes acquisisti. **Q**ua propter tibi notifico quia sicut dominus potentior omnium regum terrenorum te fecit sic ad preparandū iter meum et liberandam terrā meam de manibus moabitarum te inter omnes ut tibi coronam eterne retributionis exinde prepararet elegit. **V**ia stellarum quam in celo vidisti significat quod tu cum magno exercitu ad pugnandum gentē paganorum perfidam et liberandū iter meū et ad visitandū sarcophagū meum ab his oris usque ad galetiā iturus es et post te omnes populi a tempore presenti usque ad finem seculi taliter apparuit apostolus karolo tribus vicibus. **P**ost hoc p̄rexit karolus illuc cum magno exercitu. **C**umque obsideret pampiloniam tribus mensibus et eam

capere non posset propter muros inexpugnabiles
orauit sanctum iacobum ut propter honorem sui no-
minis daret ei capere ciuitatem. tunc muri fundi-
tus corruerunt. Qui de saracenis baptisari volue-
runt reseruati sunt ad vitam. qui noluerunt. occi-
si sunt. His auditis mirabilibus. omnes urbes se
dederunt. et facta est tota terra sub tributo. De-
inde visitato toto sarcophago venit ad petronium
et infixit ei ibi in mari lanceam suam agens deo gra-
tias et sancto iacobo qui eum hucusque perduxit.
Postea iuit per totam hispaniam a mari usque ad
mare in galletia tunc acquisiuit. xiiij. urbes. inter
quas copostella tunc erat parua. In hispania sunt urbes
xxvi. inter quas est osea de qua fuit vincenti. in
qua solebant esse turres. xc. In petroissa sit argen-
tum optimum. In ciuitate accinctina iacet sanctus
torquatus qui fuit beati iacobi cliens. ad cuius se-
pulcrum arbor oliue diuinitus flores maturis fru-
ctibus onustatur per unum quemque annum in ei-
us solennitate. scilicet maii. tota terra hispanorum tunc ka-
rolo subiecta est. terra scilicet alandalus. terra pe-
dozum. terra castellanorum. terra maurorum. tellus na-
uarrorum. tellus portugalorum. tellus saracenorum. tel-
lus alanozum. tellus biscoiiorum. tellus buseulorum. tel-
lus palargorum. Harum urbium quasdam cepit si-
ne pugna karolus. quasdam cum bello magno et ar-
te maxima. Lucernam urbem que est in valle viri-
di nequiuic cape donec ad ultimum nouissime aut
obsedit eam quattuor mensibus. et facta prece deo
et sancto iacobo. ceciderunt muri eius. et est de-
serta usque in hodiernum diem. quidam enim gurgel
atque amnis in medio eius surrexit. in quo nigri pi-
scis habentur. Hec sunt urbes quas karolus ma-
ledixit propter hoc quod graui labore eas acquisiuit.
et idcirco sine habitatore permanent usque in hodie-
rum diem. lucerna. ventosa. caparra. adania.

**.VII. De ydolis que subuertit et ec-
clesijs. quas edificauit.**

Omnia ydola et simulacra que tunc in hi-
spania inuenit penitus destruxit. preter
ydolum quod est in terra alandalus. quod vo-
catur salancadis. id est. deus cadis. Cadis etenim
prope dicitur locus ille. salan arabice interpretatur
deus. Tradunt autem saraceni quod ydolum istud
machomet dum uiueret suo nomine fabri cauit et
quandam legionem demonum arte magica in eo si-
gillauit. Que legio tam fortiter illud ydolum ob-
tinet quod a nullo unquam frangi potuit. Cumque ali-
quis christianus ad illud appropinquat statim picitatur. sed
cum aliquis saracenus causa adorandi vel depre-
candi machomet accedit. recedit incolumis. Si for-
te super illud auis quolibet se deposuerit ilico mo-
rietur. Est autem lapis antiquus in margine maris
opere saraceno optime sculptus supra terram situs
deorsum latus et quadratus. desursum strictus. et
tante altitudinis quantum solet volare coruus in
sublime. super quem eleuata est imago illa de aurical-
co optimo in effigie hominis fusa super pedes suos
stans erecta facie habens versus meridiem. et cla-
uem quandam ingentem in manu dextera tenens. Que
scilicet clauis ut saraceni aiunt de manu eius cadet an-
no quo rex futurus in gallia natus fuit. qui totam
hispaniam christianis legibus in nouissimis temporibus
subiugabit. moxque ut saraceni clauem viderit la-
psam gazis suis in terra repositis omnes fugient.
Ex auro quod reges et principes dedere karolo
ecclesiam beati iacobi tunc per tres annos in illis

oris amoras augmetauit. antistitem et canonicos se-
cundum regulam sancti isidori ibi instituit. eamque
tintinabulum et palleis et libris decenter ornauit. de
residuo auro et argento immenso quod de hispa-
nia attulit. fecit has ecclesias. beate marie virginis
aquisgran. beati iacobi in eadem villa. Item beati
iacobi apud urbem bitensem. Item beati iacobi a-
pud tolosam. Item beati iacobi in gosconia. inter
urbem axam et sanctum iohannem sordue via iaco-
bita. Item beati iacobi apud pisum inter secanas
et montem martirum. et propter has abbatias innume-
ras per totum mundum.

**.VIII. De reditu karoli in hispaniam. Turpinus
in historia karoli.**

Reuerfo karolo in galliam quidam rex pa-
ganus africanus collectis exercitibus his-
paniam acquisiuit ecclesiis et interfectis
custodibus opidorum et urbium quos karolus reli-
querat. Quibus auditis karolus collectis magnis
exercitibus in hispaniam reuersus est. et erat dux
exercitus milo de angleris pater rolandi. Cum autem
apud baionam urbem basclorum exercitus karoli ho-
spitatus esset. quidam miles romanicus nomine egro-
tus et morti proximus accepta penitentia et eukari-
stia cuidam consanguineo suo precepit. ut equum quem
habebat venderet et precium clericis et egenis da-
ret. quo mortuo ipse consanguineus equum. c. soli-
dis vendidit et precium clericis et pauperibus et vesti-
bus velociter expendit. Transactis autem. xxx. die-
bus apparuit ei mortuus nocte in extasi dicens.
Quonia res meas per redemptionem anime mee in ele-
mosinam tibi ad dandum commendauit. scias deum
omnia crimina mea michi dimisisse. Sed quia iniu-
ste elemosinam meam retinisti. scias me per. xxx.
dies in penis tartareis fuisse. te autem in eodem loco
infernali unde egressus sum die crastina ponendum
et me in paradysum futurum. Quibus dictis dispa-
ruit. tremefactus ille euigilaui. Et cum eadem
die narzaret socijs somnium suum. ita subito fa-
ctus est clamor in aere velut leonum luporum et
vulporum. Et ecce subito ille raptus est a demoni-
bus in locum diuino iudicio sibi destinatum. Que
situs a socijs vix. xij. die supra quandam montem
altissimum mortuus iacens toto corpore colliso i-
uenerat. qui mors quattuor diebus distabat a lo-
co in quo raptus fuerat. ibi demones eum piece-
rant tribus leugis in altum supra mare.

.IX. Pugna eiusdem contra aygolandum.
Post hoc aygolandus mandauit karolo bel-
lum secundum velle suum. vel. xx. contra. xx.
vel. xl. contra. xl. vel. c. contra. c. vel mille con-
tra mille. vel duos contra duos. vel unum contra
unum. Missi sunt ergo. c. milites a karolo contra
c. et interfecti sunt saraceni. Deinde mittunt alij
c. ab aygolando contra. c. qui omnes interfecti sunt.
Deinde misit aygolandus. cc. contra. cc. qui stati-
m occisi sunt. Deinde misit duo milia. quorum qui-
dam occisi sunt. alij fugati. Tercia die iecit aygo-
landus sortem suam et cognouit detrimentum ka-
roli. et mandauit ei ut in sequenti die si vellez ple-
narium bellum faceret. quod ab utroque concessum
est. tunc astiterunt quidam christiani qui sero ante
diem belli arma sua bellica studiosissime prepa-
rantes hastas suas erectas infixerunt in terra ante ca-
stra iuxta fluuium in pratibus qui dicitur ceya. in quo
loco postea beatorum martirum facundus et iulianus
basilica ingens et optima iussu et auxilio karoli

cōstructa est. et magna villa et pīguissima. istas
hastas summo mane corticibus et frondib? deco-
ratas inuenerūt. hi scz qui in acie p̄xima martirij
palmam adepturi erant in dei fide. et admodū mi-
rantes absiderunt eas ppe terzā. et radices q̄
remanerūt in terza in modū p̄ticarū ex se postea
magna generarūt arbuta q̄ adhuc in illo loco ap-
parent. Erant enim illorum mltē haste de lignis
fraxineis. mīra res magnūqz gaudium animabus
et ingens cor p̄ibus detrimentū. **Quid plura.** Die
craftma occisi sunt. xl. milia xp̄ianorū. et dux mi-
lo rolandi pater et equus karoli pemptus. tūc ka-
rolus stans super pedes cum duobus milib? xp̄ia-
norū pedicū. euaginauit spatam suam noīe gau-
diosam. et crucidauit multos saracenos p̄ mediū.
Aduesperascēte autem die cōuersi sunt saraceni
et xp̄iani in castris. altera die venerūt karolo q̄
tuor marquis in auxiliū de locis italie cū quattu-
or milib? bellatorū virozū. Quod vt aygolando?
agnouit in fugam versus est. et tunc karolus cū
suis exercitib? remeavit in galliam. **Cronogra-
phus.** Anno imperij karoli. iij. anares qui et hūi
longo contra francos bello p̄domiti. adeo sua for-
titudine potētiaqz sunt dimmuti. vt qui alios vl-
tro lacefcere solebant. iam nec ab alijs tueri se va-
lerent. Nam omnis eorum in hoc bello nobilitas
et gloria perijt. et quidquid pecunie ac thesauri
per tot secula terzarum orbem vincendo sibi con-
gesserant. nunc totū francorū victorie cessit. nul-
loqz vnqz bello tam multa spoliū quantitate
francia ditata fuit. Eodem anno luna ter obscura
est. et sol semel. aciesqz mire magnitudinis uise
sunt in aere. **Sigibertus.** Anno imperij sui. vi
karolus imperator p̄ manum pauli diaconi sui de-
cerpens optima queqz de scriptis catholicorū pa-
trū repperz lectōes vnicuiqz festiuitati puenine-
tes percirclm āni in ecclesia legēdas opilari fecit.
CX. **De quibusdam incidentibus illi-
us temporis.** **Helmandus.**

Eo tempore cumeis amirzeus missus ab
aaron ad excidendā liciam. cum venissz
mirzeam misus archam sancti nicolai cō-
terere p̄ ea cōtrinit aliam. et p̄ temeritate p̄sum-
pta totā amisit classē tēpestare ieuitabili psequē-
te. **Prūdie kl. februarij. lūa. xvii.** facta est eclipsi-
solis in medio die stante vtroqz sidere in xxv. pte
aquarij. Item quarto kl. fuit eclipsi-
lune. et ap-
paruerunt acies in eadem nocte mire magnitudi-
nis. et sol stetit in. xi. parte piscium. et luna in. xi.
parte virginis. Nam et stella mercurij. xvi. kl. a
prilis vīsa ē. in sole quasi parua macula nigra. tñ
paululum sup̄ius medio centro eiusdem sideris q̄
a nobis. p̄ viii. dies aspiciē. sed quando primū in-
trauit vl̄ exijt nubibus impediētib? ānotari nō
potuit. Item. xi. kl. septembri-
lune fuit eclipsi-
hora noctis. iiii. sole in. v. parte virginis existēte.
luna in quinta parte pisciū. Sicqz ab anni superio-
ris septembri. vsqz ad septēbrē p̄ntis luna ter ob-
scurata est. et sol sel. Legatus regis psarum noīe
abpella detulit imperatori karolo munera. papilo-
nem et tentoria atrij varij coloris mire magnitu-
dinis et pulcritudinis. Erant enim omnia bisina-
tam tentoria q̄ funes diuersis ticta colorib?. Et
preterea pallia multa serica p̄ciosa et odores aro-
matum et vnguenta et balsamū. et insup̄ hozalo-
gium ex auricalco arte mechanica mirifice opofi-
tum. in quo. xii. hozarū cursus ad clepsed rā vte

banē cū rotidē ercis pillulis que ad cōpletōez ho-
rarum decidebāt. et cāu suo subiectū sibi cimba-
lum tñire faciebant. additis in eodem ei2dem nu-
meri equitibus qui per. xii. fenestras opletis ho-
ris. exhibant et in pulsu egressionis sue totidem fe-
nestras que prius aperte erant claudbāt. Et alia
multa erant in hozalogio illo. fuerūt etiam inē mu-
nera duo candelabra ex auricalco mire magnitu-
dinis et p̄ceritatis. **CXI.** **De translatōe cor-
poris sancti bartholomei apostoli.** **Actoz.**

Anno sequenti qui fuit ab incarnatione
domini. dccc. viii. legitur facta trālatō
sancti bartholomei apostoli de insula li-
pitana bñuentum. Supuenientes em̄ saraceni p̄di-
ctam insulam depopulati sunt. et rumpentes se-
pulcrū apli disperūt ossa ei2. mox illis dscenden-
tibus idem apostolus bartholomeus p̄ visionem
apparuit cuidam monacho greco qui fuerat illius
ecclesie custos dicens. Surge collige ossa mea q̄
disperfa sunt. Cui ille respondit. Quare ossa tua
colligere aut aliquem honorem tibi ipendere de-
beamus cum tu. permiseris nos et populū istum
deleri a paganis. At ille ait. Per longa annorū
curricula meis p̄ibus nunc vsqz securus cōstitit
sed multiplicata sunt mala illius nimis. p̄ eo iam
obtinere non potui. Tu surge fac vt dixi. Quo-
modo inquit ea inuenire potero. quia vbi dispa-
sunt. nescio. Ait autem apostolus. Nocte vade
ad colligendum ea. et. que videris resplendere vt
ignem hec leua. quia vere ipa sunt ossa mea. Qui
statim iussa complens recōdidit ea diligenter i lo-
culo et abiit. relicto ibi socio suo. Cūqz p̄ exqui-
rendis saracenis illuc lōgobardozū irent nauigia
nutu dei inuentum ibi monachum et sanctū apo-
stoli corpus tulerūt et abierūt. Superuenientes
autem saraceni circūdēdūt nauē illā in qua scm̄
apostoli corpus ducebatur. ita vt spes euadendi
non esset. tunc subito facte sunt densissime tene-
bre ante. saracenorum naues. ita vt nescirent quo
pgerent. sicqz liberata est nauis illa. Exeūtes autē
ad terram ingenti cum honore bñuentum duxē-
rūt sanctum corpus. et in altario recōdiderūt an-
no. ab incarnatione domini. dccc. ix. die. xxv. men-
sis octobris. **CXII.** **Qualiter karolus
exercitum aygolandi explozauit. eumqz fugauit.**
Turpinus.

Dorro aygolandus congregauit gentes i
numeras. saracenos. mauros. moabitas
ethiopes. p̄dos. africanos. persas. regē
arabum. regem alexandrie. regem bugie. regē aga-
bie. regem barbarie. regem malcoch. regem maio-
rite. regem meque. regem sibilie. regem cordube
et venit vsqz ad urbem gasconicā agenniū et ce-
pit eam et mandauit. karolo vt veniret ad se pa-
cifice cum parua militū turma. p̄mittens ei. ix.
equos oneratos auro et argento et ceteris gazis
si suo imperio subiaceret. Hoc autem dicebat q̄
eum agnoscere volebat vt postea in bello posset
eum occidere. Quod anjaduertens karolus vēit
cum duobus tñ milib? fortium vsqz a quattuor
miliaria ppe vrbē agenni. et dimisit eos occulte
ibi. Et venit cum. xl. tantū militibus vsqz ad mō-
tem qui est ppe urbem vnde potest ciuitas videri
ibiqz dimisit illos. Et mutatis vestib? suis optis
sine lancea clipeo retro dorsum transuerso sicut
mos est nūciis in tempe belli cum vno solo milite
venit ad urbem. qui ducti sunt ad aygolandum

ad quem cum venissent dixerunt. Karolus misit
nos ad te. venit ut impasti cū. lx. militib⁹ et vult
tibi militare et effici tuus. Veni ergo ad eum cū
lx. de tuis pacifice si vis illi dare quod pollicitus
es. Qui respondit ut rediret ad karolū et expecta-
rent eum. Tunc karolus agnouit eum et explora-
uit urbem agenni in qua parte esset facilior ad ca-
piendum. Et vidit reges qui erant in ea et rediit
ad. lx. milites. et cum illis ad duo milia. Aygolan-
dus autem cito secutus est eos cum. vij. milibus
militum. sed illi animaduertētes fugerunt. karolus
vero rediit in galliam. et coadunatis exerciti-
bus reuersus est ad urbem agenni et obsedit eā
vi. mensibus. Septimo vero mense aptatis circa
urbem artificijs et castellis ligneis aygolando cū
regibus et maioribus suis p lacunas. et foramina
latenter exiuit. Et sic fluuiū garomiam qui fluit
iuxta urbem transmeantes euaserunt. In crastinū
karolus cum magno triumpho vrbem intrauit. et. x.
milia saracenoꝝ pemit. reliq⁹ p garomiam fugerūt.
Aygolandus autē venit ad sanctonas quez karolus
insecutus mādauit ei ut redderet urbem. qui
noluit. sed exiuit cōtra eum in plium. talī doctō
ne ut eius esset vrbis qui vinceret. Sero ante diē
belli inter castrū talaburgū et urbem iuxta fluuiū
um nomine carantha infixērūt quidam xpiani ha-
stas suas ante castra in terza. crastina autē die ha-
stas suas corticibus et frondib⁹ decoratas inue-
nerunt. hi scz qui in bello morituri et martires fu-
turi erant p fide xpī occubendo. qui tāto miracu-
lo gauisi absceis hastis suis de terza insimul adu-
nati. primi se in bello ferūt et multos occidunt. sz
tandē martirio coronātur numero quattuor mi-
lia. et etiam equ⁹ karoli occisus est. ibi postea fu-
gientes occisi sunt a karolo rex agabie et rex bu-
gie. **C. XIII. De reditu karoli in galliam et
de principibus eiusdem.**

Aygolandus autē fugiēs venit vsqz ad pa-
piloniam et mādauit karolo ut ibi expe-
ctaret eum causa preliadi. Quo audito
karolus rediit in galliam et pcepit per totā galliā
ut omnes serui qui sub malis osuetudib⁹ clerico-
rum tenebant soluta pprii capitis seruitute et vē-
ditōe deposita cum omni pgenie sua presentē et
futura pmanerēt liberi. omnes etiam quos erga-
sculis captos reppit absoluit et quos paupes iue-
nit ditauit. nudos vestiuit. maliuolos pacificauit
exheredatos pprijs honorib⁹ releuauit. omnes ar-
mis doctos et scutiferos milites fecit. et quos eti-
am ab amore suo iuste sepauerat cōpunct⁹ ad ai-
ciam reuocauit. Tunc coadunatis centū vigin-
ti quattuor milib⁹ bellatoꝝz preter armigeros et
pedites quoz non erat numer⁹. pfectus est i hi-
spaniam contra aygolandū. Et hec sunt noīa pri-
cipum eius. Ego turpinus archieps remēis qui
dignis monitis populū fidelem armabā. et sarace-
nos propriis manib⁹ et armis sepe expugnabam
et rolandus comes cenomanensis nepos karoli fi-
lius berthe sororis eius et milonis ducis cū quat-
tuor milibus bellatoꝝum. Oliuerus comes geben-
nens filius raimeri comitis cum tribus milib⁹ bel-
latoꝝum. Arastagnus rex britānoꝝ cū sex milibus.
Alius tamē rex tunc erat in britānia. Engelerius
dux aqtanie vrbis quā cesar augustus primum in
illis horis fecit. cui scz vbi bituricas et lemoicas
et pīctauim et sanctonas et engolismā cū puic-
is subiecit. Vnde tota illa patria aquitani vocata

est. Hec autē ciuitas post engeleri obitum in vasti-
tatem versa est. quia omnes ciues eius in rucial-
le occisi sunt. nec alios colonos habuit apli⁹. Gay-
ferus rex burdegalensis. Gundeboldus rex frisie.
Oellus comes nānetensis. Arnaldus d bellanda.
qui aygolandus postea occidit in bello. Naamam
dux baioarie. Odgerus dacie rex. Lampert⁹ pmi-
ceps biturice. Sāson dux burgūdie. Constanti-
nus pfectus romanus. Garin⁹ dux lotharigie. ex-
ercitus karoli totam terzā longitudine et latitudi-
ne cooperiebat duabus dietis spatō. xii. miliario-
rum in longitudine audiebat sonitus et fremitus
illoꝝum. **C. XIII. De colloquio inter ka-
rolum et aygolandū et de nece aygolandi.**

Karolus didicerat linguam saracenīcam
cum esset iuuenis apud toletū. Veniēs
ergo aygoland⁹ ad colloquium cum ka-
rolo datis treugis mīerūt pactuz q illi quozū mī-
lites vincerētur meliorem legem victoꝝū seque-
rētur. Mittuntur ergo sub hoc pacto. xx. milites.
xpiani cōtra. xx. saracenos. et interfecti sunt sa-
raceni. deinde. xl. contra. xl. et iterū victi sunt sa-
raceni. deinde. c. contra. c. et fugerūt xpiani. Itē
cc. contra. cc. et interfecti sunt omnes saraceni.
Item. M. contra. M. et occidunt omnes saraceni.
Tunc aygolandus affirmans legem xpianoꝝ esse
meliorem. statuit ut in crastinū baptizaret. In cra-
stinū circa terciā data treuga eūdi et redeūdi ve-
nit aygolandus ut baptizaretur et vidit karolum
ad mensam sedentē. et inspexit ordines sedentiū
inter quos erant quidā in militari habitu. quidā
in canonicali. quidā in monachali. et interroga-
uit de vnoquoqz ordine. Videns autē quādā par-
te. xiii. pauperes in miserimo habitu ad terzā se-
dentes sine mensa et linteaminib⁹ paruo cibo et
potu vtentes quesuit qui essent. Cui karolus.
Hec est gens dei nunci domini nostri iesu chri-
sti quos sub numero. xiii. aploꝝum quorūdie pasci-
mus. Ad hec aygolandus. Male domino suo ser-
uit qui sic nuncios domini sui recipit. Qui circa
te residēt felices sunt et feliciter pmedunt et bi-
bunt et induūtur. et nundidei cui fame et frigo
re pereunt. et longe a te turpiter sunt pīecti. ma-
gnam verecundiā facit deo suo qui famulis eius
ita seruit. legem tuam quam dicebas esse bonam
nunc ostendisti falsam. et accepta licentia scan-
dalizat⁹ rediit ad suos et baptizari renuēs mādauit
ei bellum in crastinū. Tunc intelligēs karol⁹
quare noluerit baptizari. omnes pauperes quos i
exercitu inuenit diligenter pcurauit et optime in-
duit. et cibum et potū honorifice illis ex more tri-
buit. in crastina die fuit cedes paganoꝝum occiso
aygolando q xpiani vsqz ad talos in sanguine na-
tabant. Quicunqz autē in vrbē inuenti sunt pāpi-
lonia interfecti sunt. Rex sicilie et rex cordube cū
paucis fugerunt. Quidam vero xpiani cupidita-
te ducti reuersi sunt ut tollerent spolia occisoꝝum
et cum redirent onusti auro et argento a rege si-
cilie et a rege cordube qui latebant in insidijs in-
terfecti sunt omnes vsqz ad mille. i crastinū pī-
ceps nauarzoꝝum nomine furze mādauit bellū ka-
rolo. Karolus autem rogauit deum ut ostenderz
sibi eos qui morituri essent in bello. Et ecce cra-
stina die armatis omnibus apparuit rubeū signū
crucis dominice in humeris morituroꝝum retro
sup loricas. Quod ut vidit karolus retrusit eos
in oratorio suo ne pimerentur in bello. Peracto

autem bello et pempto furze cū tribus milibus rediens karolus ad ozatoriū repperit eos quos incluse rat examinatos. **CV.** De feracuto gigante et conflictu rolandi contra eum.

Post hoc nunciatū est karolo q̄ apud nageram erat gigas quidā nomine feracutus de genere goliath quem admirabatur babilonie miserat cum .xx. milibus turcorū ad karolum debellandum. hic lanceā aut sagittam nō formidabat. virtutem .xl. fortium possidebat. mox karolus nageram adiit. egressus gigas ab urbe petiit singulare certamen. mittit contra eū ogerius datus. quem mox ut solū in campo aspexit iuit sua uiter iuxta illū et ilico euz armis suis brachio dextro fuit āplexatus portauit leuē quasi ouē cū cētis uidentibus in opidū. erat autē statura eiūs .xij. cubitorū. facies eiūs longa. q̄. vni cubiti. nasus vnius palmi. et brachia et crura eiūs quattuor cubitorū. digiti trium palmarū. Post hoc missus est contra eum renaldus de albaspinā. et portauit eum solo brachio in carcerē opidi. post hoc duo simul mittunt ostantim? romanus rex. et oellus comes. et portauit eos in carcerē simul. vnus ad dexteram et alterū ad leuā. Post hoc mittuntur bini alij. et illos similiter misit in carcerē. **P.** hoc karolus neminē est ausus mittere. Rolandus autem princeps exercitus vix impetrata a rege licentia. qui adhuc iuuenis erat. iuit contra eū. qm̄ gigas statim rapuit sola manu dextera sicut priores. et misit eum ante se sup equū suū. cūq; illum portaret versus opidum rolandus collectis viribus in domino cōfusus arripuit eum p̄ mentū et euerit eum fortiter retro sup equū. et ceciderunt ambo simul ad terrā d̄ equo. statimq; ambo p̄ter eleuant de terra et ascenderūt equos. Mox rolandus euaginata spata que durenda dicebatur gigante putans occidere equū eiūs vno solo ictu crucidauit p̄ medium. Cūq; gigas stans pedes eleuasset et spatam suam ut eū pcuteret. festinās rolandus p̄cussit eum in brachio quo tenebat spatam et nichil euz lesit. sed tamen spatā ei excussit tunc feracutus amisso gladio putans eū pcutere pugno solo. p̄cussit equū eiūs in fronte. qui statim corruens mortuus est. Dehinc ambo sine gladijs et pedites vsq; ad nonā pugnis et lapidibus pugnauerunt. Die autē aduēspāscēte impetravit gigas a rolando treugas vsq; in crastinū. et disposuerūt inter se ut crastina die in bellū sine equis et lanceis uenirent. et sic vterq; ad hospiciū suū reuersus est. **CVI.** De iterato conflictu et nece feracuti.

Altera die summo diluculo redierūt. feracutus tamen attulit gladiū sed nichil ei valuit. quia rolandus secū baculū quē dam retortum et lōgum attulit cū quo tota die istum p̄cussit sed minime lesit. Percussit etiā eum magnis et rotundis lapidibus qui in campo abundanter erant vsq; ad meridiem et ledere nō potuit. Tunc impetratis treugis a rolando gigas somno p̄grauatus dormire cepit. Rolandus vero vir alacer et nobilis aīo tulit lapidem et supposuit capiti eiūs ut libentius dormiret. Feracutus itaq; postquā somno reffectus est euigilauit. et sedit iuxta eum rolandus et cepit eum interrogare quomodo tam fortis esset q̄ gladium vel baculū vel lapidem nō formidaret. Ad quem ille. vulnerrari inquit non possum nisi p̄ vmbilicū. Quo au-

dito rolandus tacuit. et quasi n̄ intellexisset avertit. Tunc cepit eum gigas interrogare de lege xp̄iana. et cum optime p̄ omnia respōdisset rolandus. ait gigas. Tali pacto tecum pugnabo. q̄ si vera ē hec fides quā assensio ego victus sim. et si falsa tu victus sis et sit gēti victi iugiter opprobrium. victoris autem laus et honor in eternū. Fiac inquit rolandus. Tunc vterq; patur ad pugnam et rolandus illū aggredit. Gigas autē iecit ictū d̄ spata sua sup rolandum. s; rolandus saltās ad leuā excepit ictum in baclo suo. quo absceso irruit in eum gigas et arripens eū leuiter inclinauit ad terram. Tunc rolandus inuocato in auxilium xp̄o domino filio dei et beate virginis marie. deo donante erexit se paululum et reuoluit eum subter se et misit manum ad mucronez eiūs et punxit eū parum in vmbilico et euasit ab eo. tunc ille excelsa voce cepit inuocare machomet dicens. Machomet succurre michi deus meus quia iam morior. Ad hanc vocem occurrentes saraceni rapiunt eū portantes manibus versus opidum. rolandus autem iam ad suos incolumis redierat. tūc christiani vna cum saracenis qui feracutū ferebāt ingenti impetu ingrediunt vrbē. Sicq; pempto gigante vrbis et castrum capitur et pugnatōres de carcere eripiunt. **CVII.** Qualiter karolus cordubam cepit et totam hispaniam ecclesie beati iacobi subiecit.

Post hoc iuit karolus cordubam ubi euz ad pugnam expectabāt rex sibilie et rex cordube. Cūq; iubente karolo appiniret prima turba militum nostrorū contra primas paganorum. venerūt ante singulos equos eorū singuli pedites habentes laruas barbatas et cornutas similes demonib; tenentes singuli singula timpana. que manibus fortiter pcutiebāt. Quorum sonitus mox ut equi nostrorum audierunt et terribiles eorum similitudines viderūt. exterriti fugere ceperunt. et retineri nullomō valebant. Mane facto karolus p̄cepit ut omnium equorū capita lintheis et pannis velarent et aures obturarent. Sicq; p̄cedentes ad pugnam occiderunt eos vsq; ad meridiem. sed non vsq; ad internetōz. Nam omnes saraceni coadunati erant circa plaustrum quod octo boues trahebant sup quod vexillum eorum leuatum erat. Moxq; illis erat q̄ nemo de bello fugiebat q̄ diu signum erectum videret. Quod cum karolus agnouisset ingressus est in medias acies vsq; ad vexillum quod spata sua absceidit. et mox illi fugerunt quorum octomilia cesa sunt. In crastinum altu maior cordube reddidit vrbem karolo tali pacto q̄ ipse baptisaret et vrbem de illo teneret. Tūc karolus diuisit terras hispanie pugnatorib; suis ut supradictum est et nemo postea in hispania ausus est illum impugnare. Post hoc karolus dimissis maioribus suis exercitibus in hispania iuit ad sanctū iacobū. et quos i illa patria xp̄ianos reppit edificauit. apostotas autem aut pemit. aut in exiliū in galliam misit. Et ostendit p̄ ciuitates ep̄os et p̄biteros. et fecit concilium in vrbē compostella. et instituit amore sancti iacobi ut om̄s p̄sules principes et reges xp̄iani hispani et galeciani ep̄scopo sancti iacobi obedirent. In illo pcilio ego turpinus cū .ix. ep̄is ecclesiam beati iacobi et altare rogatu karoli kl. iulij dedicaui. et subiugauit rex eiūz ecclesie totā terrā hispanie et galecie. et dedit ei in dotē p̄cipiēs

ut unusquisque possessor vniuscuiusque domus hispanie totius et galicie. iiii. numos annuatim ex debito darent. et ab omni seruitute liberi essent. Et constituit in die illa ut ecclesia illa vocetur sedes apostolica. et virge episcopales et regales corone per manus eiusdem episcopi vrbis ad honorem sancti iacobi prebeant. sicut per beatum iohannem fratrem eius factum erat in alia apud ephesum. Ephesus est ad dexteram. cōpostella ad sinistram. et ita expleta est eorum petitio in euangelio. & hec tres sunt principales sedes in orbe. romana. galitana. et ephesina. sicut petrus et iacobus & iohannes per omnes alios apostolos a domino instituti. & ad secreta eius vocati sunt. **CXVIII. De positione gauiloni. in bello runciuallis.**

Erant tunc apud cesaraugustam. ii. reges saraceni marsirius et beligandus frater eius missi ab admirando babilonis de pfecto ad hispaniam. qui karoli imperio subiacebant et ei seruebant in caritate et fide facta. His mandauit karolus per gauilonem ut aut baptismum susciperet aut tributum ei redderet. Qui miserunt ei. xxx. equos oneratos auro et argento ceterisq; gazis hispanis et. cccc. equos oneratos vino dulcissimo et puro pugnatoribus ad potandum. et mille formosas saracenas. Gauilono autem. xx. equos oneratos auro et argento et palliis fraudulenter obtulerunt. ut pugnatores karoli in manus illorum traderet. Qui pecuniam accepit et concessit et firmavit cum eis pactum positionis. Maiores pugnatores vinum solum acciperunt. mulieres nullatenus. sed mimos res subtrulerunt. Tunc filius gauiloni karolus transiit portus asereos. et fecit ultimam custodiam de karissimis suis principibus rolando et oliuero cum maioribus pugnatoribus in runciualle cum. xx. milibus aliorum christianorum. tunc marsirius et beligandus cum. l. milibus saracenorum summo mane exierunt de nemoribus et collibus ubi consilio gauiloni. ii. diebus et. ii. noctibus latuerant. et fecerunt duas turmas. vnā de. xx. milibus. et alterā de. xxx. Prima. xx. milium cepit primum percutere nostros. qui pueri ceciderunt eos de mane usque ad terciā. et nec vnus quidem ex. xx. milibus euasit. Statim vero illos tanta cede fatigatos inuasit alia. xxx. M. et percusserunt nostros a maiore usque ad minorem. quod ideo eis contigit quia precedentibus noctibus vino saraceno ebrii plures eorum cum mulieribus paganis et christianis etiam quas secum multi de gallia adduxerant fornicati fuerant. Ibi ergo omnes pugnatores interfecti sunt propter rolandum et balduinum et tedricum. Turpinus autem et gauilon cum rege erant. **CXIX.**

De nece marsirii regis et transitu rolandi per apiam.

Peracto illo bello cum rediret rolandus inuenit quendam saracenum atro in nemore latente quem ligauit fortiter ad arbores et ascendit in montem quendam ut exploderet illos. et vidit quia multi erant et rediit retro ad runciuallis. et insonuit tuba eburnea. ad cuius vocem redierunt ad eum ex christianis circiter. c. et rediit ad saracenum quem ligauerat. quem cum soluisset extracto gladio minatus est ei mortem nisi ostenderet ei marsirium. Hunc ergo duxit secum usque ad agmina paganorum qui ostendit ei a longe marsirium cum equo rursus et clipeo rotundo. Tunc rolandus illo dimisso resumptis viribus animatus ad bellum dei irruit super eos et vidit ibi quendam inter alios sta-

tura maiorem. quem vno ictu secuit per medium cum equo suo. ita quod vna pars equi et militis cecidit ad dexteram et altera ad sinistram. Quod saraceni videntes ilico fugerunt. dimittentes marsirium in campo cum paucis. quem fugientes rolando inter alios cōsecutus perstravit. Ibi. c. socii rolandi interfecti sunt. Rolando autem. iiii. lanceis grossis et lapidibus grauiter percussus euasit. Beligandus autem frater marsirii cum suis recessit ab illis regionibus. Tedricus autem et balduinus inter nemora latitabant. karolus autem cum suis exercitibus iam montem transierat et quod factum fuerat ignorabat. Rolando valde fessus et de nece sociorum valde dolens venit usque ad portum portuum cistere et ibi sub arboze quadam iuxta lapidem marmoreum qui ibi erectus erat super runciuallem in prato optimo equo desiliit. Habebat autem adhuc spatam suam durendam que interpretatur durus ictus. quia prius deficiet brachium quod spatam. et erat pulcherrima ope incomparabilis acumine. et nimia resplendens claritate capulo eburneo et candido. cruce aurea superficie aurata. permo berillino nomine dei alpha et o insculpta. hanc cum euagiasse et lacrimosis vocibus eam deplorasse volens eam frangere percussit trino ictu lapidem. sed lapis a summo usque deorsum diuiso sanam eam eduxit. Deinde tuba sua fortiter insonuit quod flatu oris eius tuba per medium scissa est. et vena colli eius et nervi rupti fuissent feruntur. Cuius vox usque ad aures karoli angelico ductu peruenit per. vii. miliaria distantis a rolando. Ilico gauilonem volentem regem redire dissuasit dicens eum buccinare causa venandi. Cum ergo rolandus super herbam prati iaceret. superiebat balduinus frater eius. Cui ille inuit ut ei aquam preberet. quia valde sitiebat. quam cum ille quereretur et non inueniret videns eum mortis proximum ascendit equum eius et inuit post karolum. Mox aduenit tedricus et valde super eum lugens inuit ei ut confessionem se muniret. Accepit autem eodem die rolandus eucharistiam et delictorum suorum confessionem fecerat antequam ad bellum iret. quia iste mos erat semper pugnaturis inter nos ut prius presterent et comunicarent. Rolando ergo inter cetera verba dulcissime verba sue confessionis tenebat pellem et carnem suam circa mammillas et cor dicebat ter. Et in carne ista videbo deum saluatorem meum. Et mittens manus suas super oculos suos similiter tribus vicibus ait. Et oculi isti spectaturi sunt. Sicque tradidit spiritum dicens. Iam christo donante incueor quod oculus non vidit. nec auris audiuit. et in cor hominis non ascendit quod preparauit deus diligentibus se. Et orator fudit per omnes qui mortui erant in bello. Obiitque. xvi. kl. iulii.

CXX. De exequiis rolandi et ultione mortis eius et oliuieri.

Eodem die dum ego turpinus cantarem missam per defunctis coram rege in valle karoli. raptus in extasi audiui choros celestibus cantantes ignorans quid hoc esset. Cumque illi ad alta transirent. ecce turma ceterorum milium quasi de raptu rediens predamque ferens ante me transiit. Quibus dixi. Quid fertis. Nos inquit. vultus marsirium portamus ad inferna. tubicines vestrum cum multis michael fert ad superna. Hanc visionem dum post missam referrem karolo. ecce balduinus super equum rolandi qui natus erat oia et qualiter rolandum reliquerat. Mox omnibus exclamantibus et retro redeuntibus prior karolus

rolandum exanimatum inuenit iacentem euersum
brachiis super pectus in modum crucis positus. et
super eum rursus irruerunt clamore magno. et ibi illa
nocte tetoria sua fixit et corpus eius mirra et aloë
et balsamo condidit. et exequias magnas precibus
et luminaribus et ignibus per memoria accens. tota
illa nocte cuncti pegerunt. In crastinum summo di-
luculo prexerunt ad alios fratres nostros occisos
et iuuentus est ibi oliuerus iacens euerfus in effigie
crucis extensus. iiii. palis in terra fixis cum quat-
tuor retortis fortiter nexus et a collo usque ad un-
gues pedum et manuum cultellis acutissimis exco-
ritus iaculis et sagittis et lanceis et spatibus perforatus
et magnis ictibus baculorum attritus. tunc flenti-
bus omnibus iuravit rex per regem omnipotentem quod
non cessaret post paganos currere quousque illos in-
ueniret. Mox eo post illos corrente cum sua tamen mi-
licia sol stetit immobilis. et prolongatus est dies illa
spacio trium dierum. et inuenit eos iuxta fluvium
ebza iuxta cesaraugustam iacentes et omnes. et
irruens super eos interfecit quattuor milia. et redi-
it ad runciuallam. tunc cepit rex inquirere si verum es-
set quod dicebatur gaualonem tradidisse fecisse. quem
accusauit teodricus contra quem posuit rex primabel-
lum per gaualonem. quem statim per rediens peremit teodri-
cus. Mox rex iussit gaualonem quattuor equis for-
tissimis alligari et super eos sedere quattuor ses-
ses agitates per quattuor plagas celi. et sic de-
cerptus periiit. **XXI. De sepultura**
militum apud runciuallam interfectorum.

Rant autem tunc temporis duo cimiteria sacro-
sancta precipua. unum apud arelatem in ay-
sis campis. aliud apud burdegalam. quod do-
minus consecravit per manus. vii. sanctorum antistitum
maximi acquis. trophimi arelatensis. pauli narbo-
nensis. saturnini tolosensis. frōtonis petragoricen-
sis. marcialis lemonicensis. eutropii sanctonensis.
in quibus maxima pars mortuorum in bello sepulta
est. beatum vero rolandum super duas mulas katheto
aureo uehi fecit karolus palles rectum usque blaviu
et in ecclesia beati romani quam ipse olim edificauit
rat canoniceque regulares intermiserat sepeliuit
mucronemque ipsi ad caput et tubam eburneam ad
pedes ad honorem christi et probitatis eius suspendit.
Hanc tamen tubam alius postea apud burdegalam
in ecclesiam beati seuerini indigne transtulit. Apud
bellum sepulti sunt oliuerus et godeboldus rex fri-
sie. et rogerus rex dacie. et arastagnus rex britanie
et garinus dux lotharingie. Et alii multi apud bur-
degalam sepulti. **XXII. Gayferus rex burdegale. enge-**
lerius dux aquitanie. Lambertus rex biturice. ga-
lerus raynaldus cum aliis quibus milibus. per istorum
aiabus dedit karolus in elemosinam uncias argenti.
xii. **M.** et totidem talenta auri et vestes et cibaria
egenis. et totam terram circa basilicam sancti romani
blaviensis spatium. vii. miliariorum. et totum opidum bla-
uiense cum omnibus sibi pertinentibus. et etiam mare quod
sub eo est visibus eiusdem ecclesie in alodio amore
rolandi dedit. et in die passionis eorum annuatim. xxx.
pauperes cibis refici et vestibus indui eis canonice
dis precepit. et totidem missas cantari per his et pro
omnibus qui in hispania mortui erant. Apud are-
latem sepulti sunt. Escultus comes lingonensis. sa-
lomon et salsion dux burgundionensis. arnaldus et bel-
landa. et albericus de burgundio. et naaman dux
baiozanie. et alii. v. perceres cum. x. milibus aliorum
Constantinus autem perfectus delatus est romam per

mare cum aliis multis romanis et apulis. per quo-
rum animabus dedit karolus in elemosinam uncias
argenti duodecim milia. et totidem auri talenta ege-
nis apud arelatem. **XXII. Qualiter**
karolus per victorias beato dyonysio gratias egit
eiusque totam galliam subegit.

Dest hec aggregatum est concilium apud san-
ctum dyonysium ut ibi ageret karolus gra-
tias deo et sancto dyonysio de subiuga-
ta gente pagana. et omnem franciam dedit eidem ec-
clesie in padio. sicut antea beatus apollonius paulus et
clemens papa ei dederant. et precepit ut omnes
reges francie et episcopi presentes et futuri pastori
illius ecclesie subiecti essent et obediens in christo
Nec reges sine eius consilio coronati. nec episcopi ordi-
nati. nec apud romam recepti essent aut damnati
Et post plurima dona precepit ut eidem ecclesie
unusquisque possessor uniuscuiusque domus. totius
gallie quattuor nummos annuatim ad edificandam ec-
clesiam daret. et omnes seruos qui libenter hos nu-
mos darent manumittere. Tunc stetit karolus iuxta
corpus beati dyonysii et orauit ut per illis interce-
deret ad dominum qui in hispania mortui erant et
per salute eorum qui libenter nummos dabant. Eadem
nocte proxima karolo dormienti apparuit ei sanctus
dyonysius eiusque ex tunc dicens. Illis qui tua mo-
nitione et exemplo tuo animati in bello saracenorum
mortui et morituri sunt. omnium delictorum suorum
impetrari veniam. et illis qui ad edificandam ecclesiam
meam nummos dant et daturi sunt grauioris vulne-
ris sui medicinam. His a rege in crastinum relatis.
populi deuotissime nummos offerebant. et qui liben-
ter reddebat. francus sancti dyonysii vocabatur ubique
et erat liber ab omni seruitute rege precipiente.
Inde mos surrexit ut gallia francie vocaretur. quia
francus liber dicitur et merito. quia super omnes ge-
tes alias illis decus et dominatio debetur. Tunc rex
aquigranum prexit et ibi edificauit que superius
dicta sunt. **XXIII. De reuelatione**
corporis sancti salui martiris et gestis eius.

Et tempore sancti salui corpus inuentum
est qui paulo ante a romigardo martiriza-
tus est. Hic temporibus hilperici regis cuius
etatis ambionensis cathedra residens multis pol-
lebat virtutibus. ita ut cecis visum. surdis audi-
tum. claudis gressum deo fauente redderet. Per
idem tempus prefatus rex in ariziani dogma declinans
scripsit indicium ut sancta trinitas non in personarum
distinctione sed tantum deus nominaretur. unum et
sancto saluo recedere iubet deprecans ut sibi con-
sentaneus fieret. Quod ille audiens ita respondit.
ut si cartam in qua hec scripta tenebant attinge-
re potuisset in frustra discerperet. Denique karoli tem-
poribus quod adueniens in partes haymonensis fisci quod vo-
catur valentianas cepit ibi predicare. Quadam vero die
celebrauit missam in ecclesia sancti martini die re-
surrectionis dominice. ubi et populum instruxit. et
post missam inuitauit eum ad prandium genardi
quidam qui fiscum prouidebat sub domino suo
abbone. Habebat autem sanctus saluus ministe-
rium ecclesiasticum aureum. vestimenta ex au-
ro et gemmis ornata. cingulum aureum gemmis et
margaritis intextum. Que omnia ubique ferebat se-
cum coram omnibus. Hec autem concupiuit romi-
gardus filius genardi homo leuis et perversus. omnia
que fecit ei auferri. et de calice et patena iussit sibi
fabricari sellam. et virum dei misit in carcerem. et

misit seruum ut interficeret eum in carcere et discipulū eius. et factus est ita. Seruus tamen hoc non ausus est facere. donec sanctus ei pcepit. Fuerunt autē hi duo sancti nati d' terzitoio aruernorū. Corp' vtriusq' iussit vvinigard' latenter ap- portari ad armentū gregis sui. et ibi fossa humo in medio abscondi. Erat autem in eodem armēto thaurus maxim' qui semp phibebat cetera aīalia ne locū illū attingerēt in quo sanctorū corpa po- sita erant. sed abigebat illa cornib' suis. Erat au- tem corpus sancti saluii primo positū in fossa. et corp' discipuli ei' sup illud iactatū in modū cru- cis. Si autē forte attingisset ut aliq' sordes ibi ceci- dissent non cessabat thaurus p totā noctē donec pedib' suis locū mūdass'. Quedā autē femina no- cte custodiēs et girans domū suā in villa breuici- co vidit immensū fulgorē in loco illo ubi armen- tū erat. et cucurrit ad ostiū et vidit duas lapades accensas totū locū illuminātes. velut in meridio- et cōuocauit vicinos ut miraculū viderēt. Factū est hoc vna nocte et altera. et relata est res ad sa- cerdotes. **XXIII.** **De trāslatione eiusdem sacri corpis et miradis circa illud onis.**

Eodem tempore reuelatū ē regi karolo p angelum ut mitteret valentianas & diligēter requireret vbi sanctus saluius cū discipulo suo requiesceret. Quod ei dictū ē p tres noctes pūnas. Inuentiq' sūt pūente eos genardo & ad ductus est genardus et vvinegar- dus fili' & vvinegari' seru' qui illos infecerat et iussit rex vvinegardo et genardo amputari vi- rilia et oculos erui. vvinegario autem seruo oculos tñ erui. Et inposita sunt corpora sanctorū sup plaustra ut adducerent ad ecclesiā sancti vedasti et nō potuerunt moueri adducta multitudine bo- um. et reliquētes i plaustro duos boues tñ pmi- serunt illos ire quo vellent et cū sūma festinatio- ne pūxerūt illa duo boues ad ecclesiā sc̄ti mar- tini. in qua sanct' salui' orare pfueuerat iuxta va- lētiānas. et ibi posita sūt. Et dedit karolus sc̄o sal- uio terciā pte illi' fisci. Eo tpe venerūt due sozo- res cōdā ducis frācorū ad regē karolū conquerē- tes de fratre suo q' hereditatem suā eis auferret. Cōuentus sup hoc a rege respōdit se nihil eis au- ferre. Rex autē fecit eū iurare sup corp' sc̄ti sal- ui' q' nihil forozib' suis deberet ex his que pete- bant. Qui cū iurass' let'. statim medius crepuit et p secretū alui stercora prupunt. et exiuit san- guis ex oculis eius et aurib' et ore et narib'. et post duas horas vitā finiuit. Genardus quoq' ce- catus quidquid habebat sancto saluiō dedit. vōie- gardus autē fili' eius cum veniss' ad ecclesiā i qua sanctus quiescebat et oraret sibi dari veniā. omo- ra est tota ecclesia. Qui tremefact' et cōuersus in fugam. veit ad monasteriū sancti amadi et ibi pmanē lugens et penitens omib' dieb' vite sue Genard' quoq' pater ei' amissis corp'alib' ocul' spiritales recepit residens in domo sua et penitē- tiā agens. Vvinegarius autē seru' venit ad sanctū saluiū. et pstrat' āte corp' eius cū multo ibre la- crimarū recepit lumen in vno oculo et vsq' ad di- em mortis sue paut greges in seruicō sancti salui' ei' exequiis. **XXV.** **De trāitu karoli magni et ei' exequiis.** **Sigibertus.**

Anno impij sui. xiiij. karolus impator glo- riosus regno et impio suo pacato et dila- tato. statu quoq' ecclesie san cte religio

se ordinato moriē et sepeliē aquisgrni. āno etatis sue. lxxii. Qui p magnitudine operū agnoscit' ē magnus. Cuius vitā einardus descripsit. **Hu-** go libro sexto. Habuit pterea tres filios videli- c' karolū. pipinū. et ludouicū. habuit et tres fi- lias rotrudez. bergā. et gillā. habuit et duas alias filias de fastrada vxore sua. Cum antez karol' fi- nem vite sue cerneret imimere ludouico filio suo quem aquitanie regem dudum ordinauerat coroz. nam impialem dereliquit. **Turpinus.** **E**ram apud viennā in ecclesia āte altare orās. et cum ra- ptus in extasim psalmus. deus i adiutorium can- tare. vidi terrorem spiritū agmīa ifinīta pte- rire et tēdere lotharigiā. quos omnes quidā simi- lis ethiopi lōge ifequebat lento gradu. Cui dixi. Quo tenditis. Aquisgranum inquit ad mortez ka- roli. ut eius spiritum ad tartara rapiam'. Tunc ego adiuro te p nomen dñi nostri ihu xpī. ut pa- cto itimere ad me redeas. Tunc modicum morat' vix expleto psalmo ad me redierunt eodem ordi- ne. Et dixi nonissimo cui primū locutus fuera. Quid egistis. Galecianus inquit sine capite tot et tātos lapides et ligna innumera basilicarū suarum i sua statera suspendit. q' magis appenderunt bōa eius q' mala. Et idcirco aīaz ei' nobis abstulit. Et his dictis euauit. Obijt autē. i. kl. februarij. et sepultus est aquisgrani in ecclesia rotunda beate marie vginis. Ab ipso em tpe quo ab hispania dis- cessit. vsq' ad diem mortis sue assidue egrotauit et p salute pfatorū in hispania mortuorū die an- niuersaria eorū semper duodecimilia vncias argē- ti et totidez talenta auri et vestes et cibaria pau- peribus erogauit. i. xvi. kl. iulij. et totidem psal- teria et missas et vigiliās cantari fecit. In hoc ex- emplo datur itelligi q' qui ecclesiā edificat regnū dei sibi pparat. **Cronographus.** Sepalc' est igit' aquisgrani formosissima toto romanoz orbe capella honorificentissime karolus. supra cui' tu- mulum extructus est arcus deauratus. Interfue- runt ibi leo papa cū principibus romanis. et ar- chiepiscopi et episcopi multi. duces etiā et comi- tes et abbates. aliq' innumeri. corpus defuncti vestibus imperialibus quasi festiue induentes. au- reā capiti coronā imposuerūt. Deinde super aure- am cathedrā quasi iudicem viuētem sedere fece- runt. ac super eius genua textum quattuor euan- gelistarū aureis literis scriptū collocauerūt. ita q' manus dextera textū. sinistra vero sceptrū tene- bat aureū. Cathenulā quoq' aureā diademati diū- xerūt. et cathedre super quā sedebat ne caput de- functi decideret affixerūt. Sed et scutū aureum qd ei romani fecerāt. ante faciem eius statuerunt et arcus lapideū in quo sepultus erat preciosis re- plentes aromatibus monumentū strenue sigillan- tes clauerūt. **XXVI.** **De impio lu-** douici pij et actibus eius. **Hugo libro primo.**

Ludouicus igit' pius karoli magni impa- toris filius post patris obitū romanum obtinēs impiū. Anno domice incarnatō- nis. decc. xiiij. Mūdi. s. quattimillesimo. decc. lxxij. impauit ānis ferme. xxvij. **Cronographus.** Eodem anno presidet papa stephanus. vii. men- sibus. qui mox gallias veniens honorifice a ludo- uico impatore est susceptus. Hic pōtifex pius ca- priuos multos p et franciā redemit. ac pprijs se- dib' re stituit. Post. vi. menses romam reuersus extremū diē clausit. eiq' in apostolica sede pascal'

successit. Bernardus rex italie filius pipini. nepos
impatoris ludouici aspiratois facte contra eundem
impatores accusat. ac reus maiestatis adiudicat.
primo quidem regno et oculis. de hinc etiam vita p
uat. **H**ugo ubi supra. **H**ic quidem ludoui
cus impator fuit vir clementissime nature. Vnde
cui iuxta suorum lenitatem morum rempublicam dispo
neret tulit finem multis aduersitatibus plenum quia tam
a liberis quam a regni periculis crudeliter impug
tus fuit. Semper tamen preceptorum domini seruientissi
mus executor et legis sancte strenuissimus propaga
tor. **C**ongregatis nempe episcopis et nobilissimis viris
fecit componi et ordinari librum canonicam normam con
tinentem. **I**psius denique tempore ceperunt depoi
ab episcopis et clericis balthei gemmeis cultibus
honorati. et cingula auro coapta. et exquisite vestes
et alia secularia pariter ornamenta. **A**diecit prete
rea quodam secularibus legibus capitula penultima. **G**enuit
etiam serenissimus imperator filios tres ex eremegar
de prima uxore sua. scilicet lotharius. pipinum. atque lu
douicum. et ex sua uxore secunda nomine iudith genu
it karolum regem francorum. **P**orro lotharius im
peratoris primogenitus dum esset a patre benignis
simo super italia constitutus romam venit. et die pas
che in ecclesia beati petri a pascali papa coronam
cum nomine augusti suscepit. **S**igibertus.
Anno ludouici. vi. aquisgranensi generali conuentu
habito per dispositionem ludouici imperatoris epo
rumque et abbatum alique capitula ad usus regulari
um monachorum addita sunt. et multa sanctarum
scripturarum opilatione facta clericorum et clerica
lium sanctimonialium regule constitute sunt. **A**nno
eiusdem. vii. pascalis papa corpus sancte cecilie
virginis ipsa reuelante muenit aureis uelatum idu
mentis sanguine ipsius adhuc infusis. et ipsam et
corpora sanctorum valeriani sponsum eius et tiburcij
et maximi. urbanum quoque pape in ecclesia a se eis
edificata transposuit. **XXVII.** **D**e
quibusdam incidentibus illius temporis.

Anno eiusdem. viii. in thuringia cespis lon
gitudine pedum. l. et latitudine. xlii. altitu
dine sesquipedale sine maibus. d. terra p
sus et sblatus est. et ultra pedes. xxv. translatus
est. In saxonia tellus in modum aggeris limite uni
us leuge iterumuit. **A**nno. ix. eleuato sancti vrsma
ri confessoris lobienis celebrat. lothario a patre i
taliam directo et a pascali papa osecrato rome quod
dam nobiliu pimum. pro eo quod priores esse iusto vid
rent ad fidelitatem lotharii impatoris. **Q**uod crime
cui etiam in ipso pascali papa intorquere. papa se
apud impatores excusat. et de hoc crime coram po
pulo et legatis impatoris rome cum magno eporum
numero se iureiurando expurgat. **T**erremotus fa
ctus est multe ville et domus celesti igne cremant
homines et animalia ictu fulminum exanimant fruges
grandie vastant. cum ipsa grandie veri lapides im
bi pondoris cadunt. et hec prodigia grandis hominum
mortalitas subsequuta est. **I**n teritorio nulli vil
la mercatatio puella duodenis post sacra munio
nez in pascha suscepta a sacerdote primum per. x. me
ses pane. deinde omni cibo et potu per triennium ab
stinuit. et post ad omnem vitam hominum rediit. **A**n
no. x. eugenius romane ecclesie. xviii. p. f. **C**orpa
sanctorum seuerit rauentis episcopi et uxoris eius vincencie
et filie inocencie ab orthogario archiepiscopo magnum
etiam translata sunt. **I**n gallia ante solstium estiuale ae
re in tempestate repente conuerso ingens fragmentum

glaciei cum grandie cecidit. cuius longitudo pe
des. xv. latitudo. vi. grossitudo duos pedes habe
bat. **L**egati michaelis impatoris inter cetera mu
nera detulerunt ludouico impatori libros dyonisi
ariopagite ab ipso scriptos de gerarchia. id est
sa cro principatu petente ipso ludouico de greco
in latinum translato. **Q**ui libri prius in ipso sacri mar
tiris festo missi sunt et cum gaudio suscepti. **Q**uod
gaudium virtus sancti martiris auxit. xix. egrotis
in ipsa nocte ibi curatis. **R**oaleandus leodicensis episcopus
corpus sancti hugberti transfert a leodio ad auda
gium monasterium. **XXVIII.** **D**e rab
bano et scriptis eius et strabo discipulo eius.

Rabbanus sophista et sui temporis poe
tarum nulli secundus fuit abbas fuldensis. qui mul
ta de scripturis sanctis disseruit. qui etiam
librum de laude sancte crucis figurarum varietate
distinctum difficili et mirando poemate composuit.
et sergio pape sancte petro offerendum misit. **I**te
tractatus in libro sapientie et in ecclesiastico ad or
gariu archiepiscopum edidit. hic tandem ex abbate fulden
si magis archiepiscopus ordinatus est. ubi cele
brata synodo iussu ludouici regis multa ecclesie vti
lia decreuit. **A**ctor. **S**cripsit ergo de laude
crucis libros. ii. **D**e institutio clericorum. librum. i.
Super genesim libros. iiii. **S**uper exodum. li. iiii. **S**u
per numerum. li. i. **S**uper regum. li. iiii. **S**uper palipo
menon. li. iiii. **S**uper iudith. li. vii. **S**uper hester. l.
i. **S**uper librum sapientie. li. iiii. **S**uper ecclesiasticum
li. x. **S**uper hieremiam. li. i. **S**uper libros machabeo
rum. li. iiii. **S**uper matheum. li. viii. **S**uper actus apo
stolorum. li. i. **S**cripsit et preter hec de naturis rerum
et plurima alia. **H**uius discipulus fuit strabo qui eo
dictante plurima excepit. et super quosdam libros
pentateuchi omentariola quedam edidit. **L**iber rab
bani de laude crucis partim metricus est. partim p
saicus. **D**e quo paucos flores qui sequuntur excerpti
et singillatim posui. primo metricos deinde psalicos
XXIX. **D**icta eius metrica de laude
crucis. **R**abbanus de laude crucis.

Cruce tu summi voto dedi cata tropheo
Cruce es christi caro benedicta triumpho
Cruce excelso toto dignis olimpo.
Cruce dux misero latoque redempto mundo.
Te patriarcharum laudabilis actio signat.
Plebsque prophetarum diuino famine iussa.
Agmen apostolicum pedit tua rite trophea.
Martirum et ipse chorus effuso iure cruore.
En arx alma crucis en fabrica sancta salutis.
En thronus hic regis hec conciliatio mundi.
Signa crucis christi seraphi celestia monstrant.
Distensisque alis brachia tensa notant.
Forma sacra crucis venerando fulget amictu.
Magnus vestis honor letus liquor huic nationi.
Cruce sacra tu que eterni regis victoria christi.
Est orbi toti domini quoque passio vita.
In cruce lex domini decorat luce chorusca.
Gentes et lingue sociant laude sacra.
Cruce eterna dei laus viuus in arce polorum.
Cruce superis placita crux huic es nauta que mundo
Rabbanum memet clemens rogo christe tuere pie

XXX. **D**icta eius psalica
de eodem idem in eodem libro. i. psalica.

Passio christi celum sustentat mundum regit
tartarus perfodit. in ea confirmant angeli. re
dimunt populi. steruntur inimici. **I**nde
timor ductus fideles liberat a peccata tristitia salubris

peccatis mundat. occupat. bona fructus virtutum germinat. gaudium vite spe confidentes letificat. Hanc autem omnium sibi machinam prout et construere voluit. ut in ipsa omnino restauraret et coadunaret omnia. per hunc christum dominum nostrum. **O** vere bona et sancta crux christe quis te recte totam enarrare potest aut adigne laudare. que celestium archaorum pia es reuelatrix. misteriorum dei sacra conservatrix. sacramentorum christi idonea dispensatrix. In te angelorum gaudia sua accumulata aspiciunt. In te homines iura salutis sue cognoscunt. In te inferi iustam retributionem fraudis sue impij percipiunt. Preterita renouas. presentia illustras. futura promoustras. preterita requiris. inuenta custodis. lapsa restituas. et in via pacis dirigis. Tu eterni regis es victoria. celestis milicie leticia. terzigenarum quoque potentia. Tu peccatorum remissio. pietatis exhibitio. meritum augmentatio. Tu infirmorum remedium. laborantium auxilium. lassorum refrigerium. tu cura egrotos medicas. tu gaudium mestos consolans. tu sanitas dolentes letificas. tu status recte credentium. tu firmitas bene operantium. tu beatitudo recte perseverantium. et quidquid digne de redemptione mundi potest cogitari. quidquid lingua recte loqui ad laudem tuam decentissime potest adaptari. quia quidquid in te laudat. crucifixo in te christo regi deputat. Tibi domine hiesu christe humiles preces offero. et omnia vota posuo. quod michi peccatori inspirare dignatus es honorem sancte crucis tue. quantumcumque decet. et omnem omnium nostram salutem conservas. meis predicare. nec me ab incepto retardauit propriorum consuetudine delictorum. sed magis michi fiduciam tribuit. quod hoc in carmine celebrare. in quo peccati regnum destruxisti. et totum mundum veniam omnium delictorum dedisti. **XXXI. Adhuc de eodem.**

In ii. libro.

Salue crux dei veneranda que sapientia lumen et doctrix es orbis terrarum. que et vera laus et amica virtutum. virtus et clara proba apud ceticolas. terzigenarumque indefinenter viges. quam magis decet impialem vocari thronum quam seruile tormentum. quia imperator et rex noster christus regnum sibi in te et potestate in celo et in terra conqueiuit. hostes superauit et mundum deo reconciliauit. **O** christiani populi vexillum et framea que cum hoste formimur bellum. te obsecro ut tua virtute meum peccatum infirmum benedicas ut dignis laudibus eterni regis in te triumphum valeam decantare. quo. scilicet celestia simul et terrena vno federe coniungas. pactum confirmes et mortis vindictam dissoluas. Quadriga virtutum cardinalium quattuor cornibus sancte crucis decenter aptata ostendit sacras series spiritus ex ipsa precedentem in triumpho victorie regis christi consecratam. et per eius passionem perficere esse totum orbem ad impetrandum fructum pietatis et adipiscendam eternam beatitudinem. virtus enim est anime habitus. nature decet. vite ratio. mortum nobilitas. et vite moderatio que cuncta simul bene placita deo et salubria promissis. arbor odoris suauissimi et expansione pulcrarum frondium latissima. ortus deliciarum incomparabilis affluens ubertate largissima. floribus virtutum et folijs verborum iocundissima. Gratias consolatio est fidelibus species sancte crucis et materia tribuit. laudibusque bonitatem nos facit scire creatoris. Crux christi via est iustorum. ascensus ad celum. tota de inferis ad superiora nos trahens. dux et ianua regni. huius

per erecta diuinum transuersa fraternum amodoat amorem. cuius amoris integritatem christus nobis ostendit. ac suo exemplo nos instruit. qui delectam animam suam in cruce moriens per amicos suos posuit et nos idem facere docuit. **XXXII. Oratio eiusdem rabboni ad dominum.**

Nunc amorem o deus semper laudabilis tu pone in me et timor noxius atque carnalis affectus percul recedat. ut gloria sancte crucis aucta et multiplicata mecum in vera perfectione et digna laude eternum perseueret. ipsa quoque michi carmine et amore permaneat venerabilis semper in ore meo. laus et exultatio in corde perpetua. Vos igitur precor celestes angelorum plebes angelorum iustorum qui in conspectu maiestatis diuine veraciter exultatis. ut sicut sine cessatione alleluia et amen deo christo eternum cantatis. Ita quoque nostram sortem peribus adiuuare studeatis. quatenus beatitudinem veram quam tenetis iam perfecte. tandem et nos aliquando per christi gratiam mereamur accipere. Te quoque domine hiesu christe quando adueneris iudicare viuos et mortuos et apparebit signum tuum in celo plangentem se super te omnes tribus terre intuentes in eum quem pupugerunt. obsecro ut tunc a flammis ultionum sancta crux me eripiat atque ab ira agni defendat. Interim quoque quod diu sum in hoc corpore do dirige me in semitam rectam fidei et catholicam. sustenta spe firma. et refice dilectione tua. ut sis michi refrigerium in via quam desidero habere. requies in patria sine ulla diffidentia. omnia promissa tua verissima credo esse. iudicia tua rectissima premitesco. dona tua dilectissima expecto. **XXXIII. De quibusdam iudeis tibus illius temporis. Sigibertus.**

Anno. xi. ludouici hariole rex danorum cum uxore et filiis et sua pre danorum magis gaudie baptizatur. et ab imperatore munere. ribus et parte fuisse in beneficium sibi data honorat. Balduin? abbas sancti dyonisi sacrisque pallarij archicapellanus romam mittens a papa eugenio corpus sancti sebastiani accepit. et suessionis in basilica sancti medardi collocauit. ubi dum adhuc inhumatus in loco in quo allatus est iaceret. tanta signorum et virtutum gratia in nomine eiusdem martiris emicuit. ut a nullo mortalium vel enumerari vel enarrari possint. quorum quedam tamen stuporis esse dicunt. ut humanam fidem excedant. nisi certum esset deum per quem idem martir passus est omnia facere posse. Anno. xij. corpa sancti marcellini et petri martirum de roma sublata et in franciam translata sunt. et multis signis clarificata. Corp? etiam gregorij pape ad vrbem suessionis translatus esse dicit. Anno. xij. rabba? abbas tractatus in libro sapientie et in ecclesiastico ad othgarium archiepiscopum edidit. Amalari? lib? de officiis ecclesiasticis ad imperatorem ludouicum scribit. Angelom? etiam ad eundem imperatorem tractatus in libris regum edidit. Ansegis? abbas lodiensis edita imperatoris karoli magni et ludouici filij eius ad ecclesiasticam legem promissa in duobus libellis digessit. Idem edicta eorundem ad moysanam legem promissa in duobus eque libellis digessit. Anno. xij. eiusdem in vasconia annona de celo pluit frumento similis. sed grana breuiora habet. Corpora sanctorum ualentini et genesij in augiam monasterium translata sunt. **XXXIII. Adhuc de eodem.**

Anno. xv. contra ludouicum imperatorem comotio et simitas filiorum eius et optatum

exoriet. Anno. xvii. ludouicus imperator aduersa
tes sibi quosda exauctorauit alios exiliauit. alios
bonis puauit. ac per hoc filios et optimates suos
magis contra se exacerbauit. Anno eiusde. xviii.
imperator vxore suam iudith quasi causa malorum
abdicauit. Anno. xix. ludouicus imperator a suis
desertus ac peditus atq; in potestate filiorum reda
ctus episcoporum iudicio arma deposuit. et ad age
da penitentia inclusus est. Sol et luna p eclipsim
deficiunt. Anno. xx. ludouicus imperator relaxat
arma et impiu et vxore accepit. ac filiu lotharium
in italia redire coegit. Anno. xxi. monente grego
rio papa et omnibus epis assentiens? ludouicus
impator statuic vt in gallia et germaia festiuitas
omniu scōz in kls. nouebz celebraret. qua roma
ni ex instituto bonifacii pape celebrabāt. Hoc tē
pore reliquie viti martiris a parisijs ad corbeiaz
saxonie trāferunt. Vnd ipi franci sunt testati q
ab illo tpe gla frācor ad saxones trāslata sit. Eb
do remozū archiepū deponit. aliq; multi q cuz
eo in deiectionem ludouici impatoris spirauerant
damnant et exiliant. **Cronographus.** Anno
xxii. normāni gallias grauer impetūt et a friso
nibus tributū accipiūt. Normāni quidē origie da
ni fuerūt. et lingua barbara normanni quasi septē
trionales hoies dicti sūt. eo q primo ab illa mun
di pre venerūt. **Sigibertus.** Anno. xxv. lu
douicus impator filio suo lothario sub fide ad se
venienti recōcliat. eiq; dignitatez impij et regni
tribuit coronā. Cometes insigno arietis apparz. et
p aliquot dies plūm istar stellar ignicli p celū dif
curzere vidēt. **XXXV.** **De impe**
rio lotharij et euentib? illius tps.

Igitur anno. xxvi. impij sui ludouic? mo
ricur et lotharius sol? impiū vsurpans
imperat annis. xv. Cepit autē anno dñi
decc. xli. Mundi. s. quartimillesimo. decciii. Cu
ius anno primo karolus et ludouic? filij impato
ris dolentes se a fratre suo lothario debita regni
parte priuari. contra eū insurgere parant. Anno
eiusdem secūdo. cometes in signo aquarij apparu
it tribus fratribus de perditōe regni discordanti
bus. cōserit inter eos pugna in pago autisiodorē
si apud villā fontanedū. et cāta cedes verimq; fa
cta est. vt nulla etas meminerit tantaz stragē ho
minū fuisse factā in gente francoz. et ita eoz vi
res ibi attenuate sunt vt iam nec suos terminos ab
extēis tueri possent. victoria tñ ludouico et ka
rolo puenit. His temporib? floruit theodulphus
abbas floziacens postmodū epus aurelianens. de
quo refert q illos versus quos in die palmarum
singulis annis ecclesie galliarum decantare in vsu
habent ipe composuerit scilicet. Gloria laus et ho
nor tibi dē. quos cuz ipe ludouico impatori se
cus domū in qua exul detinebat apud andegauū
trāseunte decantaret. Audiēs impator et mis
tus illi? iussit eum absolui. Anno. iiii. sergius ro
mane ecclesie p̄sides cētesim? Ad cuius electōem
pfirmandā ludouic? fili? ipatoris lotharij a pa
tre missus. ab eodem papa in regem lōgobardozū
vnct? est. Mauri beneuentū occupāt. Descripto
in tres partes regno fratres ad vrbem gallie vir
dunūz cōueniūt et inter se pacificant. et datis &
acceptis inuicē sacramētis quisq; ad dscriptas si
bi partes regni tuendas reuertunt. Karolus ac
cepit occidentalia regna a britānico oceano vsq;
ad mosam fluuiū. In qua parte extunc et mō no

men francie remāit. ludouico orientalia regna ces
serūt omīs. s. germania vsq; ad rheni fluentia et
alique trans rhenūz ciuitates cū pagis adiacētib?
ppter vini copiam lotharius qui maior natu erat
et impator appellabat omnia italie signa tenuit
cum ipsa roma nec nō et puincia et mediā partem
frācie inter scalōū et rhenūz. que mutato nomine
ab eo denoiat lotharigā. Post factā ergo diuisio
nem karolus regnat in frācia annis. xxxiii. ludou
icus frater eius annis. xxxiii. in germania.

Cronographus. Hic ludouic? xiiii. duces
bohemoz cū suis baptizari fecit. Porro regnū ka
roli fratris eius cognomēto calui northmāni gra
uiter impetūt. et vsq; parisijs nauigio veniunt.
cū frisonibus tribus plis cōfligūt et in duob? p
mis victores existunt. Eo tempore sanct? radul
phus bituricens archiepū claret cuius festū est
vii. kl. iulij. et in cenobio beati sulpicij iacet.

XXXVI. **Adhuc de eodem**
Sigibertus.

Anno. vii. leo quitus romane ecclesie cē
tesimus prim? p̄sides. hic decreuit vt dū
missarū solēnia celebrant nullus ex laicis
in presbiterio stare aut sedere vī ingredi psumat
nisi tantū sacra plebs que ad ministratōez sacri of
ficii cōstituta est. Decreuit etiā vt octāue assūm
ptōnis sancte marie in ecclesia romana celebrēt
qā ante non fiebat. Anno. viii. Rabbanus abbas
fuldens ordinatus magūcie archiepū celebrata
sinodo maguncie iussu ludouici regis multa ecclie
utilia decreuit. Quedā pseudo pphetissa dicens
instare diem iudicij maguncia sollicitabat. ita vt
etiā aliquos sacri ordinis ad se inclinaret. q ab ar
chiepo correpta cōfessa est se p suggestione cuius
dam presbiteri questus causa hoc fecisse. Anno
ix. sancta helena impatrix a suo filio dāntio ma
gno primo hui? nomis impatore rome in ecclesia
sanctoz marcellini et petri martirum in māsleo
purpureo sepulta ad franciā a theogiso monacho
transfert et in diocesi remensi magna francoz ve
neratōe excolit. Anno eiusdem. xi. reliquie san
cti hermetis martiris p lothariū impatorem i gal
lias mittunt. et apud indam monasteriū honorifi
ce cōdunt. Fames valida germaniā attriuit. ita vt
pater filium suū deuorare voluerit. Quo tempe
Rabbanus archiepū multa paupibus beniuolen
tiā exhibuit. Anno eiusdem. xii. karolus rex frāco
rū filios fratris sui pipini regis. pipinū et karolū
regnum inquietantes capit. et in monachos. arton
fos in monasteriū trudit. **Cronographus.**

Hoc tempore rex angloz adēulph? qui primo to
tius anglie monarchiā obtinuit. romā prexit et co
ram leone papa sancto petro tributū quod vsq;
hodie in anglia soluit. s. de vnaquaq; domo num
mum argenteum p annū obtulit. Eo quoq; tem
pore burdegā. et petrag. et sancton. et lemoū. et
thuroū. et aurel. ciuitates a northmānis paganis
capte sūt qui ex dacia quidem vt dictū est erupe
runt. Sed conuersi tādē in gallie maritime que
dici ab eis northmannia residerunt.

Sigibertus. Anno. xiii. normanni p mare bai
tanicum ostia ligis ingressi vrbem nanetum in
uadunt. ep̄m sabbato sancto pasce baptismum
cōsecrantem trucidant. clerum et populum peri
munt. Inde andegauis. deinde turonis occupant
et vt tempestas omnia diruunt. Templum etiam
sancti martini incendunt. Anno eiusdem. xiiii.

hincmarus remorum archiepiscopus in francia claret
qui vitam sancti scripsit remigij. Anno eiusdem. xv.
terremotus. aeris insolita tempestas. turbines. gran-
dines. tempestates. fulmina multa multimodis inco-
moda hominibus inferunt. Quidam etiam homo igne
celesti consumptus est veste illesa manente.

XXXVII. De imperio ludouici
secundi et euentibus illius temporis.

Lotharius imperator pater inter filios re-
gno abrenunciavit secundo et in primum mona-
sterio habitu monachali suscepto non mul-
to post dormiuit in domino. **Cronographus.**

De huius tamen anima inter angelos et demones al-
tercatio fuit facta. Angeli siquidem animam monachi
demones imperatoris querebant. Sed orantibus fratri-
bus fugati sunt demones qui corpus distrahebant.

Sigibertus. Ludouicus filius eius olim a ser-
gio papa in regem unctus. Anno domini. deccc. lvi.
Mundi vero. quater millesimo. deccc. xix. impauit
annis. xxi. Lotharius vero frater eius lotharigiam te-
nuit. Anno ludouici primo magistro heremita
martiniae. Rabbanus egregie vite et scientie archi-
episcopus obiit. Anno eiusdem. ii. Nicolaus romane ec-
clesie. archiepiscopus. cuius ordinatio ludouici impe-
ratoris sua presentia roborauit. Colonie orta tempe-
state populo in basilicam sancti petri confugiente
subito fulmen instar ignei draconis basilicam scindit
ac penetrauit et tres homines diuersis quidem locis
sed uno ictu in mortem deiecit. Alios etiam. vi. eo-
dem impetu semiuivos reliquit. Anno. iii. franci
super crudelitate karoli regis sui apud ludouicum
fratrem eius exposcunt. et eum ad regnandum super
se per karolum iungunt. Quod ille inconsulte aggres-
sus turpiter alienis excessit finibus. In prochia ma-
guntina malignus spiritus euidens nequitie sue odit
indiciu. Nam primo lapides iaciendo. et parietes
domorum quasi malleis pulsando. inde manifeste lo-
quendo. furta etiam pendendo discordias inter vicios
seminando homines inquietabat. Denique annos om-
nium per unum hominem promouit. quod propter eius pec-
cata ceteri talia paterent. Cuius fruges in unum
coacervatas incendit. qui ubicunque intrasset. statim
domus illa exurebatur. ut iam ei nisi in agris locus
manendi nullus esset. Propter hoc presbiteris leca-
nias agentibus et aqua benedicta spargentibus inimi-
cus lapides iaciendo multis cruciatibus. tandem ali-
quando quiescit. presbiteris recedentibus inimicus fle-
biliter ululans tandem presbiteris quando nominati ex-
primis se quando aqua benedicta spargebatur sub cappa quasi
familiaris sui latuisse confessus est. accusans eum cum
filia procuratoris concubuisse. sic per tennium istitit. do-
nec ibidem cuncta edificia incendio consumeret.

XXXVIII. Adhuc de eodem.

Anno eiusdem. v. numeneus rex britonum
dum instaret regnum francoz depopulari.
visus est ei assistere sibi sanctus maurilio-
nus andegauensis virbis olim episcopus a quo in capite ba-
culo percussus ira dei morte pensit. Anno eiusdem
viii. hucbertus abbas et dux frater teberge regine
per repudio sororis sue contra lotharium insurgit.
Guntharius et tergandus archiepiscopi romae a papa ni-
colao per adulterio lotharii regis examinati et cum
suis synodalibus gestis qui preferebant et suo etiam ore
conuicti fuissent episcopo et gradibus sacris exordina-
ti. anathematizati sunt. eis tamen laicalis promouio co-
cessa est. Anno eiusdem. ix. excomunicata pelice roal-
drata a legato apostolico videns lotharius rex etiam

sibi excomunicatoz intentari. teberge uxorem suam rece-
pit. sed non multum id profuit. quia non multo post
repudiata uxore pelice recepit. nec ultra illo cor-
rectoris modo ab ea separari potuit. Anno eiusdem
x. corpora sanctorum eusebii et pontiani martiris do-
no nicolai pape ad gallias translata et in monaste-
riis voto religiosorum sancto petro collatis hono-
rifice cumulantur. Rex bulgarorum ad christianismum cum
sua gente conuersus missus ad eum a sede apostolica
sacri ordinis ministris. acceptis etiam a rege ludouici
co subsidii adeo in fide solidatur. ut non multo post
filio maiore in regnum ordinato ipse abrenunciatis se-
culo monachus factus sit. sed cum filius eius iuue-
niliter agens ad gentilitatis cultum vellet redire
militie cingulo et cultu regio resumpto filium persequi
cepit et oculis eius effossis eum in carcerem cru-
cit. et filio iunior in regnum locato sacrum habitum
recepit. et in eo usque ad finem vite perseuerauit.

XXXIX. Item de eodem.

Anno. xii. saracenis beneuentanā regionem
incurstantibus ludouicus imperator viriliter
occurrit. Ad cuius auxilium frater eius lo-
tharius properans multa quidem prelia cum eo strenue
gessit. sed exercitu suo propter intemperie aeris mor-
bis et moribus araneorum nimis grauato cum multo
suo dispendio rediit. Anno eiusdem. xiiij. michael
grecoz imperator sensu dimittit adeo mente exce-
debat ut familiares suos iuberet occidi. quos tamen
ad se rediens sibi presentari exiebat. Anno. xiiij.
basilius quem michael imperator pauperem ex fa-
milia vnius abbatis sibi asciuerat. et cubicularium
factum ad tantos honores prouexerat. ut alter ab i-
peratore appellaretur sepe ab imperatore per insaniā oc-
cidit iussus. timens ne tali occasione occideretur. ele-
git ipse magis imperatorem occidere quam ab eo in-
fici. et impauit annis. xvij. Corpus sancti mauri-
qui fuit discipulus sancti benedicti apportatum a gla-
miasfolio burgundia propter timorem normannorum
transfere ad fossatenle cenobium quod construxit san-
ctus habolenus beati colubani discipulus. Anno
xv. lotharius rex romae ad adrianum papam se excusa-
tum vadit. A quo dum per compositionem innocentie
sue ad examinationem corporis et sanguinis domini tam ipse
quam optimates regni inuitati fuissent. et ipse et om-
nes qui corpus domini nostri cum eo temere accipe-
re presumpserunt infra ipsum annum perierunt ipso statim in
redeundo placentie defuncto. Anno. xvi. Colonie
celebrata synodo ad dedicationem ecclesie a tribus lo-
tharigie metropolitans. limpo magisterino. bertul-
pho treuerensi. villeberto colonienfi. cum ab eis
maior ecclesia que est sancti petri deberet dedica-
ri. precedente nocte audite sunt voces malignorum
spirituum inter se dolentium et conuerentium se a pos-
sessione diu sedibus debere expelli. **XL.**

De elfredo rege anglozum et victoria eius
ex danis. **Helimandus.**

Anno ludouici. xvij. obiit echelredus rex
ethenulphi filius. post quem regnavit el-
fredus filius ethenulphi iunior qui olim
a papa leone. v. unctum regem et coronam suscep-
erat. Hic regnavit annis. xviii. et mensibus. vi. No-
uem ceteris annis cum hostibus pugnavit. hic cum
quadam die in insula inclusus solus domi esset. soci-
is per oram fluminis dispersis ad piscandum. corpus cu-
ris egrum sopori dedit. et ecce sanctus cuthbertus
limdefarnensis quondam episcopus sic dormientes
alloquitur. Ego sum cuthbertus si audisti misit me

dominus ut tibi prospera nunciem. Anglia iam dum peccatorum suorum penas luit. modo tandem idigenarum sanctorum immeritis a domino respecta est tu miserabiliter regno extorris. post paucum tempus in solio gloriose reponeris. Et hoc tibi signum. Venient hodie piscatores tui magnam multitudinem piscium corbibus euhentes quod mirum est. cum gelate aqua fluminis nil tale speret. sed et tempus frigidum omnem artem piscantium eludit. Tunc fortune secundo compos memento liberatoris tui et eius nuncii. Hoc idem visus est per somnium matri sue. Expectati ambo somnia sua referebant. et ecce piscatores adveniunt cum magna piscium copia. Nam multo post ergasculum exire ausus in quo a danis tenebatur magne astutiae pectus fecit. Regis enim danorum intrauit tetoria sub specie mimi vni tantum sibi fidelissimi fruens ostentia. ibi tanquam artis iaculatozie professor etiam in secretiora triclinium admissus omnia archana oculis et auribus percipit. pluresque dies ibi moratus ad elingiam rediit. Exponensque sociis omnia irru it repente super barbaros ociosos. quorum plurimis occisis reliqui cum rege suo dederunt obsides quod christiani fieret et ab anglia discederet quod et factum est. Rex eorum quorumque nostrum gurundum vocat cum xxx. peribibus et omni pene populo baptizatus. et in filium ab elfredo rege susceptus est. Ceteri ex danis qui christiani esse noluerunt cum hastingo mare trans fretarunt. **Sigibertus.** Anno prenotato karolum regem francorum domestica calamitas in filiis suis afflixit. Si quidem karolomanum in clericatu usque ad diaconatum officium puectum ipse pater cepit et excecavit pro eo quod ad apostasiam conuersus. et omni generi nocendi regnum perturbans. alter quidem iulianus effectus erat. Porro alter filius eius karolus dum inconsulte voluisset expiri exptam cuiusdam albuini militis fortitudinem et soli solus congressus fuisset. ab eodem albuino ignorante quis esset pemptus est. **Cronographus.** Sub hoc tempore danorum gens anglia plurimum deserviens prebavit. Reges quoque piissimum et christianissimum illius eadmodum capitali sententia nequiter condemnauit. Huius sancti caput abscisum quod mirabile fuit lupus seuius illesum seruauit. et in silua deferens diligenter me inter anteriorum pedum apex collocauit. Quod cum postmodum a pluribus quereret vocem huiusmodi ferre emisisset. her. her. her. quod interpretatum sonat hic. hic. hic. postmodum huius regis manifestato martino plebs anglorum leta accurrit ubi plura miracula perpetrata sunt. **Sigibertus.** Basilium imperator grecorum inter cetera munera mittit ludouico regi germanorum cristallum mire magnitudinis auro gemmisque ornatum cum prece non modica sancte crucis. Anno sequenti eiusdem iohannes romane ecclesie diaconus vitam primi gregorii pape scribit in quattuor libellis laudabiliter editis. Karolus iunior ludouici germanorum regis filius a domino grauius in presentia patris et optimatum eius vexatus. et in ipsa vexatione confitebatur hoc ideo sibi irigisse. quia contra patrem suum aspiratores facere moliebatur. **XLI.** De pestibus illius temporis et quibusdam aliis.

Hanno sequenti in italia bixie tribus diebus et tribus noctibus sanguis de celo pluuisse narratur. locuste galliam depopulantes innumerabiles ceteris locustis maiores seu a latu tegmina. vi. pedes. duos dentes lapide durior.

res habentes ut castrorum acies turmati volantes duces cum paucis itinere vnius diei premitentes ad metenda loca veture multitudinis circa horam ix. ad locum primum venientes. ibique solis ortum expectantes per spacium vni diei aerem velabant ipsum solis radium obnubilantes. ore lato extenso intestina omnia viridia in herbis et arboribus vastabant. spacium diurni itineris quattuor aut quique miliaribus extendentes. hoc miserabili spectaculo usque ad mare britanicum puenientes tandem flatu ventorum in profundum maris demerse sunt. sed estu oceanum ad litus reiecte putredine sua aere corrupto multos perire fecerunt. secuta fames valida multos consumpsit inedia. ut pene tertia pars hominum consumpta sit in gallia. Anno sequenti hiems solito asperior fuit et pluviosior nix et gelu. a kalendis nouembrius usque ad vernale equinoctium. ludouico regi germanorum apparuit in somnis genitor suus olim imperator adiurans eum per nomen sancte trinitatis ut eum eriperet a tormentis quibus tenebatur. ut tandem requiem eternam habere mereretur. Ob hoc ad diuersa monasteria elemosinis destitatis obnixi filii succurrebant patri. Vnde dabatur intelligi quod licet idem imperator multa deo et hominibus placita fecisset. plura tamen deo contraria in regno suo fieri consensit. in quibus grauiora videbantur quod heresi nicolaitarum non restitit. et monita gabrielis archangelii. xii. capitulis comprehensa que emarchus ei legenda et obseruanda obtulit seruare non studuit. Northmanni urbem andegauis quasi in eo habitatum cum suis omnibus occupant. Ad quam expugnanda karolus ascito salomone brito nunc rege multis diebus eam obsedit. Sed cum northmanni ad disparatores adducti fuissent. rex inuito exercitu pecunia ab eis accepta egressus eis annuit. eisque hoc pacto peiora faciendi locum dedit.

XLII. De imperio karoli calui et scriptis iohannis scoti contra rollonem.

Hanno imperii sui. xxi. ludouicus imperator moritur et patruus eius karolus rex francorum romam pergit. et iohanne papa et romanis per munera sibi conciliatis imperator creat. Anno domini decem. lxxvii. Mundi vero quartimillesimo. decem. xl. et imperauit annis duobus. sed ei statim a ludouico fratre suo bellum patitur quod se inconsulto solus imperium fratruelis usurpauerit. Cometes solito rutilantior apparuit. subita et nimia aquarum inundantia facta est in iunio. ita ut in saxoniam villa quedam longe a torrentibus et fluminibus remota in nullo cum hominibus et bestiis et arboribus et edificiis cum ecclesia et altari penitus absorpta sit ut nullum habitatois permanserit vestigium. Britones rege suo salomone mortuo per preteritionem regnandi intestino inter se bello collidunt. sicque inuicem cessant a gallie exterminio. **Ex cronica.** Anno imperii karoli. i. ludouicus rex germanorum frater eius obiit relinquens tres filios. scilicet iuniozem ludouicum. et karolum qui non multo post imperauit. et karolus magnum patrem arnulphi imperatoris. Porro karolus de morte fratris sui gauisus iniusticiam quam contra fratrem ceperat contra filios fratris perficere paratur. cum. l. milibus hominum et eo amplius regnum eorum aggressus coloniā usque puenit. ludouici filius alias occupatus. Ludouicus autem iunior missa legatione ad patrum rogabat ea que pacis sunt. Qui cum impetrare non posset eum bello viriliter excepit. ipsumque victum cum nimio exercitu damno ac dedecore multo fugere apulit. Tempus

huius karoli calui comitatus flandrensis exordium
sumpsit. Non enim flandria tunc erat tanti nominis et
opulentie sicut nunc cernitur. sed a regis franco-
rum forestariis regebat. quorum lideric? et inglanus et
audacer sub pipino et karolo magno et ludouico
rectores flandrie fuerunt. nec tamen comites voca-
ti sunt. Baldum? autem fili? audaci rapuit iudith
filiam karoli calui. propter quod ab omni ecclesia con-
sensu episcoporum excommunicatus est ex precepto karoli.
Deinde ex episcoporum et optimatum suorum consilio reco-
ciliatus karolus baldum et iudith. dedit eis fla-
miam in comitatu perpetuo possidendam ipsis et he-
redibus suis. **Helmand? libro. xlii.** **Hoc**
tempore claruit Iohannes scot? vir perspicacis in-
genij. et mellicie facundie. qui dudum concupiscenti-
bus undique belloz fragoribus in franciam ad karo-
lum caluum transierat. Cui? rogatu gerarchia? dion-
nisi? ariopagite de greco in latinum verbum e verbo
translulit. Composuit etiam librum pifition merinnoy
id est de nature diuisione titulauit. propter quod
nes soluendas bene uide. si tamen ei in aliquibus
ignoscat. in quibus a latinorum tramite deuiauit dum
in grecos acriter oculos intendit. Hic succedenti-
bus annis munificencia elfredi allectus venit in an-
gliam. et apud monasterium malmesbrien se a pueris
quos docebat gratis ut feret pforatus et martir
estimatus est. Huius epiphaphi? hoc fuit.

Claudius in tumulo sanctus sophista iohannes.

Qui dicit? erat iam uiuens dogmate miro.

Martirio tandem christi conscendere regnum.

Quo meruit sancti regnare per secula cuncti

Scabi sunt hi versus et moderni tepis lima ca-

retes. **Acto?.** **Hic** iohannes scotus pbus ut

dicit lanfrancus in fide desipuit. Vnde liber ei?

de eucharistia lect? est et damnatus in synodo ver-

tellenfi celebrata sub papa leone. ix. Eodem anno

quo se lanfranc? ab errore berengeri purgauit. idem

etiam iohannes sup gerarchia? dionisi? commentauit

XLIII. **De gestis karoli calui.**

Sigibertus.

Rolus caluus impator post adeptum im-

perium ultra se elatus. consuetudines fra-

corum vilipendens. grecas glorias et inso-

litos habitus affectabat. et calari dalmatica indu-

tus. et desup baltheo accict? pendente usque ad pe-

des. capite uero inuoluto velamine serico et dia-

demate sup imposito pcedbat. Et cum esset lepore

timidior et hostes fugere quam fugare patior. fra-

tre suum ludouicum lacebatur minatus raras copi-

as se conducturum ut ab equis flumie exhausto ipse

paridum alpeu germanie regnum intraret. Huic

heymricus monachus uita germani antihodoren

epi heroico metro in. vi. libellis luculenter exarata

obtulit. **Helmandus ubi supra.** **Karol?** iste

calueus monasterium sancti cornelii apud ppendium

fundauit et pfectit. Hoc castrum cogitauerat ipse fa-

cere ad instar constantinopolis. et de nomine suo illud

appellauit karpopolim. Hic in octidie que karo-

lus magn? apud aquila? capellaz suam instituerat

aquisgranum. instituit apud uilla? sancti dionisi. Et

quia in ecclesia sancti dionisi? multa rapuerat que

alii dederat. spineam coronam domi et unum de cla-

uis. et de ligno crucis. et alia quedam ibi attulit.

Sudarium autem apud compendium reliquit. et hoc in-

stituit ipse tempore nicolai pape. Antequam autem

reliquit iste ostenderent populo. tanta fames sole-

bat esse in franciam ut asinos et caballos comede-

rent que per domini misericordiam postea cessauit.
Sigibert? dicit hunc karolum in reditu a roma mor-
tuum fuisse matue. Alibi legi ego quod romam perges-
sit in itinere et sepultus est apud ludunum in
monasterio antonay. Post multum tempus apparuit ipse
in visu noctis cuidam monacho sancti dionisi no-
mine erchengario. et in eadem nocte cuidam clerico
sancti quintini viromaden. alsoni nomine. dicens
utrumque se esse karolum caluum. et ex dei iussu eis appa-
ruisse. ut diceret eis quod deo et sancto dionisio di-
splicebat quod corpus eius non esset sepultum in eccle-
sia sancti dionisi. cui tanta munera per dei honore
perulerat. Irent ergo et diceret ludouico filio suo
et perceribus regni. ut eum refferet. sic ergo rela-
tus est tempore rualteri abbatis sancti dionisi. et se-
pultus in ecclesia sancti dionisi ante altare sancte
trinitatis. **Ex croniciis.** **Iste** karolus in diuer-
sis per franciam locis. ecclesias sanctorum aut edifica-
uit aut restaurauit. Apud compendium sanctorum cor-
nelii et cipriani reliquias attulit. In quarum aduen-
tu responsum. Cuius apostolorum quod usque nunc
cantat ecclesia composuit. **Sigibertus.** **Anno**
karoli calui primo ingruente in germaniam pecorum
pestilentia. dum canes undique collecti. cadaueribus
incumberet ita disparuerunt ut nec uiui nec mor-
tui reperirentur. **XLIII.** **De impio**
karoli iunioris.

Anno sequenti karolus impator romam se-
cundo profectus. bosoni germano uxoris
sue neptem suam filiam ludouici impatoris
uxorem dedit. et data ei puicia. in regem eum co-
ronauit. ut etiam regibus impare uideret. Qui au-
diens fratruales suos karolomannum et karolum co-
tra se exercitum adducere. pauore solutus retitum
pat. et inter redeundum a quodam sedechia iudeo
male portionatus. mantue moriet. Fili? eius ludoui-
cus. cognomento balbus scotus. per diuisionem re-
gnat in francia annis duobus. Iunior uero karolus
fili? ludouici. germanorum regis impium adeptus
est. annuentibus sibi quibusdam nobilibus romano-
rum. Iohanne autem papa satagente imperium transferre
ad ludouicum balbum filium recentis defuncti ka-
rolis imperatoris. Cepit autem anno. domini. dccc.
lxxix. Mundi uero quartimillesimo. dccc. xlii. et i-
perauit annis. xii. scilicet cronica. Anno karoli iunio-
ris primo Iohannes papa iniuriatus? a romanis. ita
ut etiam in custodia teneret per eo quod karolo non faue-
bat. in franciam ueniens cum rege ludouico balbo.
pene annum moratus est. Northmannorum plusquam
quingentia milia a francis in gallia cesa sunt. hoc tem-
pore clarebat milo monachus sancti amandi. qui uita
sancti amandi metrice composuit. et librum de so-
brietate ad karolum caluum scripsit. Sub hoc mi-
lone adolefcebat etiam nepos eius hulbaldo. qui in
septem liberalium artium pericia clarus. egregie
propter cetera in musica claruit. et de multis sanctis
cantus dulci et regulari modulacione composuit.

XLV. **De vastatione gallie per hasti-**
gum et rollouem. **Helmandus.**

Hastingus fugatus ab anglia ab elfredo
rege ut supradictum est cum suis transire
tauit et pifius et tironis et multas alias
urbes que sup secana et ligeri sitae sunt. ciuib? eua-
cuans. usque ad tirzenum mare grassatus est.

Odo cluniacensis abbas. Hic hasting? vasta-
tis superioribus partibus gallie. obsedit tironum. Cui?
cum crebro mur? pulsaret ariete. currit ad corpus?

sancti martini. et deferre istud ad locum debiliores
mortuum per viuis defensores facientes. Mox fu-
gerunt dani. quos turonici persecuti sunt usque ad se-
xtum lapides. Ibi edificata est ecclesia sancti mar-
tini in loco illo ubi sanctum corpus substituerat.
Ibidem erant maceriarum ruine antiquarum. ubi di-
cebatur aula fuisse valentiniani. in qua sedens non
dignatus est assurgere martino. donec afflante in-
cendio inuitus surrexit. Post tria lustra fuge ha-
stingi. venit ab eisde finibus rollo qui victis bri-
tonibus et flandrensibus et vrbibus eorum et opidis
succesis venit cenomannum et obsedit eam. Et mi-
sit praefides exercitus sui ad turonum. sed tunc dei pru-
dencia karus et legibus a deo mundauerat. ut ad tu-
ronum accedere non possent. Porro maius monasterium
non longe a turonis funditus euersum est. Centum ibi
et. xvi. monachi gladio percussi. abbas et alii. xliiij.
incauernis latitantes euaserunt. qui ad hoc reseruati
sunt. ut patroni sui corpus persequerentur. Abbas ta-
men herbernus de latebris abstractus. nullis cor-
mentis cogi potuit. vel thesauros ecclesie prode-
re vel monachos latitantes. Huius nemo residuus fuit
quem non martinus ecclesie regimini praeficeret. Tunc
abbas et illi. xliiij. recedentibus danis. a canonicis
sancti martini cum reuerentia suscepti sunt. et ad-
ducti ad urbem et ibi aliter transactis. vi. mensibus
rollo cenomannum cepit. Tunc transmissum est corpus
sancti martini aurelianus. cuius custodes fuerunt
herbernus abbas cum. xliiij. monachis illis. et. xii.
canonicis et. xii. burgenfibus. noui castrum qui illis in
omnibus necessariis prouiderent. Postea puenerunt
ad sanctum benedictum. Deinde audientes per rollo iam
aurelianus puenisset prexerunt cablem. Postea vero
antistodorum. ubi innumera miracula facta sunt in ec-
clesia sancti germani. **Guillelmus.** Cumque ad-
uentantes per remediorum gratia plima conferret. orta
est lis et contentio inter turonicos et antistodores
per pretione pecunie. ad quam lite soluenda ponere le-
plus iter duorum sanctorum corpora. arce tota nocte
humana custodia. Lucescere auro apparuit per
illa lepsi que proxima fuerat martino tota curata.
altera adhuc remanente lepsi. Regit corpus &
obuertit martino latere morbidum. Altero mane re-
ptus est totus curatus cedente germano honori
hospitis sui. **XLVI.** De studiis et
actibus elfredi regis et fuga rollonis.

Eo tempe dani per annos. xliij. gallias infe-
starunt. donec tandem ab arnulpho impa-
tore et britannis multis plijs victi in an-
gliaz refugerunt. In quo spacio elfredus totam insulam
per id quod dani habebant sibi subdiderat. Qui
londoniam caput regni merciorum dedit cuius prima-
rio cum filia sua egelfleda. ex qua idem primarius no-
mine egelfredus tulit liberos echelmudam et edwardum
qui post se regnauit. Hic elfredus iam duo
dennis expositis omnis literature erat. sed tunc a ma-
tre benigno iado inuitatus ut per munere quod in ma-
nibus tenebat suscipere si cito addisceret ioco li-
teras ingressus audiente siticlosa comitibus. hos li-
bros in anglicam linguam conuertit. Orosium. pastorale
gregorii. gesta anglorum beate. Boetium de consola-
tione. tempore diurnum ita diuidebat. vii. horas impe-
debat in scribendo et orando et legendo. octo in cu-
ra corporis. octo in expediendis regni negocijs. Erat
per hec in capella sua cadela. xliiij. priuilegium editum
quod qui per combustionem cadele regem de singulis of-
ficijs admoneret. Dimidia portio omnium censuum

suorum iuste duntaxat acquisitionum. monasterijs dele-
gauit. Cunctos propterea redditus in duas diuisit por-
tes. et primam rursus in tres. quarum unam dedit mi-
nistris suis curialibus. secundam opatoribus. quos iugiter
in nouarum edium constructionibus mirabili et ignoto
anglis habebat modo. tertia aduenis. Secunda per
reddituum ita diuisa est. ut prima daretur pauperibus
regionis sue. secunda monasterijs. tertia scolasticis
quarta transmarinis ecclesijs. Semp in sinu porta-
bat libellum in quo tenebat diurnum cursus psalmo-
rum. ut quando vacaret arripet et percurreret. Filiam
echelsuadam dedit uxorem baldouino comiti flandrie.
ex qua ipse habuit arnulphum de quo sunt flandrie
comites. et adolphum qui suscepit a patre bono-
nie comitatum. Sepulchrum est rymondie monasterio
suo. ad cuius officinas construdas sufficiens terre
spacium ab episcopo et canonicis nominatum. ad unum
quemque pedem marca pondere publico pensitauit.
Rollo autem iste de quo supra dictum est. nobili
quidem. sed per vetustatem obsoleta psapia noricorum
Elrus. regis precepto patria pulchra. multos quos vir-
es alienum. vel pericula scelerum exagrabat. magnis
spebus sollicitatos secum adduxit. piraticam aggressus
suis carnoti adhefit. Cuius ciues nec armis nec mu-
ris confisi beate marie suparum. id est. camisia ado-
rant. quam karolus caluus a constantinopoli cum aliis
reliquis aduehi fecerat. Hanc camisia in modum ve-
xilli super propugnacula custodum trita pectoribus. ve-
tis exponunt. Hostes visam ceperunt ridere. et in eam
sagittas dirigere. Quorum oculis mox obtenebra-
tis. nec antecedere. nec retro tendere valebant. Quod
videntes opidani multa eorum se cedere satiarunt.
Euasit tamen rollo quem sue fidei de reseruauit.
nec multo post rothomagum et omnes vires obtinuit.
XLVII. De quibusdam alijs inciden-
tibus illius temporis. **Sigibertus.**

Anno karoli iunioris. ii. sol hora diei. ix.
ita obscuratus est ut stelle in celo apparerent.
Rex francorum ludouicus balbus moriens. uxorem
suam ex se grauidam relinquens. De regno eius
francus varie sententibus. aliis illud filiis ludouici
balbi ex concubina deberi iudicantibus. aliis bosoni
pruincie regem ad illud iniuste inuadendum assentientibus.
aliis vero regno germanie illud sociare volentibus.
nascitur inter ex legitima uxore ludouici balbi
filius qui ex nomine aui karoli nominatus est. si-
lui tamen ludouici balbi ex concubina ludouicus et
karolomannus dicti. interim regnum francorum inter
se diuidentes. regnant annis quibusque. et bosoni semper
persecuti sunt. **Ex cronica.** Karolus igitur fratre
suo karolomanno defuncto. et non multo post altero
fratre ludouico immatura morte precepto. de mi-
micis triumphans. germanie regnum obtinuit. Per
quam vero duobus annis ipauit rome a iohanne
papa. impator benedictus. et impauit. x. annis. Sicque
duobus annis prius impem rex. et postea. x. im-
pauit. **Sigibertus.** In silua francie carbono-
ria plusquam nouem milia northmannorum a fratribus
cedunt. Anno. iij. northmanni aduersus sibi datis
franciam et lotharingiam puagantes. ambianis atre-
batis corbeiam. cameracum. caruennam fines morinorum
menapiorum. brathacensium. omnemque circa scal-
dum flumen terram. monasteria sanctorum rual-
rici et richardum. ferro et igni deuastant. Inde rual-
fluum ingressi. totam batnam. palacium etiam
neomagi incendunt. Eodem anno godefridus et
sigefridus reges northmannorum. cum inestimabili

multitudine iuxta mosam in loco hasson cōseden-
tes leodium. traictum. tugaris. coloniā. agripi-
nam bunnam cum adiacentib⁹ castellis oburunt
Aquisgrani in palacō equos stabulātes. opidum
et palaciū incendūt. Preterea ī monasteria stabu-
lantes in almundariū. nidam. prumiā. sacri ordi-
is in ver oqz sexu ministri. vbi poterāt oportuni⁹ la-
rebāt et sanctorū corpa et pignora locis tutiorib⁹
abscondebāt. Ad hec mala hug filius lotharii ex
roalozada pelice ī lotharigā. et boso supradict⁹
in burgūdia tirannizabāt. Anno. vi. karolus impe-
rator et gall⁹ et germaīs ad auxiliandū regno vo-
catis northmannos obsidet. cum quo godefridus
rex facto federe vt sibi frisia. puincia et gila filia
lotharii regis vxor daret baptizatus est. et ab im-
patore de sacro fonte susceptus. Sigefrido quo-
qz rege nimis munerato eos a regno suo recedere
fecit. Qui mox franciā repetētes. post multas in-
curfiones a karolomāno rege francoz duodecimū
lia argenti pbat. pro tributo exigunt. et sic ī. xii.
annis pacem pmittētes. mare repetūt. Hoc tēpe
roalulph⁹ quidā corp⁹ sancti calixti pape et mar-
tinis a romana vrbe in franciā trāfert. qui. s. cali-
xtus ieiuniū quattuor temporū celebrari instituit

CXLVIII. Adhuc de eodem.

Anno. vii. karolomāno rege francoz mor-
tuo. cui⁹ frater ludouic⁹ iā priori anno
obierat. northmāni franciā repetūt. dicē-
tes se cū rege francoz tantū. non cū frācis pacis
pepigiſſe pactū. Hinc cōpulsi frāci. karolū impa-
torē ad auxiliū sibi inuitantes franciā ei subiūcūt
Qui cōtra northmānos apud louaniū castrameta-
tos. s. l. et bis exercitū misit. sed nichil dignū fecit
Regnauit ergo karolus etiā in franciā ānis quīqz
Anno. viii. martinus romane ecclesie. cvi. pſidet.
Hug filius lotharii regis ex roalozada pelice. pa-
ternū lotharigie regnū. rebellādo assequi sperans
godefrido regi northmānoz. cui soror sua gila nu-
pserat medietate affectati regni pmissa. pſuadet
vt ab impatore impiales fiscos ad libitū suūz sibi
addi peteret. p hoc vtriqz impatores circūuenire
putās. nā si daret. northmāni hostes regni ī vi-
scerib⁹ regni immitterent. si negaret iustā rebel-
landi causam habere viderent. ad hoc tractādum
iussu impatoris heinrico duce et godefrido in ba-
tuā excōdicto ouenientib⁹. inter agendū godefrī-
dus cū suis pimiē. Nec multo post etiā hug ab
heinrico excecāt. et nouissime in monachū prumiē
attonde. Apud cōstantinopoli basilio impatore
mortuo. leo filius eius impat annis. x. et viii. An-
no. ix. northmāni a louanio exeuntes. pſius obſi-
dent. contra quos heinric⁹ dux exercitū ducens
dum incaute equitat. in foueā quā northmāni fa-
ctaz quisquiliis operuerāt. lapsus cruciā. hug
dux abbas mire potestatis et prudētie moriē. An-
no. x. karoli iunioris ipe karol⁹ impator cū north-
mannos nequirz expellere. tandē facto federe cō-
cessit eis regiones que erāt vltra secanā. quarū in
cole cōtra se rebellabāt. que ps frācie a northmā-
nis northmāniā denoiata est. **CXLIX.**

CXLIX. De visione tormentorum ostensa karolo.

Guillerimus.

Ius karoli ferē visio. in nomie dei sū-
mi regis regū. Ego karolus impator dei
dono rex germanozū. et patricius roma-
nozū. atqz impator francozū. sacra nocte diei do-
minice. post celebratū nocturnaz horarū diuinū

officiū. dum irem repaufare et vellē somnū cape-
re. Venit vox ad me terribiliter dicēs. Karole exi
et a te modo spūs tuus in hora nō modica. statū :
qz fui raptus in spiritu. et qui me sustulit erat cā-
didissimus. tenēs in manu sua glomerē lineū. cla-
rissimum iubar lumis emittentē. sicut solēt come-
te facere quādo apparēt. Cepitqz illuz dissoluere.
et dixit ad me. Accipe fili glomeris micantis. et
liga et noda firmiter in pollice tue man⁹ dextere
quia p illū duceris in laberiteas infernozū penas
Hoc dicto pcesit me velociter distorquēs. filum
lucifui glomeris. duxitqz me in pſundissimas val-
les igneas. que erāt plene puteis ardētib⁹. pice et
sulphure. plumbo et cera et adipe. Ibi inueni pō-
tiffices patris mei et auūculozū meozū. quos cum
pauēs interrogarē cur tā grauiā paterent tormē :
ta respōderūt. Fuim⁹ epi patris tui et auūculozū
tuorum et dū debuim⁹ illos et populū illozū d
pace et cōcordia admonere. seminauim⁹ discordi-
as. et fuim⁹ incētores malozū. idō nūc incēdimur
in istis tartareis suppliciis. et nos et alii homicidi-
ozū et rapinarū amatores. Huc etiā tui epi et sa-
tellites veniēt. qui similiter amāt nunc facere. Et
dū hoc tremebūd⁹ auscultarē. ecce nigerzimi de
mōes aduolātes. cū vncis igneis volebāt apphēd-
re filiū glomeris quē ī manu tenebā. et ad se attra-
here. Sed reuerberātib⁹ radiis illi⁹ glomeris nō
valebāt illū attingere. Deinde post tergum meūz
currentes voluerunt me aduncare. et in ipos pu-
teos sulphureos pſcipitare. s. ductor me⁹ qui por-
tabat glomerem. iactauit sup scapulas meas filiū
glomeris. et duplicauit illum. et traxit me post se
fortiter. sicqz ascendit sup mōtes igneos altissi-
mos d quib⁹ oriebant paludes et flumina feruen-
tia. et omnia metallozū genera bullientia. vbi re-
pi innumeras animas hoīm et principum patris
mei et fratrū meozū. et pſcipitatas alias vsqz ad
capillos. alias vsqz ad mentū. alias vsqz ad vmbi-
licum. et clamauerūt ad me eiulando. dum vixi⁹
amauim⁹ tecum. et cum patre tuo et cum fratri-
bus tuis. et cum auūculis tuis facere pſia. et hoī
cidia. et rapinas p cupiditate terrena. idō in ista
bullientia flumina et metallozū diuersa genera
torquemur. Et cum ad hec timid⁹ attendere. au-
diui retro me animas clamare. Potentes potēter
tormēta patiunt. Et respexi. et vidi sup ripas flu-
mis bullientis. fornaces piceas et sulphureas. ple-
nas magnis dracoib⁹. et scorpioib⁹. et serpentib⁹
diuersi generis. Vbi etiā vidi aliquos patris
mei pſicipes. et fratrum meozū. et auūculozū
meozū dicentes michi. Heu nobis karole. vides
q grauiā habemus tormenta ppter nostrā ma-
liciam et supbiam. et mala cōsilia que regibus no-
stris et tibi dedim⁹ ppter cupiditate. Cūqz do-
lendo cōgemiscerem. accurrerūt ad me dracones
aptis faucib⁹. plenis igne sulphure et pice. vo-
lentes me inglutire. At ductor meus triplicauit
filiū sup me. a cuius claritatis radiis supata sunt
ora eozū ignea. et peraxit me validi⁹ et descen-
dimus in vnā vallez que erat ex vna pte tenebro-
sa et ardens velut clibanus ignis. ex altera vero
pte tā amenissima et splendorissima vt nulla ratō
ne dicere valeam. Venti me contra tenebrosaz et
flammiomā ptem. vidiqz ibi aliquos reges d gene-
re meo in magnis suppliciis. et tunc nimis angu-
stiat⁹ putauī me statū in illis suppliciis demergen-
dum. a gigantibus nigerzimis. qui ipsum vallem

cōflamabant generibus igniū. Et valde tremens glomeris filo illumināte oculos meos vidi e latere vallis paulisper albescere fumū ibiqz duos fontes fluere. Vnus erat nimium calidus. alter vero clarus et tepidus. et erant ibi duo dolia. **¶** Qualiter patrem suum vidit in tormentis et aulicū in deliciis.

¶ Vnqz illic irem. filo glomeris regente gressus meos. intencus sup vnum doliū ubi erat feruens aqua. vidi ibi patrē meū ludouicū stare vsqz ad femora. Et dum essem nimis dolore aggrauatus et angore pcussus. dixit Domine meus karole noli timere. Scio qz reuertetur rursus spiritus tuus ad corpus tuum. et pmisit te deus huc venire vt videres ppter que peccata ego et omīs quos vidi isti talia toleramus supplicia. Vno em̄ die sum in isto feruentis doliū balneo. et altero die trāsmittor in alio isto suauissimo aque doliū. et hoc fit p̄cibus sancti petri et sancti remigij. cuius patrociniis hactenus genus nostruz regale regnauit. Sed si michi subueneris cito tu et mei ep̄i et abbates. et oīs ordo ecclesiasticus. missis et oblatōibz. oratōibz et psalmodiis vigiliis et elemosinis velociter liberabor de isto aque feruentis doliū. Nam frater me? lothariū et ei? filiū ludouicū? sancti petri sanctiqz remigij p̄cibus iam exempti sūt de istis penis. et iam adducti in paradisi gaudia. Dixitqz ad me. Karole respice sinistrorsuz. respexi. et vidi duo dolia bullientia altissima. Ista inquit tibi sunt p̄parata nisi te emēdaueris et penitentiā egeris de tuis nephādis olīctis. Tunc cepi grauiē horrere. Cernēs autē me ductor me? i tāto pauore ostitutū dixit ad me. Sequere me ad dexterā luculentissime vallis paradisi. Et cū graderemur. cōtemplatus sum in īgenti claritate sedere lothariū auūculum meū. cum gloriofis regibus sup lapidem topaziū. mirē magnitudinis coronatū diademate p̄cioso. et iuxta eū ludouicū filiū eius similiter coronatū. Vidēs qz me comiter accersuit blanda voce dicēs. Karole successor meus nunc terci? in impio romanorum veni ad me. Scio quia p penālē locū venisti. ubi est pater tuus. frater me? in terminis sibi destinatis posuit. sed p misericordiā dei citissime de illis penis liberabitur. sicut et nos liberati sum? meritis sancti petri et p̄cibus sancti remigij. quibz deus magnū apostolatū dedit sup reges. et sup gentes francorum qui nisi quisquiliis ppaginis nostre suffragat? fuērūt. iam desineret genalogia nostra regnare et īperare. Vnde scio quoniam tolle citius potestas īperiū de manu tua et postea puissimo viues tēpe. Tunc ouersus contra me ludouicū? eius filiū? dixit michi. Impium quod hacten? tenuisti. iure hereditario debet suscipere ludouicū? filiū filie mee. Et hoc dicto visum est michi affore in p̄sentia ludouicū in fantiū. Tunc intues eum lothariū? dixit michi. Talis vidēs esse infans. qualis ille puer fuit quē statuit dñs in medio discipulorū et dixit. talū enim est regnum celorū. Dico vobis. qz angeli eorū semp vident faciē patris mei qui est in celis. Tu vero redde illi potestātē impij p filiū glomeris quod in manu tenes. Disnodans ergo filium d pollice dextere mee. donabā illi monarchiā omnez imperij p filium glomeris. Statimqz ipm glomus fulgidum sicut iubar solis coadunatū est totū in manu eius. Sicqz post hoc factum mirabile. reuersus est spūs me? in corp? meū valde fessus & cō

teritus. **¶** De fine imperij karoli et imperio arnulphi. **¶** Sigibertus.

¶ Ost hanc visionē. vix duobus annis sup uixit karolus. Itaqz karolus impator zelatus uxorem suā. p eo q plus iusto familiariter ageret cum linchiuardo vercellē ep̄o. ptestatē in condicione nunquā se cum ea coisse. Illa vero virginē se esse gloriata. accepto repudio monasteriū petijt. Tandem imperij sui anno. xii. Karol? corpe et anima deficiēs. ab optimatibz regni repudiāt. et arnulph? fili? karolomāni regis fratruelis eius in regnū sublimat. Anno. f. domini. dccc. xxi. Mundi vero quartimillesimo. dccc. liiij. et regnat annis. xii. Hic arnulph? patruo suo karolo et impatori etiam necessariis egentis filios i alemania delegauit. Qui sequenti anno obiit. Romanum impium et francorū regnū misere discerpitur. In italia nēpe bernari? et rido de regno contendūt. Franci vero neglecto karolo filio ludouici balbi puero vix decēni regem sibi p̄ficiunt odonem filium roberti ducis. quem a northmanis occisum supradixim?. Rodulph? autē corona sibi imposita. rex burgundionū statuit. qd regnū multo tempore durauit. **¶** De patientia. et bonis actibus regis elfredi. **¶** Guilherinus.

¶ Elfredus autem de quo supdictū est fuit vir literatissim? semp valitudo a dūse et semp aut fico. aut aliquo interaneorum morborū agitatus. quē tamen a dño p̄cibus exegisse ayūt. vt min? illecebras amplecteret mūdanas. Centurias et scurias instituit. et tantā pacem patrie infudit. vt etiam p publicos aggeres. ubi semite p quadruuiū fundunt. armillas aureas iuberet suspendi. que viatorū audiatem riderent. dum non essent qui raperēt. Romaz et ad sctum thomā in india mltā munera misit. Legat? in hoc missus est. Sigelin? scireburnen? ep̄? qui penetrās indiam. mltas gemmas et plīma aromata inde reuulit. et partem ligni domimici missaz regi a papa marino. monasteriū vnū cōstruxit i adelingia ubi olim captiu? latuerat. ibiqz iohannē abbatem instituit ex antiqua saxonā oriundū. Alterū i rintonia qd dicē nouū monasteriū. ubi grī baldū abbatem cōstituit. qui se vocante. et archiep̄o mittente cognitus q se puerum olim vt fuerunt. rome humanit benigno cōfouerat hospitio causa euocatōis fuit. vt literature studiū pene iā tunc in anglia seplētū. suscitaret sua industria. Itē scestoniense monasteriū. et sactimoalib? īpleuit ubi et abbatissam cōstituit filiā suā elsinā. Habebat autem ex sancto deruassionem. qndā nobiliter eruditū. quē scireburne fecit ep̄m. Hic sen sum libroz boeci de cōsolatōe planioribz verbis enodauit. quos rex ip̄e in anglicā linguā cōuertit. Euocauit ex mercia rintoniorū ep̄m vvefridum qui iussu regis dyalogorū libroz in anglicū ouertit. Post hūc reguit edward? cuius soror vel mater echelsleda expta primi par? difficultate perpetuo a viro abstulit. ptestans non cōuenire regis filie vt tanto piclo se omitteret. Edwardus regnauit annis. xxii. et dedit filiā suā editham karolo regi francorū filio ludouici balbi. filias suas primo instituit literis erudiri mox colo et fuso et acu exerceri. filios quoqz suos primo literis fecit imbui. deinde regni gubernacula addiscere.

¶ De quibusdam incōdētibz illi?

temporis **Sigibertus.**

Anno impij arnulphi primo northmāni pifius expugnare non valentes burgundia aggradiunt. et senonis vrbez oppugnat sed nō expugnat. Deinde a senois pifius repetit. et inde repulsi p macronā fluiūz trethas vrbez incendūt. et vsqz ad virdunū et tulluz vrbez cūctas depplanē. Anno ei2dē. iiii. scē roalozicū i baioaria nasciē. Anno quito stephan2 romane ecclesie. ex. pñoz. Northmāni lotharingiā repetēs. circa leodiū cū xpianis pugnat et vincunt. Sunderold2 magūcie archiepūs. a northmannis roormacie martirizāt. Arnulphus rex audita ced suozū a baioza cōtra northmānos pugnaturus pperat cū valido exercitu quos sup fluiūm qui ti lia dicit pedestri prello adorsus tantā ex eis stragem fecit. vt ex innumerabili multitudine vix sup esset qui ad classem reuersus nunciū ferret. Northmānoz residui trāsudata mola. ribinariā et arduennā vastādo puagantes trās mare recedunt.

Ex cronicis. Porro idem northmāni alio tēpore cū carnotū obsedissent. a ricardo duce burgundie. ac roberto comite exterziti et in fugā cōuersi sunt. ostēsa beate dei genitricis camisia. quā a bizancia karolus caluus detulit.

Sigibert2. Claruit hoc tempore remigiz. antistodorenz in exponēdis scripturis diuinis et humanis studiosus. hoc tēpe claruit in burgūdia berno ex comite abbas gigniācens cenobij a se fundati. qui etiam ex dono aue comitisse ostruxit clugniacuz cenobium in cellā gigniācensez. Anno. vi. ei2dē. karol2 rex hunden. regē northmānoz baptisari fecit. eūqz d sacro fonte suscepit. **Ex cronicis.** Tūc igit ira dei erga franciā versa est in misericordiā. Northmāni siquidē et dani qui regnū francoz p ānos xl. et ampli2 pene ad nichilū redegerāt. ita per ricardū burgūdie ducem. et robertū pifensē comitem odonis quondā regis fratres sunt deuicti. vt et ipi dei misericordiā imploraret vt efficerentur xpiani. Erātqz duces northmānoz tpe illo duo cognati. rollo. s. ac gello. Consilio igit accepto karolus rex cū optimatib2 suis gillā filiam suā et totā neustriā dedit rolloni. accepta spōsione baptismini recipiendi. Suscepit autē rollonē de fonte comes pifensē robertus. et vocatus est scdm nomē illi2. Et hic fuit pñio dux northmānoz. genuitqz guillerinū. Guillerinus autē ricardū scōz. Et iste ricardus ricardū terciū. ei2qz fratrē robertū qui appuliā et siciliā et calabriā acquisiuit. ac venetos et alexiū impatores grecoz deuicit. Hic est robertus guiscardi pater. Guillerini nothi. qui haroldū regem anglozum in bello interfecit. Hii sunt duces northmānoz et reges anglozū qui ex rollonis genere pderūt. Gelloni vō ei2 cognato. rex karolus motem blesensem tradidit. in quo castrū edificā habitauit. acceptaqz vxore nobili genuit theobaldū vetulū. Theobald2 odonē cāpaniensē ex filia cōradi impatozis genuit qui dictus est cam-paensis. eo qz i cāpo nat2 fuit. Odo genuit odōz odobaldū et stephanū. Stephanus autē theobaldū comitez. hēc est genealogia blesensiū comitū ex pgenie gellonis northmāni descendentiū.

De conuersione rollonis et re latōe corporis sancti martini.

Guillerinus. Rolus gener eduardi regis āglie. rollonem accersiuē et xpianuz fieri fecit. et northmanniā dedit ei cum filia sua gilla

qz essz vas pacis. ita vt ipse rollo teneret northmāniā de rege francoz sicut de domio suo. Tūc astātibus cōsulentibus vt pedem largitozis oscularetur. **Dedignat2** genubus regis aduolui. apprehēsum pedē eius ad os stans atroxie. Quo resupia to secutus est risus northmānozū francis repñdentibus. excusat rollo factum. allegans talē sue puicie motem. dedit etiam idem karolus ei2dē rolloni northmanicū comitatū. et britaniā que sunt appendices northmānie. **Odo abbas cluniacensis.** Rollone ad fidem cōuerso. relatū est corpus sancti martini ab antistodoro turonū. In cuius reditu quicūqz qualicūqz incōmodo detenti. etiā nō apportati. etiā nō rogātes. etiā nō volētes sūt sanati. Nam duo palitici de morbo suo victuz qz rentes. audientes que fiebāt cōmūicato consilio. aptatis baculis sub ascellas repere. magis qz fūgere tēptabāt. fugientesqz inuicti sanati sunt. Qd ipi postea pfessi sunt non audentes celare. Ingresso autem martino fines prochie sue tempe prima li. omnia frutecta vestita sunt folijs et floribus. et tam cerei qz lāpades accendebant igne diuinit2 misso. maxime in duab2 basilicis in eius nomē cōsecratis in maiori monasterio. et ecclesia nouica stri. in qua nunc vsqz seruāt. et dextera leuaqz in omnibus ecclesijs campane diuinit2 pullabantur nemie tangente. Factum est hoc āno a trāsuectōne eius. xxxj. idus decembris. et sinodali auctoritate decretū est. vt hoc festum celebre ageret ab adalardo archiepō tōnēsi. et puicālib2 suis raymone. aurelianensi. fratre adalardi mainoldo cēomanensi. lupo andegauensi. et suffraganeis totiz puicie episcopis.

De bonis mtijs sancti odonis cluniacensis.

Sigibertus. Anno arnulphi. viij. odo mulic2 ex clerico turonēsi monachātū pfiteē sub berno ne abbate. **Ex cronicis.** Hic vtiqz fuit mire sanctitatis. icōpabilis in monastica disciplina feruoris. ac pene suo seculo. ei2qz feruore et industria monachoz illius tempis tepoz. vsus est in ardorem. et in fidē ac religionis deuotōem. Valde quippe p ipm ac sub ipō reflozuit monastica deuotō iam exiccata. et beati benedicti laudabilis institutō plurimuz in diuersis cenobijs reuixit et qualuē reparata. Hic etiā ātiphonas et himnos d beato martino dictauit. et vitam beageraldi descripsit. Hic a pfato remigio antistodorenzi i musica et dyalectica a primo eruditus est. **Ex gestis eius.** Hic cū adhuc apud turonicā habitaret rogatus a fratrib2 vt moralia beati gregozii pape sub vno eius volumie coartaz. pfessus est se hoc facere nō posse. addens etiā si facultas agendi sibi adesset. non debere tamen hoc agere. ne cāti viri laborem immutare. vel aliquō demere vidēret. Illis in petitiōe pñstentib2. quadā nocte dum inera ecclesiam beati martini pfuere oratōni insistēret. subito ei somnus obrepfit. Viditqz in visu sāctorum chorū defursum venientē in eandē ecclesiam descendere. et post omnes beatum gregozii papam vltra omnes qui pcesserāt vultu et moribus splendidum et ornatū. Mox illo veniente omnes surgunt. et flexis ceruicibus benedictōem petunt. Qui non inter eos vsqz deorsum descendit sed sup ambonem ecclesie subsistit. et beatū odo nem in terra pstratū vocauit dicens. Surge frāt odo. noli timere. Qui cum surrexisset. vidit quasi more scriptoiz super auriculam eius pennā hñtē

producti accumulati et in summo fiam. Quam sumens beatus gregorius. eamque ei tradens ait. Age securus. et pice opus tibi iniunctum. et quem composueris librum non delebit. et me? stabit in eternum. Et continuo euigilans intellexit protinus quod videbat. Deinde sumens volumen illud magni diligenter plegit et sanioris preem quam prouiderat sub uno volumine posuit. Sicque murmuratores eorum. psecuit. Quidam vero frater adhegrinus nomine querens monasterij secretioris locum. quo possit requiescere deuenit in finibus burgundie ubi erat monasterium a bernone abbate constructum. a quo ibidem officio. sissime susceptus ibi aliquandiu more hospitii amatus est. ut mores habitantium cognoscere posset. Illic seruabant instituta patris enticii. Quod ille inuens quatuordecim nunciare curauit patri odoni. At ille sumptis secum. c. uolubus librorum. mox ad illud monasterium demigrauit. Illic ergo frater adhegrinus in una cellula se coartans pmetere bernone abbate mansit in ea per triennium. Patri vero odo. quia uir scolasticus erat tricenarius laboriosum scolare imposuerunt magisterium. **CLVI.**

De electione formosi portuens in papatu ex dissensione propter ipsum. Sigibertus.

Anno arnulphi. x. formosus portuens episcopus romane ecclesie. cxi. psidebat contra uoluntatem quorundam romanoz qui sergiu diaconu romane ecclesie facere uoluerunt. sed non pualuerunt. Hic formosus cum aliquando in sinistra suspitionem uenisset. Iohanni. viij. pape timore eius fugiens episcopatu portuensem reliquit. Et quia reuocatus a papa redire noluit anathematizatus est. Tandem ad satisfaciendum pape in gallia ueniens usque ad laicalem habitum degradatus est. iurans se non amplius romam intraturum. nec episcopatu sue uerbis repetiturum. confirmans etiam propter manus scripto se in laicali amunione pseueraturum. Post a marino successore iohannis in episcopatu contra datum sacramentum restitutus. non solum romam intrauit. sed etiam romane ecclesie papatu suscepit. propter quod cum multo scandalo multa per multos annos questio et controuersia agitata est in ecclesia. Alijs eius ab eo ordinatoz consecratos irrita esse debere priuilegiis. Alijs contra qualiscumque fuerit formosus tamen propter sacerdotalis officii dignitatem et fide eorum qui ordinati fuerant omnes consecrationes eius ratas esse debere saniori consilio iudicantibus. pfecti cum ipse formosus a marino papa absolutus fuerit a sacramenti priuilegio. Ab hoc formoso arnulphus rex inuitatus romam uenit. sed non admittitur. romam leomanam obsedit. lepuleculo forte versus urbem fugiente. et exercitu cum nimio clamore sequente. romani timentes se de muro precipituros. et hostibus praefatos acruos muroz ascendendi locum faciunt. Sic capta roma illos qui papam iniuriauerant decollari fecit. et a papa in impatorem benedicuntur.

CLVII. De fine arnulphi imperatoris.

Anno sequenti rido rex arnulphus impator se usquequaque psequente non ferens quippe cui nec urbes nec castra multa natura resistere poterant. dum se fugiendo tutaretur. ipsa tot uxoribus eius obsedit que iam rebus suis diffidens per unum familiare impatoris. multa pecunia corruptum ei poculum mortiferum dedit. Quo hausto. per triduum excitari non potuit. apertis oculis nil loqui aut sentire ualens. que res eum repedare coegit. eumque recedentem rido psecutus percussus ab eo obiit.

Anno sequenti bonefacius romane ecclesie. cxii. psidebat. Arnulphus impator longa egritudine dissolutus. uel ut quidam ferunt afflictus a minutis uerbis quos pediculos uocat adeo in corpore eius scaturientibus ut a nullo medicorum minui possent moriens. Eodem anno stephanus romane ecclesie. cxiii. psidebat mensibus. iij. Hic primus a formoso papa episcopus anagume ecclesie ordinatus. ipsum formosum psequi. et ordinatos eius omnes irritas debere esse discernit. et alia horribilia dictu in eum fecit. Legitur etiam quod ipse et non sergius corpore formosi a sepulchro in concilio pstratum. et papali veste exutum laicali induit. et abscessis duobus digitis dextere manus eius in tiberim precipitari fecit. Post hunc romanus psidebat. cxiiii. **CLVIII. De imperio ludouici tercia et papatu sergij.**

Mortuo itaque arnulpho impatore. successit ludouicus filius eius. Anno domini. dccc. lxxvi. mundi uero quartimillesimo. dccc. lxxvi. et regnauit annis. x. Huius anno primo theodorius papa romane ecclesie. cxv. psidebat. Hic contra stephanum papam sentiens reconciliatum ordinatum a formoso. quos stephanus per uim inter romam. et non foris exordinauerat. nec tam presumptuat eos iterum consecrare. His reconciliatis theodorius pape libros abrenuntiatis reddidit et igni concremari precepit. Iohannes romane ecclesie. cxvi. psidebat. Hic etiam ad confirmandam formosi ordinatos quam stephanus deposuerat. sinodum. lxxiiii. episcoporum presbiteribus francorum archiepiscopis et rege apud rauennam statuit et coram eis combusta est synodus quam stephanus in damnationem formosi fecerat. Eodem anno fracone leodiceus episcopo mortuo. stephanus episcopus subrogatus uir sanctitate et scientia clarus qui vitam et passionem sancti laberis martiris ad hermannum archiepiscopum uerbanus edidit. cantum quoque nocturnum de eodem martire. et cantum de sancta trinitate et de inuentione sancti stephani pro thomartiris dulci et regulari modulatione proposuit. Anno. ij. benedictus romane ecclesie. cxvii. psidebat. Anno tercio leo romane ecclesie. cxviii. psidebat huic post. xxx. dies ordinatus sue christoferus presbiter suus capiens. et in carcerem trudens per inuasionem romane ecclesie. cxix. psidebat. Anno. v. sergius romane ecclesie. cxx. psidebat. Iste etiam sergius diaconus propter formosum a papatu reprobatus qui ab eodem formoso episcopus est factus. ad francos tamen se contulit. et eorum auxilio christoferum inuadentem capiens. et in carcerem trudens latenter romam ingressus. papatum inuasit. et romanos minis et terroribus appulit ut omnes formosi ordinatos irritas haberent et in ultionem sue repulser. (quod dictum nephastum est) formosum sepulchro extractum. in sede pontificatus sacerdotaliter indurum decollari precepit et insuper tribus digitis abscessis in tiberim iactari fecit. et omnes quos ille ordinauerat iniuste exordinauit et iniustus reordinauit. Quem a piscatoribus inuentum. et in basilica apostolorum principis loculo deportatum quedam sanctorum imagines adorasse et venerabiliter salutasse uise sunt palam omnibus. Anno. viii. adelbertus quidam de principibus austrasiorum per septennium ludouico regi rebellis. dolo hatois magistri archiepiscopi ad regem deductus decollatur. Regis abbas prumensis. Croniam suam a natiuitate domini inchoatam usque ad hunc annum produxit. Anno. x. ludouicus rex germanie moritur. qui

propter tyrannorum in ytaliam insolentiam: et multorum
maiorum ingruentiam non meruit imperiali benedictione
C. LXIX. De imperio conradi primi et
initio ordinis cluniacensis et institutoribus eius

Hic succedens Conradus anno domini
mcccc. xij. Mundi vero quartimillesimo.
mcccc. lxxvj. regnavit annis. vij. qui et ipse
caruit benedictione imperiali. Eodem anno ordo clu-
niacensis incepit. Nam beruo abbas moritur. ordo
nem olim mulicū constituit abbatem cluniacensis
cenobii. ea condicione ut ecclesia cluniacensis solue-
ret annuatim ecclesie gigniacensi censum. xij. dena-
riorum. **Ex** gestis sancti odonis. **I**n eo ut su-
perdictum est monasterio a bernone abbate astru-
cto servabantur instituta sancti patris enticii qui fu-
it tempore impatoris ludouici magni vir carus regi
omnibusq; amabilis. Nam cum esset laicus. et peregrinis
studijs eruditus. deserens ea unde supere solz hu-
mana fragilitas. totū se patrum regulis et institutio-
nibus dedit. **Ex** quibus etiam diuersas consuetudines
supersit. vnoq; volumine colligauit. nec multo post
monachus effectus est. et in tanto amore apud re-
gem habetur. ut intra palatium suū monasteriū ei co-
strueret. Decurso autē vite studio circūstantibus
fratribus subito spiritus emisit. Et cum ab eis discipulis
exequie pararentur viū rediit. Illisq; attonitis et
admirantibus ait. Deo gratias. Sciatis quia in his
quadragesima annis vnu tantū diē non memi me cibū
supersisse nisi p. fleuisset. Hodie autē sublato mero
re consolatus est me deus. et inter choros angelorum
tribuit michi requietis locū. hec dicens prope tue
requieuit. Ipse fuit institutor consuetudinū que in mo-
nasteriis hactenq; seruant. Tandē abbas beruo ex
itali languore decubens. vicinos episcopos accer-
siuit. et ab ordine se depouens. flebili voce clama-
bat se reū et indignū tali monasterio pfuisse. Tūc
maior frater. pater odo caput corā abbate suo
vi est adductus. pclamantibus omnibus ut ordinaret
et cum nec sic vellet cedere et locū pastoris subi-
re superatus est tandē episcoporum excommunicatione.

C. LXX. De miraclo sancti patris odonis
Quadā nocte cum pastores equorum obdormis-
sent et frater quidā nomine godhefre-
dus pugil orationi insisteret. Fur affuit
raptusq; equū ascendit et fugit. Predictus vero frater
maluit equū perdere. quā silentiū rumpe. Abiit autē
et tactu vnu ex pastoribus suscitauit. eiq; quod cōti-
gerat signo ostendit. Peracta itaq; nocte facto-
q; mane viderūt eum in furem vno in loco affixū
sup equum sedere. quē apprehendentes victū patri
odonis miserūt. statimq; ei quibz solidos argenteos
dari pcepit. dicens iniustū esse eū absq; digna mer-
cede dimittere. eo qd p totā noctis spaciū multū
sustinisset laborē. Tpe quo seuisima gēs north-
mānoy. pictauoy et turonoy fines vastabāt. duo
fratres ex eadem congregatōe turonis mittebāt.
Qui duz iter capent. et in quendā locū gratia qui
escendi diuertissent. ab eisde northmānis nocte ca-
pti sunt. et cape quidē eos ac ligare manū eorum
deinde minari potuerūt. sed eorum silentiū corum
pe nequiuērūt. Mane autē cum ad locū constitutum
applicuissent. Fratres ut erant ligati se paululum
ab eis sequestrātes in terra se pstrauerūt ut pa-
cto psalmoz cursu silentio finē imponerēt. Non
dum vero oratione completa venit ps reliqua north-
mānoy multa pda capta. Quorū dux cernēs fra-
tres in terra iacere. audito qd illi nullo modo pos-

sent eos loqui facere. barbarica immitate turgio
inclinato velut ad feriendū conto. irruit sup eos
metū mortis eis incuties. ceteris quoq; barbari-
co ritu manibus plausum dantibus. At illi ut erant
animo pstantes. in corpe pmanerūt immobiles. qd
fiebatur iure et obseruancia sancte regule. sub qua
et mori cupiebāt et viuere. Sed omnipotētis mā
eorū exhilaratū spectaculū ouertit in luctū. Mox
enī ut ille barbarus ad eos appinquauit. equus fa-
lerat? cui insidebat in obliquū resiliuit. sessorēq;
eius in terrā strauit et collisit. quā collisionem sta-
tim febribus letalis secuta est. Cōticuerūt omnes et
uersi in stupore cepunt querere inter se quid ex
eis deberent facere. Tandem repto consilio dignū
esse censuerūt. ut p vita sui ducis. vnu ex eis ce-
deret. Deinde ceperūt sorte querere quē ex eis de-
berent interimere. Sed sup virtutum viros et sor-
te xpī pnumeratos. nullo modo diabolica cadere
poterat fors. ita ut illi obstupescerēt dicētes eos
ultra homines esse sup quos fors eorum nō potuisset
cadere. Tunc manū eorum velociter dissoluerūt
et p vita sui ducis obnixius eos p interpetes roga-
re ceperūt. Quodā tempe dum alueus rodani cū
nauigio cum pluribus trāsiret. et vnus equus aliū
calce pcutere vellz. ictū ferientis tabula nauis ex-
cepit. eo. s. loco ex quo fuerat ramus cui dolare
excisus mox ut euulsus fuit vertex. tanta p idē
foramen inundatō aque ingressa est. ut subito na-
uis vsq; ad superficiem repleret. sic tamē plena deo
gubernate vsq; ad aliā ripā puenit. et vsq; adeo
pater odo intro stetit quo omnes fuerūt egressi.
Ad vltimū cum fuisset egressus nauis abiit in p-
fundum. **C. LXXI.** Adhuc de eodem.

Sub eodem tpe oratōis gratia romā p-
uenit. et dum in patriā rediret inter al-
pes ob niuis immensitate iter eius p-
cupatū et septum est. Cūq; pterire vellent locū
illum deterimū ac piculosum. subito equus super
quem sedebat tetendit pedem in obliquū. et abo-
simul mergebant in precipitiū. Tunc pater odo re-
lictis habenis abas manus dum caderet ad celū
erexit. et mox ramum arboris inter brachia sua re-
pit. atq; in eo tam diu se suspendit. donec eius cla-
moribus qui precesserāt redissent. et eū suscepis-
sent. Ramus autē iste amplius visus non fuit. qd
nec arbor vnquā illic videt nec nascit. et equus vl-
tra nūq; comparuit. Quodā diē dum iuxta pre-
donum fines iter haberet. quidam insignissimū la-
tro iuuenis intuens vultus eius affabilitatem il-
lico p punctus est corde. pedibus eius aduolutus.
ut sibi miserere humiliter precabatur. At ille vade
inquit. et prius mores tuos corrige. et postea mo-
nasticā vitam appete. Cūq; ille instaret. pcepit
ei ut ad monasteriū eum pcederz. Quod et factū
est. Factus ergo monachus cellerario ad obediē-
dum subditus est. Et cum idiota esset. vtrūq; ei i-
posuerunt. scz obediētie iugum. et studiū litera-
rum. quod ita deuote peragebat. ut vnam manū
obediētie porrigerz. Altera vō diē tota psalteriū
ferret. Cum autem in extremo vite laboraret. vo-
cauit pium patrem. singularem supplicā locutōez
Cui cum veniam peteret. interrogauit eum si in a-
liquo post monachatus excessisset. At ille. Nudo
cuidam te ignorāte mea culpa tunicā nostram tri-
bui. et funē filis cōtextū de cellario abstuli. Quē
cum interrogasset quid ex eo fecisset. refrenando
inquit ingluuiem quam duduz male pstraxi. vētrē

neus ex eo circūligauit. Tunc stupefactus pater eū
tam a visceribus eius soluere vellet. cunctis que ei
adheserat vna cum sanie secuta est. Post hec adie
cit et ait. Hac nocte pater in celis p visionem ele
ctus sum. Et obuiuit michi gloriofissime psona
mulier que ait. Cognoscis ne me. At ego Nequa
q̄ domina. Et illa. Ego sum inquit mater mise
ricordie. Cui ego. Quid iubet ut faciā domīa. At
illa respondit. Post tridnū venies huc tali hora.
Quod et factū est. Nam tertia die hora qua dixe
rat defunctus est. Quo tempore dū esset apud sā
ctum paulū rome rogauit eū abbas baldouinus ut
librū quē de vita beati martini gallus et postuina
nus more dialogi cōposuerūt ei corrigeret et glo
sulis elucidaret. Cuius volūtati statim assensū pre
buit. et emendandi operā dedit. Accersito fratre
othecario. Interim dum hore vespertine signū pul
sare. statim scdm regulā. relictis que in manibz
tenebāt ecclesiam ingressi sunt. Codices vero ap
tum vbi federāt reliquerūt. et oratōibz occupati
obliti sunt eum. Locus autem ille ita positus erat
ut aqua que ipsius tecto labitur. et ex tribus alijs
tectis vna ouersione collecta more torrens vno
in loco illo decideret. ibi vsqz mane patulas liber
pmanit. et tot inundatōnes aquarum in circūitu
eius ceciderūt. q̄ margo libri fuit vndiqz lota. scri
ptura vero pmanit intacta. Facto mane aptus ē
coram fratribus liber. Cūqz attoniti miraretur
ait puidus pater. Quid admiramini fratres. scia
tis q̄ beati martini vitā aqua tangere timuit. Sic
qz ea que ppter eum deus fecit in laudem marti
ni cōuertit. **CLXII.** De ceteris euen
tibus sub imperio conradi. **Sigibertus.**

Anno conradi. ij. contra ipm cōradū po
tentiores regni p̄cipes rebellionē medi
tati. tam sapientia quā fortitudine ipsius
regis ad eius gratiam reducunt. Solus arnaldus
de baioaria cū vxore et filiis ad vngaros fugiens
vsqz ad mortē regis ibi pmanit. Anno eiusdē. iij.
saraceni affixi metu galliam insonter exeūtes cala
briam et apuleā. beneuentū. romamqz occupāt. et
grauissimē ytalīā pmebant. Anno eiusdē. vj. Ro
manz grecoz impatoz. filios suos stephanū et cō
stantinū cū domio suo ostantino impatore impa
re cōstituit ipso cōstantino impatore ope manuz
suarū picturā. s. pulcre exercēdo sibi victū querē
te batonem maguntinū ep̄m. cuius dolo olim ad
elbertus pierat. rex cōradus sollicitauit. etiā con
tra heimricū saxonū ducē ppter potentia ipsi si
bi suspectā. Ad qd cū iam torquē aureā episcopz
fabricass. que collo ducis secū diuicijs inijceret.
dolo p̄dito frustratus est. et post tridnū morbo
et languore. Velut alij dicunt fulminis ictu inee
riit. cōplices etiā cōsiliū a duce patria elimiati sūt
Misso autem exercitu a rege cōtra heimricū. tanta
cede saxonēs debachati sunt in eos. ut a mimis o
clamaretur. vbi nam esset tantus infernus ille
qui tantam cesorū multitudinē capere poss. An
no sequenti Conradus rex moriens corā p̄cipientibus
regni regem designat heimricū filium othonis saxo
num ducis. **CLXIII.** De imperio heimi
ci p̄imi.

O Epit igit heimricus anno domi. deccexx
Mundi vero quartimillesimo. dccc. lxx
xij. et impauit ānis. xvij. Hoc tpe clare
bat inter nobiles lotharigie sanctz. xvibertz. qui
gēmalatēse cenobiū fundauit. Qui diuitijs nobi

litate. et potentia clarz. cingulū militie mundāe
deponēs. cingulo sancte religionis in monachico
habitu se accinxit. **Xiptine?** dux bohēmie ad xpī
fidem cōuersus iuste et gloriose in bohēmia p̄in
cipat. Et post euz rvarizlaus fili2 eius. iusticia et
sanctitate p̄clarus. cui frater suus bolizla2 nimis
aduersabat. Anno. tercō hungaris. franciā alsaci
am alamanniā. saxonīqz opopulantibz. **Heimric?**
rex iuxta urbem meresburch cōgressus. vouens
deo p adipiscēda victōria se heresim simoniacam
de regno suo eradicaturū. inestabili cede eos vs
qz ad internetōz pene deleuit. Rex heimricus quos
cūqz fures. aut latrones. aut sicarios manufor
tes et bellis aptos esse videbat. indulta eis venia
agros et arma dabat. et legione ex illis faciens ad
debellandos barbaros exponebat edicēs omnino
ut ciuibz p̄cerent tantūmō. **Karolus** rex francoz
cum auxilio lothariensium iuxta urbem suessionū
pugnans contra robertū fratrem othonis regis. qui
contra se regnū francoz inuadebat. eum. cū m
eis pemit. et se et franciā heimrico regi submitte
eīqz i pignz ppetui fedris et amoris mittit manū
p̄ciosi martiris dionisi parisiens. auro gēmisqz in
clusā. Anno sequenti sanguis domi crucifixi venit
in angliam. forte ille sanguis qui de imagine dñi
fluxit. cū secundo domini in imagine sua a iudeis
priora patere. **Africanī** qui p munitōez galiani
montis. totam ytaliam laniabāt. p militiā iohānis
pape. et per auxiliū romani grecoz imperatoz
cōserta cum eis pugna. ita atterunt. ut nec vnus
quidem sup̄fuerit. qui nō aut trucidaretur aut ca
pretur. multis testatibz. petrū et paulū apostolos
in illo bello fuisse visos ad auxiliū xpianoz. An
no sequenti rex heimricus pacē cū hungaris in
ix annos firmat. **Karolus** rex francoz a comite hū
berto captus in custodiā parone tradit. ob ne
cē roberti ducis ab eo pempti. **Ex cronicijs.**
Hic enim hibertus sororē dicti roberti accepit i
vxorem. et ideo verbis dolosis karolū decepit. ut
in hospitū diuerteret apud paronā. sicqz dolo eū
captū retinuit in carcere. vbi tandem exul et mar
tir occubuit. Porro vxor eius ad patrē suū regem
angloz fugit cum filio suo paruulo. nomine ludo
wico. Post karolū vero rodolphz ricardi ducis
burgundie filius. electus est in regem a frācis. et
in franciā regnauit. xii. annis. **Iohannes** papa ca
ptus a guidonis militibus. et in custodiā. missus
pestilime strangulat est. posito cervicali super os
eius. **Sigibertus.** **Rodolphz** rex burgundio
num ab italiensibus ad regnandū cōtra berengari
um inuitatus. cōserta cum berengario pugna. eo
qz victo et expulso ignū ytalie tribz ānis tenuit
et victoria eius. **Guillerinus.**

Hoc āno post edwardū. qui regnauit an
nis. xxii. regnauit filius eius echelstan?
annis. xvi. Hic ut ferūt ex concubina na
tū est. vix in tota angliā fuit ullum vetustū mo
nasteriū quod non vel edificis. vel ornamentis.
vel libris. vel p̄cijs decorauerit recentia mona ste
ria faciebat quasi ex professo. vetusta quasi aliud
agens. artificij benignitate insigniebat. **Sitrico** re
gi norðanimbroz dedit in vxorē vnam. ex sorori
bus suis. Quo post annū mortuo. puincia illaz si
bi subegit. vidualium regem valensium. et cōstā
tinum regē scotoz ex suis regnis expulit. Quos
tamen postea miseratōe cōmotus in āiūqz statu

subregnare permisit. Postremū illi bellum fuit cum
adlano filio herici. Qui timēs regem sibi occurrē
tē cū exercitū. mīmū se simulauit. et assumpta ima-
nu cithara ad tentoriū regis echelstani venit can-
ticās p̄ foribus. vnde facile admissus est. cācādo
qz inter psallendū omnia oculis scrutabā. Post
quidā abire iussus p̄ciū cantus accepit. qd appo-
tare dedignās sub se in terra defecit. Notatū est
hoc a quodā qui illi olim milicauerat. et cōfestim
echelstano dictū qui hominē inculans p̄ hostes p̄
oculis positū non p̄disz. hoc responsum accepit
Idem sacramentū qd tibi nup̄ o rex feci. quondā
adlano fecerā. Sed amoue hinc tentoriū vsqz dū
partes relictē veniant mane. vt inimicū peculānē
exultantē modesta cūctatōne frāgas. Adlan? er-
go nocte veniens. ep̄m quendā vesp̄e qui ad exer-
citū venerat cum omni familia occidit. vltraqz
p̄ressus regem impatū offendit qui hostes nichil
tale ausuros putauerat. Rex ergo stratis excuss?
cū suos ad bellum acueret. gladius eius. fortuita
euagīa cecidit. In clamatoqz deo et sancto ade-
lino qui erat ei? ex antiqua stirpe cōsanguine? re-
ducta ad vaginā manu. inuenit ensem qui hodie
p̄ miraculo seruāt in thesauro regū. et est vna p̄
te sectilis. nec vnquā auri vel argēti receptibilis
Hoc dei dono fretus. tota die vsqz ad vesp̄ā in
defessus fugauit adlanū cū exercitū. Cecidit ibi
rex scotorū cōstantin? p̄fide animositatis et viua
cis senectē homo. Aliiqz reges. v. et comites. xij
et ois pene turba barbaroz. s; p̄ fide xp̄i suscipi-
enda. conseruati sunt pauci qui remanserunt.

CLXV. De dominatōne eius et mu-
eribus sibi transmissis.

NOrwalensiū. id est. aquilonariū britonū
regulī. vectigalis nomine annuat ei sol-
uebant auri libras. xx. argēti. ccc. boues
xxv. et quotlibz canes vāticos et aues venaticas
vrbem excessā cornu alensib? abstulit. quam tur-
ribus et muro muniuit ex quadzatis lapidibz. A-
rolbus rex quidam noricorū misit ei nauem aurea
rostra habentē. et velū purpureū densa testudi-
ne auratorū clipeoz intrinsecus circūagitatā. Hūc
elcanum patre defuncto voluerūt emuli in vrbe
wintonia cecare. quorū princeps erat elfred? qui
dam qui dephensus missus est romam vt ibi se co-
ram apostolico iohāne iureiurādo defenderz. qui
cum iurassz ante altare sancti petri. cecidit et ma-
nibus famulorū ad angloz scōlā deportatus. ter-
cia nocte mortu? est. Misit ad eūdē echelstanū ra-
bos? p̄positus. Sansonis archiep̄i ossa sancti sena-
toris et sancti paterni. et sancti stubiliois qui fu-
it magister eiusdē sancti paterni. et vna die et ea-
dem hora cum eodē paterno migravit ad dominū
Isti sancti tūc de britania mīmozi. et de northm ā-
nia trāslati ad tutiora loca fuerāt. Sed et alie tūc
mulce reliquie northmānis gallias infestantibz. si-
militer trāslate facile nemini patebant. Hūc echel-
stanus de cōcubina nat? diciē fuisse hoc mō. erat
in quadā villa opilionis filia pulcherrima. hec p̄ no-
cturnā visionē vidit lunā de suo ventre splendē
et totam angliā suo lumine illustrare. Quod cū
illa sodalibz retulisset. et ille hoc idē villice que fi-
lios regis nutrebat enarzassent. illa eā assumptic
et loco filie habuit. Quā postea adamauit in do-
mo eius edward? regis elfredi filius. ex qua genu-
it echelstanū. Ad hunc echelstanū misit heinricus
conradi filius rex theutonicoz. impator romano

rum sororē eius orthoni filio suo exposulās. alterā
eius sororē habuit ludovic? aquitanorū princeps
de genere magni karoli sup̄stes.

CLXVI. De ceteris euentibz illius ep̄is.

Sigibertus
Nno heinrici. vii. Simeon bulgar qui ex
pho monach? ex monacho miles factus
dominā? bulgaribz. grecos grauiter at-
triuuit. sed roman? grecorū impator eius infanias
facto federe mitigauit. Anno eiusdem. ix. raerius
lobiensis monachus vir nimie simplicitatis. s; ex-
pientia liberaliū arcium nominat? cum hilduino
qui in lotharingia ep̄atu; leodicensiū olim ambie-
rat. in ytalīā ad hugonē regem p̄fectus. verone
ep̄us ab hugone cōstituitur. Hilduino mediolani
archiep̄o ordinato. Item postmodū a rege hugōe
ep̄atu pulsus. quia baiuariis fauerat. papie exilia-
tur. vbi et libz de suis erumnis luculēte edidit
Scripsit et multa alia legētibz vtilia. Anno. x. lā-
ceam mirandi opis et clauis hiesu xp̄i crucifixi sā-
ctificatam. que diciē p̄mi et magni cōstanti im-
peratoris fuisse. donatā rodolpho regi burgūdio-
num et ytalie. a sansone comite. rex heinric? pre-
cibus. mīmī. muneribz. addita etiam p̄te p̄uincie
sueuorū. a rodolpho comite extorquet. et hāc ad
insigne et tutamen impij posteris reliquit. Anno
xv. otho fili? regis heinrici. vxorē ducit filiaz eth-
mundi regis angloz. Anno. xvj. in genueusi vr-
be fons sanguinis largissime effluxit. p̄tendēs for-
te vrbis ip̄ius imminentē ruinā. que eodē āno ab
africanis cū classe illuc venientibz capta. cunctis
ciuibz exceptis puulis et mulieribz captis et oc-
cisis. etiā thesauris suis est euacuata. Anno. xvij.
Iug rex russoz sciens exercitus grecorū esse
ductos cōtra saracenos. et ad insularū custodias
dispos. ad expugnandā cōstantiopolim cū mille
et eo amplius nauibus venit. adeo de victoria iā
secur? vt grecos non occidi sed capi preciperet.
Quibus impator romano cum paucis viriliter oc-
curzēs circūcirca. greco igne iniecto p̄ue om̄s cū
nauibus exussit. paucis euadentibz. om̄sqz capti.
uos decollari iussit. Anno. xviii. p̄digia apparue-
re. sol sereno celo obscurat. p̄ fenestras vero do-
moz radios quasi sanguineos emittebat. hominis
cuiusdā sinistra manus ferro amputata. post annū
pene ad integrū ei dormiētī restituta est cui p̄ si-
gno miraculi quasi sanguinea linea loco cōiunctō-
nis notabat. Heinricus rex moriē. qui licet in vi-
cendis inimicis gloriozus fuerit. quia tamen paci-
ficus erat. nullam opaz dedit. vt effugatis ab yta-
lia tyrannis qui quasi p̄ductui mercenarij alē alte-
ri succedentes. imperiū dilaniabāt. benedictōem
impialem accepisset. Post quem otho filius ei? ex
matilda filia theodorici regis saxonū ipauit. Mōs
vero vbi heinricus rex sepultus est. postea flamas
in mltis locis euomebat. Obijt quoqz dñs odo p̄-
mus abbas cluniacens. succedit ei adamarus.

CLXVII. De extremis miraculis
sancti odonis ex gestis eius.

Hic sanctus odo. cum discipulos suos re-
gularibus disciplinis instrueret. multo-
rum monachorū miserabilem exc essū nar-
rauit vt in eis motus iuueniles cōprimeret. His
inquit diebus duo fratres rapidissima rapti sunt
morte. nō in vno loco nec i vno die. Veniēs vn?
ex eis in domum cuiusdam sue sororis vehemētis-
sime se efurire dixit. et refectōez petijt. Cui p̄t?
illa pisces abundanter se habere respondit. vt

mederet quales et qua hora vellet. Ille quasi idi-
gnatus pisces se fastidire respondit. nec iam eos
se posse videre dixit. Tunc armum cuiusdam aialis
sibi assari precepit. sed non ferens assandi moram.
portunculam incidit et in prunas proiecit. Deinde vi-
num afferri sibi iussit. et carnis morsum auide sum-
psit. At hoc quod sumpsit. gulam non trahit nec
reicere potuit. sed vitam cum cibo perdidit. Alius fra-
ter veniens ad domum cuiusdam patris sui statim
ad comedendum quesivit. Cui cum respondissent. quia
necdum hora edendi venit. cum indignatione adiecit.
Heu tota nocte equitudo per inunctam michi obe-
dientiam laboravi. et nunc me ieiunare cogitis. Af-
ferre ergo michi si quid habetis. Cui cum dicerent
pisces se habere indignatus cepit huc et illuc oculis
lorum in circuitu circumferre. ibat autem circa pedes eius
gallinarum grex. tunc quasi furens baculum arripuit et
ea que ei placuit percussit. ac furibundus ore dixit. Hec
est hodie michi piscis. Qui autem circumstabat cum
quodam rubore dicebat. Licet tibi carnem comedere
pater. At ille. Volatile inquit non est caro. Vola-
tilia enim et pisces unam habent originem. Apposi-
ta est ergo coram eo gallina quam occiderat iam assata
ex qua offam abstulit et momordit. quem morsus
nec euomere potuit nec glutire. sed eam vitam priua-
uit. Pugnos tamen et ceruicatas per mercedem sue im-
probis in opprobrium antequam moreretur assumpsit.
Quidam frater ex preceptis patris odonis aggrega-
tione illicito tempore sibi flebotomie curatus ad-
hibuit. Super quo facto motus est eius animus.
quia quamvis eum necessitas coegisset. tamen absque
eius licentia hoc presumere non debuit. Mox vena per
quam sanguis perfluerat dirupta est. et quousque
animam redderet a quocumque medicamine non fuit re-
stricta. In monasterio sancti helie. de quo grego-
rius in dialogo loquitur. constituit pater odo unus de
fratribus suis prepositus. nomine theodardus. sed quia
durum est in mente veteri noua meditari. mona-
chi qui ibi reperiuntur. ab esu carnis non potue-
runt abstrahi. Quod videns ille cepit ex finitimis
regionibus pisces emere. ut vel sic voluntati eorum
satisfaceret. Ex qua re penitus equi quos ei dimi-
serat pater odo defecerunt. huc illucque discurretes
Hanc ergo eorum improbitatem suamque laborem precepit
frater patri odoni crebrius innotescere studuit.
Quo a domino petere vallis ipsa cui monasterium
preminet atque interiacet. non multum perculis
moticulis inuicem se clausit. et consuetudine torrensque
per eam defluebat aditum interdixit. Dehinc multi-
tudine aquarum collecta lacum ex se produxit. et labo-
rem fratri abstulit. quia pisces illi emere ultra ne-
cesse non fuit. Huius natalis celebrauit. xiiij. kalendas
bris. Cuius vitam frater iohannes scripsit.

CLXVIII. De successore eius adama-
ro et maiolo. Ex gestis eius.

Doro sancto odoni. ut dictum est succes-
sit adamarus sue heimardus simplicitatis
et innocentie filius. Hic in augmentatone
priorum et acquisitione modi temporalis fuit studiosus
et in obseruatione regulari deuotus. amissionem lumis
temporalis. et quicquid sibi aduersitatis accidere po-
tuit. absque omni murmure et indignatione patienti-
ssime tulit. Huius tempore beatus maiolus maticensis
ter enutritus. spiritualibus literis imbuitus. et virgi
archidiaconus nobilis penitus ab infancia nobili-
tatis titulo decoratus. ad amorem et obseruationem
monastici ordinis est conuersus. et sexto ut ferunt

anno sue puerionis e seculo ab ipso heimardo ab-
bate iam tota corporis validudine destituito. et oculis
lorum lumine priuato habito fratrum consilio in locum
abbatis licet multum renitens est subrogatus. Erat
autem incessu grauis. voce sublimis. ore facundus.
ultu angelicus. in motu vel actu corporis honestus.
Erat fide firmus. spe certus. gemia caritate refer-
tus. sapientia clarus. fortitudine robustus. Erat ei
honestas in actione. sobrietas in consuetudine. humi-
litas in prosperitate. patientia in aduersitate. Masue-
tis erat affabilis. supbis terribilis. perus cum decuit
diffusus. ut debuit. Non diuersus in habitu. non con-
fusus in actu. quantum ad hominem vnus semper et
idem. deuotus imitator sanctorum. et intentus audi-
tor eorum. Ita placere studuit hominibus. ut deo non
displiceret. Quam per spem autem huius. eiusque discipu-
lorum existat in benedictione memoria. respondeant
monasteria ab ipsis. alia funditus constructa.
alia de corruptione cum incremento virtutum ad melio-
rem statum reducta. Multi quoque fidelium ut testatur
fidelissima relatio diuersis infirmitatibus constricti.
etiam de vita despondentes. ab eo visitati per gratiam
dei sanati sunt. et multi oculorum caligine deteresa.
per meritum eius clarius videre ceperunt. Multi ut fe-
runt a veneno serpentium a moribus luporum et ca-
num. ab incursionibus et illusionibus demonum. per do-
minice crucis vexillum dextera eius manu impulsus
repperunt salutare remedium. Multi quoque in pi-
culis fluminum ab ictibus fulgurum. et ceteris incom-
modis per eum liberati sunt. Aliquando candele. vel
cubicularii negligentia. vel occasione aliqua in no-
ctibus ante lectum eius extincte. ut testati sunt
qui affuerunt. diuinitus sunt lumine restituti. Ali-
quando cum in monasterio sancti dionisii esset. et no-
cte ut sui moris erat eiusdem martiris librum de ce-
lesti preceptu legeret. graui somno superueniente
candela de manu eius super paginas libri defluxit.
et tunc mirabile quoddam et insolitum accidit. Ignis
enim nature sue officium persequens. linum consumpsit
et ceram. paginam vero dimisit illesam. Obiit hic sa-
ctus plenus dierum et sanctitate. v. idus maii feria
sexta post celebrationem solennitatis domice ascen-
sionis. Ad cuius sepulchrum multi sanant infirmi. Pa-
ralitici eriguntur et claudi. Ibi ceci et demones ob-
fessi curantur. Et nescio cuius generis igne terribili
cer et miserabiliter adusti liberantur.

CLXIX. De imperio othonis primi
et nece regis etmundi. Sigibertus.

Igitur post heimricum impauit otho primus
qui cepit annum domini. decem. xxxviii. Ma-
di vero quartimillesimo. decem. i. et im-
pauit annis. xxxvi. Huius anno primo princeps
boheme wenceslaus vir sanctus a fratre suo boislao
occidit ambitione propriendi principatum. seductori
eius in ultione rex otho bellum boislao interdixit. de
longa inter eos concertatione per xiiij. annos pertracta-
ta est. Ex cronica. Hoc etiam anno rex fran-
corum apud antiodorum mortuus. cuius corpus in ec-
clesia sancte colube senois tumulatus. Post eius mor-
tem franci coacti in vnum concilio Guillerinum se-
nonem archiepiscopum in anglia miserunt ad edinam
quondam reginam francorum ut filium suum ludovicum
remitteret ad regnum paternum. Cui obsequiis et
sacramentis adhibitis ludovicum predictus archiepiscopus
accepit et in franciam adduxit. Qui apud laudunum
urbem vnctus et coronatus est in regem et regnavit
annis. xix. Sigibertus Anno sequenti ytaliam

vexabat heresis atropomozificari. id est corpeam
formam deum habere dicentium. contra quam racherius
veronensis episcopus et verbis et scriptis reclamabat
Anno sequenti rex otho boizlaui bello supauit. ac
boizla? p victoria securos circūueniēs pīncipes
militie regis cum multis trucidauit. Rex vero bo
hemia deuastauit. **¶** Wilhelmus. **¶** Hoc āno eo
mundo? adelstani frater annoz. xviii. annis sex re
gnauit et dimidio. Hic glasconiensis ecclesiā ma
gnis pōijs et honorib? ditauit. et cōfirmavit dōa
eōem suam p priuilegiū aureis literis scriptū in li
bro ewangelioz eleganter pposito qd eodem eccle
sie dedit. Hic edmund? latronē quendā nomie le
of eliminauerat. Qui post sex ānos regressus die
sancti augustini cantuariensis epī mopm? a puo
pzoncheleterie inter cōuiuas regis assedit. qz scz
tunc solebāt angli festiue cōuiuari ob memoriam
pōicatōis sancti augustini. hic latro tunc forte
iuxta ducē recūbebat. quē rex ipse pib? de cena
dignat? fuerat. qui cū a rege solo recognitus fu
isset ceteris in vīna spumantib? rex ira accens? pre
doni capillos inuoluit et ad terzā elipit. Qui la
tenter sicam de vagina eductā in pectus regis in
fixit. Qui mox examiat? est. Latro vero pcurren
tibus satellitib? membratū discerpit? est. nōnullos
prius sauciās. pūiderat regis sinez beat? dunsta
nus tūc glasconiensis abbas demonis ante se sal
tantis gesticulatōib? et plausibus edoct? scurzi
libus qui mox equū cōscendēs et ad curiā pperās
in medio itinere rei geste nūcium accepit. Sepul
tus est in glasconiensis ecclesia. data in inferias vil
la in qua occubuit. **¶** Ex cronicis. **¶** His diebus
contra regē ludovicū rebellabāt francoz pceres
ac sup omnes hugo magn? pīsiensis comes qui fu
it fili? roberti tirāni a karolo rege in bello sueffo
nico pēpti. Ludovic? itaqz rex a ducib? suis cir
cūuent? a northmānis capiē. et cōsilio hugois bā
chinū missus publice custodie trahiē. Karolomā
nus vero maior filius ei? a northmānis adduct? ro
thomagi moriē. Hoc audiēs impator otho. cuz
xxvij. legionib? ad liberandū ludovicū franciam
aggrediē. ei? qz metu ludovic? a custodia relaxat?
¶ LXX. **¶** De ceteris euentibus illi? tempis

Sigibertus.

¶ Oro contra othonem impatorē rebella
uit euerhard? comes palatij et gilebert
dux lotharigie. qui gerbergā sororē ipi? ipa
tois habebat uxorem. Hī itaqz duo heinricū fra
trē impatoris obsessum capiūt. Cūqz pellacia sua
ab impatoris fidelitate seiuncti fictōni sue appli
cant. suggerētes ei regnū magis cōpetere illi i pa
tris regno nato qd othoni ante regnum nato. An
no othonis. v. gilebertus et euerhard? cū pfato
heinrico iuxta rhenum cōtra impatorē bellū pan
tes. milites impatoris offendūt. et multi cū pau
cis cōgressione facta interim impatore in alio rhe
ni litore ante clauos domi lancee sue infixos. in
orātōne pstrato. victi dederūt terga heinrico in
brachio insanabiliter vlnurato. Eodem āno orta
dissensione inter pīncipes d varietate legis. vtz
deberēt auis supstitib? filij filiozū post patres de
functos hereditare. an exheredatis fratrue lib? d
berz hereditas ad patruos redire. Ex regis otho
nis oīmz pīncipū sententia. cognitio veritatis
commissa est gladiatorio iudicio celsitqz victo
ria his qui dicebāt fratrū filios dberē cū patrib?
hereditare. Anno sequēti rex otho obsedit brisa

gam opidūz alsacie. quod ludovic? rex p milites
euerhardi et gilleberti tenebat. in qua obsidione
suasu friderici magūtini epī. qui animo iam ab im
patore defecerat. multi ab impatore defecerūt. ea
qz re alijs terzitis. solus rex interituf inanet. In
terim fideles regis vdo videlicet et conrad? frāt
hermāni sueuoz ducis eūhardū et gillebtū pōan
do regno secure itētos. iuxta rhenū iopināte ag
gressi acerzē dbellāt. eūhardo gladiis pēpto. Gil
leberto autem rheni vndis submerso. ceterozum
vix aliquis fugit. qui nō aut trucidaret. aut cape
tur. hoc nuncō infideles regis corde frangunt. et
ludovicus ab alsacia discedit. et rex et fideles cū
ipō gratulant. Eodem anno ademarū cluniacen
sis abbas substituit sibi abbatem maiolum.

¶ Guillerinus. **¶** Hoc anno guillerin? fili? rol
lonis dux northmānoz dolo in francia occisus ē.
ab alzone cognomēto curto. clauis ad eius cingu
lum inuenta est fere familiaris scriniij. in quo iuen
ta sunt indumēta monachalia. que semp inter bel
la meditabāt se gestaturū apud gimegrū. Quem
locum a tempe hastingi desertū ipse fructicosus sē
tibus purgauerat. Et ad hunc statūz qui modo ē
euererat. huius filius fuit ricardus. **¶** LXXI.

Adhuc de eodem. Sigibertus.

¶ Anno othonis. vii. Stephan? et Constā
tinus impatores filii romani impatoris
ut videlicet supius plibatum est. egrese
rentes se iusta patris sui seueritate a iuuenili leui
tate coerceri. dispositis in palatio insidijs igno
rante altero cōstantino leonis imperatoris filio.
patrem de palatij solio dponūt et tonfo ei vt mo
ris est capite. ad vicinā insulā i qua cenobite phi
losophabāt trāsmittūt. Sol horribilē eclipsim pas
sus est feria sexta. hora diei tercia. quo die i hispa
nia addamarā rex saracenoz a radamiro xpianissi
mo rege gallicie in bello supatus est. In italia co
meta mire magnitudis apparuit pretendēs famez
que secuta est. Rex otho corpus innocēti marti
ris in vibem magataburg trāssert. Anno sequēti
otho impator totā lotharingiā sibi subiugauit.
Resistente igitur solo metenhiuz episcopo adelbo
ne fratre ducis friderici. Stephanus et cōstantin?
videntes post patris sui depulsionē cōstantinū fi
lium leonis impatoris ab omib? sibi preferri. et se
iam in secundis vix haberi. Cum deliberaret hoc
quod de patre fecerāt. etiā de cōstantino facere.
publicato eozū cōsilio p diabolinū intentozē hui?
cōsiliū. cū ad cōuiuiū ex cōdicto cōsedissent. et de
prioratu sedendi inter se pulto decertaret. dato
signo a viris cōstantini ābo fratres solio deturbā
tur. et tonsis capitib? ad idem monasteriū ad qd
patrem trāsmiserāt. et ipsi ad philosophandū cuz
monachis trāsmittunt. Ita euacuato palacō abu
suis impatorib? ipse cōstantin? et romanus fili
us eius ex filia romani impatoris imperāt ānis
xvi. Anno sequenti heinricus frater impatoris
in vbe merseburg a fratre obsess? plectis armis
ad pedes eius pcidens. et misericordiā eius iplo
rans in custodia includiē. Fridericus etiā archiepi
scopus maguncie a ciuibz excludiē. **¶** Guilleri
nus. **¶** Hoc anno regnauit edredus tercius ex fi
liis edwardi annis. ix. et dimidio. Cuius egrotā
tis audito nūcio beatus dunstanus cū illuc equū
accelerat. vocem desuper sonantem audiuit. mō
rex edredus obdormiuit in domo. **¶** LXXII.
¶ De origīne sancti dunstani et bonis eius iicijs

Hec dunstanus ex anglie p[ri]ncipibus oriundus
parētib[us] et genere et fide nobilib[us] ma-
ternis aut[em] finibus sacro puerperio intu
mescētib[us] accidit eam cū viro et multitudine po-
puli cōfluente ad ecclesiā beate virginis marie in
glasconia die purificatōis eius aduenisse. accēsis
q[ue] lāpadibus missarū solēnijs interesse. Itaq[ue] qua-
liter puer hiesum in templū induceret recitari ce-
perat. tunc repēte maiestas domini apparuit que
omniū luminaria extinxit et totā domū caligie ob-
textit. Cūq[ue] omnes nimio pauore starēt sensu be-
rentes et alternis obtutib[us] stupore indicarēt. ex
templo lux celitus emissa in templo resplenduit
et cereū quē puera mā tenebat accēdit. Sic au-
tē popul[us] d[omi]ni amisso lumine mirabā[ur]. sic nūc maiori
admiratione simul et exultatione mentis iterna
detinet. illuc itaq[ue] ab omnib[us] lumen porrectum
est. et hinc omnibus lumem receptū. Infans au-
tem natus cū iam loqui inciperet. ad hanc eccle-
siam cū oblatōibus delatus est. Ibiq[ue] illis in oratō-
ne pnoctantib[us] apparuit vir ethereos habēs. vl-
tus dicens locum non multo post sublimandū pu-
erum ibi deo relinquendū et beatū p[er] secula p[re]di-
dicandū. Cum autē in tenello corpe aceruimo lan-
guore fatigaret. et iam in limine mors adesse pu-
tare. nocte intempesta celestis eū medicina re-
uisit. quam ei p[er] angelicū ministeriū xp[ist]us exhibu-
it. p[er] festin de lectulo doloris surgens ad templū
deo gratias actur[us] cucurrit. his qui eius egrotā-
tis curā gerebāt stupefactis. lenoq[ue] pede vesti-
gia eius sequentib[us]. et finem rei exploratib[us]. nec
dum medium itineris cōfecerat. cū malignus spi-
ritus lacrantū canū multitudine stipat[ur]. occurrit
viamq[ue] eunti intercludere cōtendit. qui p[er] timore
pterit[us] xp[ist]m puer exclamauit. eiusq[ue] p[re]sidio val-
latus virgā arripuit. quā in facie obliuiscētis simu-
laci vibrās ip[s]m cū omni comitatu in fugā cōpu-
lit. Deniq[ue] ad portā templi veniēs sed eā oblera-
tam inueniēs. scalam cui inniti solebāt qui supio-
ra tēpli fargiebāt ignorāter et quasi p[er] excessū men-
tis ascendit. Inde ad alterā partē tēcti qua nullus
erat descēsus p[ro]grediens angelicis maib[us] ad solū
sc[ilicet] int[er] tēplū deponiē ibi facta luce inuenit est le-
ui sopore offusus. Rogat[ur] autē ut tam mirabilē euē-
tus modum exponeret nō esse hoc in sua cōscien-
tia respondit. Sed hi qui explorādī gratia eum se-
cuti fuerāt de omnib[us] que vsq[ue] ad extrema tēpli
fastigia cōtingerant claro et p[ro]bato sermone testifi-
cati sunt. Cetera vero. quoniā et illos et puerū
latuerūt sola dei potētia mirabiliter p[er]petrata fu-
isse clauerūt. Studebat iuuenis seruare pudicici-
am. fugere lasciuia p[ri]ncipiū bene agendī. deū
semp[er] habere. finem vero eidez p[ro]mendare. Morib[us]
quoq[ue] bonis accessit studiū sacre lectōis ut cum
varijs artib[us] magnifice polleret. illā tamen q[ue] mu-
sici instrumentis exerce[re] speciali quadā affectōe
vendicabat. Deniq[ue] a patruo suo athelmo cādua-
riensi archiep[iscop]o regi echelstano familiari p[re]statio-
ne p[ro]mendatus et ab eo gratissime in palatō susce-
ptus in cūctis sapienter se agebat. nūc quidā sur-
gens ad orandū deum. nūc sedens ad iudicandas
causas hominū. et cū videret regem curis secula-
ribus fatigatū. in cithara vel in aliquo musico in-
strumento psallebat. Sicq[ue] tam regis q[ue] p[ri]ncipiū
corda exhilarabat. **LXXIII.** De mi-
raculo cithare eius et monachatus susceptōe.

Hunc matrone cuiusdā frequent[er] rogatu
cōpellatus ut ei stolum sacerdotalem ar-
tificōse p[ro]pingeret. quā post ad diuinos
eulcus aurifactoria imitātōne figuraret. Assum-
pta cithara ad domū illius tendit. citharā i[st]e parie-
te suspendit. et opus ad qd[od] venerat diligēt[er] insti-
tuit. Cūq[ue] manū op[er]i. cor aut[em] et labia d[omi]ni p[re]pa-
raret. apparuit in domo gloria domi cithara que
parietī affixa absq[ue] vilo mouentis hominis impulsu
huius antiphone melodiam discretissima modula-
tōne p[ro]sonuit. Gaudēt in celis anime sanctorū
et c[etera]. Tunc puelle obstrepentes exiliūt. materfami-
lias omnisq[ue] domus clientela vociferās eū plūsq[ue]
expedit scire. Diabol[us] quoq[ue] iudie stimulis quos-
dam inflammat. qui cōfictō mendacō opimionez iu-
uenis apud regem ledant. asserentes illum malis
artibus imbutum. nec quicquā diuino auxilio. s[ed]
plura demonū opari p[re]stigio. qui aduertēs faciē
regis non esse erga se sicut p[ri]us. palatō discēdre
parat. malens eum deserere q[uam] ab eo deserī. Quo
compto eius emuli insidijs iter obsidit. illū eqno
deiciunt. supplicijs affligūt. tandem vinculis irze-
ticū in cisternaz que iuxta erat depellunt. donec a
quibusdā homib[us] inueniē. quorū pietate ad vicū
fouenous trāsferēt. Hoc ergo p[ri]ncipiū certamis
esse intellexit. ad qd[od] illū nup[er] diuin[us] cithared[us] p[re]-
monuit. P[ro]fectus inde elphegū cognatū suū vē-
tane ecclesie pontificē adiit. a quo frequent[er] roga-
tus ut monachātū indueret. quatenus qui ange-
lice p[ro]uerfatōis initia haberet p[ro]seuerantiā in ha-
bitu demonstraret. Respondit excellentioris esse gra-
tie qui in seculo cōsenuerit. et tamē que digna sūt
monacho fecerit. eo qui se monasterio dedit. nec
quicquā aliud p[re]terquā qd[od] sibi statutū est. post
hoc facere potuit. alterū inquit necessitatis. alte-
rum est libertatis. Ad hoc episcopus ait. Omib[us]
omunis necessitas est. ut qui ignez gehenne volu-
erit effugere. ignem p[ro]cupiscētie studeat extingue-
re. qui nō multū extinguit. si fomēta eius hūanis
sensibus nō subtrahunt. ad hoc qd[od] in mūdo p[re]ci-
pue appetit libertas hominis est. hac em[en]t omnia cete-
ra nequeunt possideri. ut ergo deo des qd[od] maxie
diligis illa desinat haberi. Cūq[ue] huiusmodi ver-
bis quotidie episcopus insisteret. illum in abiguo
positum grauissima febris inuasit. atq[ue] ad despa-
tōez vire p[ro]duxit. Tandem ex inspatō recalescens
hic ait. Legibus voluptatis renūcō. virginē me
virginis filius hucusq[ue] seruauit. virginem me re-
gina virginum habebit. Mox accito ep[iscop]o postulat
sibi in dila[te] religionis benedictōnem dari. Tunc
episcop[us] leticia p[ro]fus monachali euz et sacerdo-
tali gratia p[ro]mouit. ecclesie beate virginis marie
attulans cui eum ab initō parentū suozū sp[irit]u
dicauit. Cūq[ue] eū contra diaboli insidias instru-
xisset dimisit eum p[ro]gentē ad generatōis sue p[ri]-
cipium. ibi in ecclesia p[re]fate virginis mansitabat
operās ea que pie norma religionis exigebat. Cui
etiā adherentem cellam siue spelium p[ro]p[ri]js labo-
ribus edificauit. que non tam humani habitaculi
q[uam] formam gerebat sepulcri. Ut enim ego qui vi-
di estimo longitudo eius non amplius quāq[ue] pe-
duz. latitudo vero duos et semis pedes habz. Por-
ro altitudo staturam hominis exprimit. si quis in
defossa terra cōsiterit. aliter em[en]t neq[ue] satis ad pe-
ctus porrigitur. mediūz hostioli fenestellam apit
per quam lumen operanti irradiauit.

LXXIII. De incensione demonis

et visione stelliferi.

Uerum dyabolus quem ante habitare non sinebat in palacio nunc quoque depellere nititur tugurio. Fallax ergo fallacem hominis adoptat ymaginem sub obscuro vespere cellas adolescentis petit et immisso capite fenestre incumbit cernens illius fabrilis operis occupatum postulat sibi quippiam operis fabricari. Cuius ille calliditate non advertens operi quod postulabat animum interdidit. Interim cepit hostis verba peruersa propositione facere mulierum nomina inserere luxurias commemorare. Deinde religionem ostendere et de novo eadem repetere. Tunc athleta christi quis esset intelligens tenacula quibus feruor tenebat cepit fortiter ignire et subprellis labijs inuocare christum. Deinde sancto furore actus celeriter ea cuncta de igne rapit larualem faciem includit et totis viribus renitens monstrum introrsum trahit. Itaque stando vires sumebat cum is qui tenebatur auulso pietate tenentis se manibus aufugerat tales immani rugitu fremens ululatus. O quid fecit caluus iste tenebrarum natus sed formosa cesarie erat et ideo de eorum claustris claustrabat. Macte autem congregata est ad eum populi multitudo sciscitans quis ille clamor fuisset qui tanta eos vehementia dormientes teruissit. Demonis ait furor ille fuit. Caute uos ab illo agite quia si uocem irati ferre non potuistis societatem damnam quo pacto sustinebitis. Post hoc ieiunio et oratione contra hostem pugnant cum pudicia corporis tantam obtinuit mundicia cordis ut uix eum latere possit quidquid sinister spiritus molitus fuisset fama eius totam regionem percurrit. Quod ad uiscendum eum omnium corda accendit. Mulier que daz elgifu nomine diues et nobilis ad eum ueniens cum ex ore eius uerbum audisset adeo dulcedine uite eterne delectata est ut ulterius nec domum revertere neque loco discedere sed cum eo mori et uiuere diligenter. Hic circa uenerationem beate marie uirginis valde feruens erat et inter amicum apud eam eius merita ualuerunt ut si quando necessitate coacta quippiam postularet uix aliqua morula intercedente ab ea susciperetur. Que cum infirma moreretur uir sanctus dum ecclesie hostium psallendo preteriret erectis ad celum oculis uidit spiritum sanctum in colube specie descendente cuius corpus omni candore nitidius alarum uero remigia scintillantis ignis splendore per aera spangebant quem ille penetrabile illud mortis matrone subintrantem conspiciens illuc concite uenit uidet domum diuino splendore fulgentem audit feminam intra septa uel oppanti gratias agentem miram colloqui et dicendi finem patienter expectat. Deinde leuato uelo subintrat illius stelliferi nomen interrogat. Illa autem modeste subridens ait. Tu stelliferum antequam huc uenires uidisti et nunc cui locuta sum interrogas. Ipe est qui ad hostium ecclesie tibi apparuit et me de immminente morte terrena solas uisitauit. Tibi autem singulari amico gratias refero quia tuis semper admonitionibus instructa et orationibus adiuta ecce ad deum uado. Cumque corpus et sanguinem christi suscepisset animam propter tradidit christo.

LXXV. Qualiter factus est abbas glasconiensis et percognuit mortem regis.

Defuncto autem rege echelstano frater eius edmundus imperij monarchiam suscepit a quo dunstanus accepta potestate super regiam maiestatem que glasconia vocabatur cepit angustias ecclesie fundameta iacere officinasque construere.

ere secundum exemplar olim sibi ostensum ab angelo ipsam metiente fabricam magnamque monachorum gregem ibidem congregare. Quibus ipse primus abbas effectus ad tantam iusticie perfectionem eos adduxit ut et ad omnes circūquaque ecclesias ex eisdem pontifices eligi abbas assumi non cessaret. Cum autem uir dei precibus regis deuictus bathensem ecclesiam inuissere prexisset ibi dum solitari oraret repente ad superna raprus animam cuiusdam discipuli a se nobiliter apud glasconiā educati innumera angelorum frequentia stipata immensoque lumine perfusam ad celum perhibi conspexit et mox eam in manus diuine pietatis commendans dominus quoque loci ad commendandum inuitauit. Regressus autem ut regem cupidissimum sibi loquendi adiret dyabolus scurre simillimum coram equitantibus deprehendit saltantem et quasi de futuro aliquo lucro gloriātem. Cuius presentiam dum coexistenti populo inuicasset formamque omnium conspectibus horribile exasperio denudasset requisitus postea quid eiusdem monasterii petulas leticia prentenderet mortem regis regnique mutationem proximam esse nuntiavit cui mox prophetie rerum ueritas respondit. Nam infra uiridies occiso rege successit in regnum iure fratris uir egregius edredus pius et iustus. postea dunstanus quasi rex et regis impator est effectus.

LXXVI. Qualiter idem factus est wintonensis episcopus.

Hlego autem wintono episcopo ad uitam spiritualis seculi disposito rex dunstanus aggrediens rogat ut ecclesiam pastoralis solatio destituta ipse pastor suscipiat sed uidens se ei persuadere non posse regine matri eademe que illi valde dilecta erat uerbum iposuit suadele. Quod cum ei suaderet et ille penitus recusaret illa rationibus adhuc insistente motus aliquantisper certissimum inquit habeto me in diebus filij tui pontificali infusa non esse sublimandum. Inde fluctuantes aios gerens cubiculo se dedit ibique secum multa uoluenti somnus obrepsit. Et ecce assunt christi apostoli petrus et paulus et andreas a quibus gloriosissime salutatus andream hilari uultu aspexit conuenientem et uerbis angelicis audit precipientem. Tollite iugum meum super uos et discite quia mitis sum &c. Tunc a beato petro iussus leuam extendere modicum ferule crepitantis ictum excepit. Hoc ab illo audiens. Hec tibi sit et pena abiecti et signum ulterius non abijciendi pontificatus. Ad cuius uirgule tactum euigilans gratias egit deo a quo se ita conspexit honoratum. Cumque regi que uiderat enarrasset signo diuine preordinationis est glorificatus et insuper ipius interpretatōne regis pontifex cāruarie futurus designatus. Rex autem letali morbo postea correptus ad eum accersendum misit nuncios ut esset professionis eius auditor et fidelis apud deum intercessor. Qui contristatus ad animam cum ad palatium velociter tendit et membra affecta ieiunijs infatigabiliter fatigaret non patiente deo illum ulterius affligi. vox de celo lapsa insonuit. Ecce rex edredus obdormiuit in domino cuius uocis emissionem equus cui insidebat percussus interijt. Tremuerunt comites fragorem quem dem tonantis audientes sed quis in tonaret non intelligentes quibus ipse rem apiens commendat animas regis defuncti in manu regis eterni. Ingressusque palatium sepeliendi persoluit officium. Post hunc surrexit edwi filius regis edmundi iuuenis insipiens nulla regnandi gratia pollens sed quasi alter robam spiritibus senioribus puerorum consilia sectans libidine quoque incessanter exarsit. His uir sanctus griter

offensus. frequenter eum et acriter cepit increpare et ille increpantem ridere. multaq; mala illi omnia. **Q**ui ubi in dustria sua nil pualere vidit. ab ei colloquio penitus abstinere decreuit. Illo ergo relicto monasterio se recepit. Illo i loco turis erat qua necdum vlla in cacumine tectura clauderat. **C**unq; populus trabem totius opis sustentatrice sumis muris applicare penderet. repente ruptis funibus ruere cepit. clamante omni populo dunstanu. vocib; iteratis aduolat ocioz sanct; signu crucis eregione machine depingit. Necdum man; sancta digitos cotraxerat. cu trabes nec vinculis astricta. nec machinis leuata reuehi videbatur ad locum de quo ruere ceperat. **LXXVII.**

Qualiter insidias diaboli contra se supauit.

Nic glorie iuuuens diabolus in specie; vbi translatus hante rictu orantem aggrede. iniecitq; vngulis pastorem virgam qua manu tenebat coplecti et ad se trahere conat. At ille spiritu dei roborat. retractu ad se baculu in sublime erigit. ac fugientem beluam cedens no pri; destitit q; flagellum in tergo illi; tribus pibus ominutu apparuit. **V**ictus i se diabolus. in alijs victore suu vincere querit. Na pfa to rege eodem quo cosecrat; fuerat die in turpes cocubuit; publice deuoluto. ac p hoc omni senato rio ordini offenso comuni omniu voto dunstanus copellatur. **Q**ui pgens reptu cu; adultera regem mechali thoro violenter abstraxit. et ante sumu pontifice odone cantuariense adduxit. Itaq; pelis animu diabolus instigat. regis iram pelex exaltat. et ambo dunstano exiliu intentat. **C**uq; velf sent glasconi et vigente regis edicto pscriptus fuisset. inter lacrimas monachoru eius manu nueritoru. inter lamenta amicoru. inter gemit; pau perum a se recreatoru. audita est in atrio templi vox plaudentis diaboli quasi iuuecule cachinnantis. que sanctus seuera frote suspiciens. nichil ait sup exilio meo gratuleris. quia plus est q; me redeunte doleas. q; quidquid me exulante letari valeas. **H**oc dicto malignus abscessit. nec sic cessauit mulieris furctis isania. quin oib; q; viz dei exulare hospitio fouisset pscrutatis. pscriptis. danatis ipsuq; oculis eruentis mistros transmitteret ac clementia xpi respiciens angloz populu tato pastore destitutu. suscitauit corda eoru cotra regem impium. coactiq; in turba ipm cu; adultera fugitatem armis psecuti sunt. et ipam quide compbensa sb nerpauerut. ipm quoq; p diuersa loca deuiantem vltra flumen tamiliu copulerut. fratre; illius edgaz regem statuerut. **Q**ui celebrato regni cocilio adnichilatis omib; que a fratre eius iniquis legibus decreta fuerat. omnia quoq; ab eo violenter ablata restituit. et virum dei. s. abbatem dunstanu in magna gloria de exilio reuocauit. **D**eniq; mortuo impiissimo rege edwio et in sorte demonum traslato. dunstan; nescies quid de eo actu esset i ecclesia cui perat deifidis meditatonib; inseruiebat. **E**t ecce sub ei; aspectu tartarea cohors exultando quasi choru ducebat. pscrutat; sanct; causam leticie audit regem obisse. animaq; illi; statim tradenda gehenne. s; pri; hoc ex diuino imperio dunstano nuciandu. **Q**ui pietate motus soloq; pstratus vbertim flens no prius ab orado deo quiescit. quousq; regis spiritum liberatu agnoscit. **B**re ui aut morula pacta redit tristis legio infernalis in hos clamores erupens. **O** homine fidei alienum

et nostris semp beneficiis ingratum ad ulciscendas iniurias tuas venimus. et ecce aduersis increpationibus tuis confusi redimur. **C**unq; ille de p mende veritatis pceptu demoib; moiceret. agnoscit animam regis angelica virtute illis sublatam esse. eaq; in sortem penitentiu cedere. **T**unc exultans in dno furores illoru tli ratociacoe psecuit. **S**i peccauit inquit homo iste in xpm peccauit et in me. **Q**uod ergo christus et ego dignati sum; indulgere. vos qua temeritate audetis impbe reprehendere. **Q**ua sententia tecti spu; quasi pica sagitta pcussi muscarum a vento raptarum modo dissilunt.

LXXVIII. **Q**ualiter factus est cantuariensis archiepiscopus.

Post obitu vero sancti odonis cantuariensis archiepi. rex edgar; dunstanu pib; fatigatu. tandemq; sui et omniu eporu importunitate supatu. prime metropolis angloz s. cantuarie primatem ac patriarcham instituit. que statim ob robur auctoritatis apostolice romae pfectu papa iohanes videre pmeruit. euq; potifi; calibus decoratu quasi columnam lucis ad illuminandam tera genti angloz tras misit. **C**uq; die aduersus sui primo sacris altarib; assisteret. et populo dei panem viuificu distribuendo porrigeret. repente pecta nube domo columba olim a iohanne in iordanem visa apparuit. que quousq; sacrificiu psupru fuisset sup illu mansit. **D**iabolus vero ecclesie gaudia turbare volens accendit animu regis in amorem deo sacrate virginis. vt quia dunstanu deice re no posset. eum que maxime diligebat deiceret. **P**erpetratoq; peccato et ad publica populi audientia plato. dunstanus dolore affect; mox illum redarguendu velut alter daniel alter nathan itrepidus adijt. **C**ui assurgens rex cu manu extendit vt eum ad regiu thronu deduceret. ille manu dare renuens. oculos ad illu cu indignatone torlit et ait. **T**u pontificis manu aude; ptingere. qui virginem deitatis arzata munere no timuisti pripe. **N**o lo esse amicus cui xpus fuerit inimic; teret; verboru eius tonitruo rex pedibus eius extemplo prosternit. scelus flebiliter fate; venia humiliter pcat. **Q**uod vt vidit potifex expauit. pfusumq; lacrimis regem. lacrimis et ipe madens a tera leuauit. **D**einde cu magnitudinem peccati p amplifi; catodem exposuisset. et patum illum ad omnem satisfactoe reddidisset. septennem ei penitentiā indixit. vt in toto hoc spatio coronā regni no gesta; ret. ieiunium in ebdomada biennale trasigeret pauperibus thesauros large dispergeret. **S**up hoc sacradis deo virginib; monasteriu scestonie fundaret. vt qui vnaz p peccato deo abstulisset. plures ei p secta aggregaret. **A**liaq; plura ei in iugit. nichilq; fuit qd minus vel segnius rex impleteret q; a rectore vite sue pceptu fuisset. **S**eptio aut ano cum penitentie tempus exactu fuisset. sacer psul accitis omnibus imperij angloz pncipib; epis abbatibus. corā populi multitudine regi coronam imposuit cuctis letantib; et deu in dunstano laudatib; pueru quoq; ex peccatrice pgenitu sacro fonte regeneratum leuauit. et aptato illi nomine edwardo in filium sibi adoptauit. **LXXIX.**

De constantia eius et quibusdam miraculis eiusdem.

Et tempore quida comes duxerat cogeta suaz qui corrept; a dunstano parere noluit vt ea relinqueret. **E**xcomunicat; ille

adiit regem querens de dunstano. Rex mādauit archiepiscopo ut eum absolueret qui noluit. sed eum grauius excomunicauit. Ille romā cū multis muneribus misit. apostolicus mādauit dunstano ut eum absolueret. Absit hoc inquit. ut causa alicuius mortalis hominis cōtemnem legem dī mei. quod videns comes penituit. et uxorem suā repudiavit. nudisq; pedib; laneis idut? vgasq; ī māu gerens cecidit ad pedes dunstani generale cōciliū celebrātis. et tūc primo absolutus est. Quo daz tpe capti sunt tres fabricatores false monete qui mox adiudicati sunt ad sustinendā penaz tali crimie pmulgatā p angliā id est. ad manuū abscisionem. qd dunstanū nō latuit. Die ergo penthecostes celebratur? missam pcunctat? est utrū lex impleta esset. Responsū est. ppter reuerentiam diei festi dilatā esse penam vsq; in diem alterz. Ne quāq; inquit. Ego hodie ad altare non accedaz donec debitam sustinuerint penam. Nam negociū ad me respicit. ipi em viri ī potestate ei? erāt Dixit et p eis qui manus pdituri erāt multū plorans. ostendit ex qua affectōne hoc dixerit. Qui bus punitis ascendit ad altare lota facie dicens. Nūc cōfido qd sacrificiū de manu mea suscipiet oī potens. In qua missa dū diceret. ecclesiā tuā quaz pacificare. custodire. adunare et regere digneris niuea colūba sup eum multis videntib; descēdit et alis expansis sup caput eius sic māit ī silentiō vsq; quo sacrificiū impleret. Quo cōpleto diuersit sup tumbam odonis pfati archiepi. alis suis eā pplexans et rostro deosculans. Vnde dunstanus quoties postea are sepulcrū eius trāsiuit semper genua flexit. et eū postea appellauit odonē sodozem. id est. bonū odonē. Dum aut disgrederetur ab altari ministris p signo qd acciderat ī diuersa euntib; nō fuit qui casulā illi? susceperet. qd pendit ī aere nec terrā tetigit. ne seruū dei a sua intentōne turbaret. Dedicabat aliquādo ecclesiā cuiusdā nobilis. vbi cum aqua deficeret ad mīstetriū. et ille nobilis turbaret. vir dei percussit baculo terrā pmissa pce. et fōs erupit. qui vsq; hodie manans nomē ei? celebre facit. Aliā quādo ecclesiā dedicabat. quā cū inspiceret nō esse puerfā vers? orientē. humero suo parū suppsit. et mox fertur ad orientē eam puerfisse. Quādo nocte dū dormiret. p visum raptus est ī supna et videre sibi visus est matrē suā cuidam potentissimo regi ī cōiugio copulatā sub īmensa cōfluentiū magnatorz leticia. resonātib; vndiq; himnis et laudib; ī gloriā illius regis et diuersis organis pcrepantib; Quib; dum ipe magnifice delectat? intenderet accessit ad eū quidā iuuenis cādidissimo tectus amictu dicens. Quare oib; alijs gaudētib; et cantantib; tu sol? taces ī nuptijs matris tue. Qui respōdit se nescire quid ī laudē tanti regis cātare ret. Cui ille. Vis inquit instrui quid cātare debeas. Respōdit. cupio. Et ille. Canta. O rex gentiū domiator omniū ppter sedē maiestatis tue da nobis indulgentiā rex xpe peccatorz alleluia. Quam sepius ille cantās et repetēs miro modo delectabā. Expgfact? statī illā antiphonā iussit scribi.

LXXX. De vltōne diuina ī eius aduersarios ostensa.

Xnterea clericalis ordo ī quibusdā locis tanta pfusione agebat ut nō solū a vita seculariū excellēt? nichil haberet. verū etiā ī pbs actibus longe inferior iaceret. Qua

de re pastores ecclesiarū turbati. dunstanū ut ppiū primatem adēūt. res male gestas exponunt. At ille ī homines nephādos auctoritatis sue putilit sententiā. aut canonicē esse viuendū. aut ecclesijs exeundū. Ex quo factū est ut plurimū ecclesiarū clerici dum ptemnerēt pposita dōitōne cor: rigi auctoritate pōtificis sunt expulsi. Qui cum eum iniurie accularēt. virtutis amatores se esse fatentes. Dunstan? coacto cōsilio wintoniam vēit ibiq; ex sententia totius cōciliij de aduersarijs vīctoriā cepit. Cūq; ex iure sibi nichil supesse cōspicerēt. vñ regio auxilio et principū ad preces se vertūt. quibus epm flagitāt. ut intromisse pfone de ecclesijs expellant. expulse restituant. Dubitāte autem viro dei. nichilq; ad rogata respōdente ecce domici corpis forma vexillo crucis infixa et ī editioze dom? pte locata. hūanos exprīmēs modos. oīz voces cōpescuit dicens. Absit hoc ut fiat. Absit hoc ut fiat. Ad qm vocē rex et oēs maiores natu pterziti. clamore piter et dei laude areā ppleuerūt. Et his quidē aduersarijs viuētib; cessatum est a contentōib; donec p successionē prior discordia renouata est. Tunc abēutes et iniquitatis sue defensorē quēdā scotorū pōtificem ingeniōsum et loquacē assumētes. ad hominē dei tēdūc turgenti spīritu scandalū pponunt. at ille qui longo senio et ecclesie laborib; effract? iam pter oratōez omnia postposuerat. hoc respōtionis iaculum ī hostes vibrat. quonīaz inquit tanto tēpore elapso calumnie causam nō ptenoistis. nunc autē senescētē me et taciturnitātē opam dāntem antiquis querelis deseruire ppeleccis. fateor vice: re vos volo. causam ecclesie sue xpo iudici pmitto. Quod dixit irati dei censura firmavit. mox eteniz domus cōcussa est cenaculū sub pedib; solutum. hostes solo pcepit. ac ruentiū trabiū pondere oppsi. Vbi vero cum suis sanctus accubabat. ibi nulla ruine suffusio fiebat. **LXXXI.**

De pphetia eius contra domū regiam et trāsitū eiusdem.

Rex aut edgarus immatura morte pteritus edwardū filiū suū et regni et morum heredē reliquit. In cuius electiōne dum quidā palatini principes acquiescere nollēt dunstan? arzepto crucis vexillo qd ex more ante se ferebat ī medio cōstitit. edwardū illis ostēdit elegit. sacrauit. patrisq; ac magistri affectuz quo ad uixit ei impendit. Sed illo post triennium nouercali fraude occiso. echefredus quem fama eius fratrem loquebat regnū obtinuit. que res quāuis infesta esset dunstano. nō tamen cōsiliū fuit resistere. eo qd regis filius. et pxim? tunc heres videre tur esse. Attamen ī die psecratōis sue post ipositam sibi coronam fert dunstan? hoc ille pōxisse quouiam cōspirasti ad regnū p morte fratris tui quem occidit ignominiosa mater tua. non dficiet gladius de domo tua. de semine tuo interficiens quousq; regnū tuū ī alienam gentem transferat. Idem sanctus beatam dei genitricem videre meruit. et mellifluas ei? voces audire. quibus socias virgines ad collaudādū deū hortaba ē. pīnēs illd carmen sedulij. Cantem? dño o socie &c. Anno autem verbi incarnati. xij. mīm? a. M. patriarchatus sui. xxxij. Natiuitatis autem circiter. lxx. cum iam esset omnium virtutū carismate plenus et viuendi deum desiderio fatigatus post multā populorū exhortatōz. et futuroz pñunciatōnem

inter gratiarū actōnis verba. ex omnibus animi medullis effusa vidit illos qui se ad celeste puīū iam ante biuū inuitauerāt bonos āgelos assiscentes. et celeste sibi obsequiū pparātes. quozū presentia anima illius gratulata. de habitaculo sanctissimi corpis est egressa. et in gaudium domi sui cum honore ingressa. **C. LXXXII.**

De quibusdam euentibus sub imperio othonia.

Sigibertus.

Anno othonis. xij. taxis rex hungarozū inter ytaliam veniens. x. modios nūmoz a bengario p redditu accepit. Anno ei? dem. xvi. mortuo wifrido colonienſium archiepo suscepit archiepātum vir glorioſus pūno frater othonis impatoris. q̄ qualis quātusue fuerit apd deum et homines lector ediscat in vita ipius quā roger? luculenē scripsit. Hui? studio trāſlata ſūt a roma caloniā. corpa ſanctorū elij. patrodij. priuati. gregozij. cum baculo ſancti petri. Anno ei? dem. xviii. ludowico rege francozū mortuo. lothariuſ filius ei? ex gerberga ſore impatoris regnauit annis. xxj. **Ex cronicis.** **Ludowic?** remis in ecclesia ſancti remigij ſepeliē. et ſub lothario filio eius rege. **Hugo magn?** francozū dux efficiē. nec multo poſt idem hugo moriē. et in ecclesia ſancti dionijſij tumulaē cui ſucceſſerūt filij ei? hugo et otho et henricuſ. quozū hugo ducatū frācozū in loco patris eſt ſortit? **Guillerimus.**

Hoc anno regnare incepit edwicus filius edmūdi ſupioris r̄gis adoleſcēs peculās. vt ſupradictū eſt et libidinofus. Qui dunſtano corripiente ſe oēs monachos in tota anglia exiliauit et calamitatib? affecit. Ip̄m quoq? dunſtanum in flandriā expulſit malmesberienſe cenobiū pluſq̄. cc. lxx. annis habitatum a monachis. ſtabulū clericozū fecit. Tūc beati adelmī corpus tot annis abditū a clericis tertia leuatū et in ſcrinio locatū eſt. cui deo rex p̄dium ampliffimum. In cetera vero cenobia nī mīſ inhuman? fuit. tū ppter etatis lubricū. tū m ppter peliciſ cōſiliū. regnauit annis. iiii. **Sigibertus.** Anno. xix. iohannes romane eccleſie. c. xxi. p̄ſidet. In ytalīa lapis mire magnitudinis tonitruū et tempeſtate turbulēta de celo iact? in gens miraculū videntib? p̄buit. templa pluſq? i locis valida tempeſtate cōcuſſa ſunt. vtriuſq? ordinis ſacerdotes ictu fulminis interierūt. et pluſ ra horreda dictū portēta monſtrata ſunt. Anno. xxi. prodigioſa res mltos terret. et a vicijſ coere? notis crucis in veſte plurimoz apparētib? quozū dam autem veſtibus quaſi lepra ſordentib?.

C. LXXXIII. **De edgardo rege et viris illuſtrib? anglie.** **Guillerimus.**

Anno regnare incepit edgar? fili? edmundi frater edwi iuuecul? ānozū. xvj. quo naſcente dunſtan? ſerē audire vo cem angelicā dicentē. Pax anglie quādiu puer iſte regnauerit et dunſtan? veſter vixerit. Regnauit autē annis. xvi. nullū fere annū regnauit. quo nō nouū monaſteriū fundauerit. Regem ſcotozū kīa diūm. cābrozū. malcolimū. archipiratā. maſceſium omneſq? reges valenſiū numero. v. ad curiā coa. ctos ppetuo ſacramēto ſibi obligauit. quos apud vrbem legionū ſibi occurretes in pompā triūphi p fluuiū deduxit vna nauī ipſoſ. in cui? proza ſedebat ip̄e. et illi remigabāt. Fama ei? exciſi vernerūt eum videre ſaxones et flandrenſes et danī a quibus diſicerūt tunc t̄pis angli inconditā anī-

mī ferocitatē. i. a ſaxonibus. a flandrenſib? enerueim corporū mollitiem. a danis potatōez Flozebat tunc in āglia dunſtan? pri? abbas glaſcoie p? epus wintonie. mox archiepus cātuarie mulce in ſeclo potentie. magneq? apud deum gratie. Poſt regem elfredūz exciſator mirific? artū liberaliū et loco? regaliū repat oz magnific? Qui vt potatōem opatnotaz refrēnaret. clauos aureos vl argenteos iuſſit vaſis affigi. vt dū metā ſuā quiſq? cognosceret non pluſ ſubſeruiēte verecūdia vel ip̄e appeteret. vel aliū appetere cogeret. Hui? diſcipulus fuit athelwolduſ ex monacho glaſconie ſi. abbas abbendonienſis. et p? cp? ſc? wintonienſis. Qui tot et tanta fecit. ep̄ſcopuſ vrbis vniūſ quot et quāta vix poſſe facere videret rex āglie totū. Hic clericos expulſit de wintonia. et poſuit p̄eis monachos. Floruit etiā tunc tempis Oſwalduſ nepoſ odonis archiepi qui āte dunſtanū fuerat ex monacho floziacenſi v̄ingornie ep̄ſ. et p? eboracenſis archiepuſ. Qui monaſteriū rameſie i quodam paluſtri loco edificauit. clericos a v̄igor nia expulſit. et poſuit p̄ eis monachos regulareſ.

C. LXXXIII. **De viſione ei? edgari ſuper ſtatu futuro regni.** **Idem.**

Anno edgaruſ rex anglie dū i quadā die in venatione eſſet feſſuſ. ſomnoq? reſolutuſ. iacebat ſub malo ſiluatico. tūc ecce canis femia pregnāſ venatica et iuxta pedes illiuſ accubāſ dormitantē exci tauit. Nam ip̄a tacente catuli alio incluſi mltifor meſ et ſonoroſ latrat? edidere. Attoitoſ rex ocu los ad cacumē arboris intēdit. et vidit poma vniū et alterū delapſa in fluuiū. quo? collisione bullis aquatilib? intra ſe criſpātibus. voce articulata in ſonuit ſic. Mel hiſte. id eſt. bene eſt tibi. Non multo poſt vndarū cū volumib? agentibus v̄ceol? ſup aquā apparuit. et poſt v̄ceolū v̄ce? exundāſ aquam. nā alter p̄ior vacuuſ erat. Et quāuis crebro gurgitiſ impulſu maior minorem v̄geret. vt ſ. aquaſ ſuaſ in illum fūderet. nunquā tamen ob tinere potuit. quim v̄ceolū vacuuſ recederet. Iterūq? quaſi ſupbogeſtu victorē vict? impetere regressuſ rex poſt hanc viſionem domū anxiuſ patefecit omnia matri ſue. cui tanquā ſacte femine deus ſolebat mltā reuelare. hec dicebatur elfiga que tā pia et dulciſ erat. vt etiā reoſ quos iudiciū palam damnauerat occulte redieret. quaz libet ſcioſam veſtem ſpecto paupī ſtatī dabat. corpe ſpectoſiſſima et artificio manuū prudentiſ ſima. et omnib? opib? bonis intenta. Poſtremo igitur mane dixit filio ſuo. latrat? catulorū que? matre quieſcente dedere ſignificāt q? poſt obituſ tuū quieſcentib? illiſ qui modo valent et viuūt nondū nati nebuloneſ cōtra dei eccleſiā latrabūt. **Q**uātem vniū pomū ſecutū eſt alterū. ita vt ex collisione ſecundi in primū videret vox ſonuiſſe. Mel hiſte. Hoc innuit q? ex te qui ad inſtar arboriſ magne totam inumbriaſ anglia duo p̄cedēt filiū. fautozeſ ſecūdi extinguet primū. Tūc diuerſe p̄iſ incentozeſ dicent pueriſ vtriuſq? Mel hiſte. quia mortuuſ regnabit in celo. viuūſ in ſeclo. **Q**uātem v̄ceuſ maior minorē implere non poterat. ſignificat q? genteſ aquilonaleſ que numeroſiozeſ ſunt q? angli anglia poſt mortem tñā ipetēt et quūis crebro opatriotarū aduentu ruinaſ ſuaſ impleant. nunquam tamen hunc angulum mundi poterunt implere. ſed angli noſtri cū maxie victi

videbunt eas expellere

De iusticia et sanctitate eiusdem.

LXXXV.

Hec edgarus rex ita i sanctitate sua seuerus fuit qd ibi nullus fuit priuatus latro nullus popularis predo nisi qui mallet pprie vite dispendio infortunatas alienas gisari qnetia omnis generis feras sanguis auidas ex regno exterminare cogitauit. Widualo regi walesiu idixit vt sibi aliquot annis tbutu .ccc. lupoz solueret. Quod cu ille tribus annis fecisset qrtio destitit nullu se ulterius posse iuenire pfessus e. Gracillimi corpis fuit. et virtutis immense. ita vt vltro ad cōgrediendū lacesseret quēcūqz audacem hoc maxime timēs ne in tali collidio timeret. Omī estate p2 pasca naues p omnia litora coadunari pēpiebat ad occidentalem insule prem cū oriēta li classe. et illa remēsa cū occidentali ad borealem. Inde cū bozali ad oriētalem remigare cōsuetus. vt exploraret ne quid pirate turbarēt. Hieme et vere p omnes puincias equitabat iudicia potētis orum exquirēs ne ius violaret. Venit aliqū cum adolescens esset in monasteriū quod sitū est vltu mie. vbi quedam puella de nobilibus anglozum orta inter sanctimoiales i omni habitu nutriebat quā videns et cōcupiscens misit p illa que timens pudori suo raptū velū a quadā sanctimoiali capi ti suo imposuit. et sic ad regē iuit. quam vidēs il le. quā subito inquit sanctimoialis effecta es. et ablato velo renitenti vim intulit. hoc sciens dūsta nus peristatus valō venit ad regē. Cui veniēti cū rex occurreret. et eum vt solebat p manū ducere vellet. dunstanus turbato vultu manū suam retraxit et euz ad penitentiā omouit. vt supradictuz est. Quodam tempe rex venatum perrexit. et dunstanum qui tunc forte secū erat missam roga uit differre donec rediret. Appropinquāte hora tertia vir dei sacris iductus vestibibus regemqz expectat. cubitis innixus altari et lacrimis deditus tunc subito sopore le uiter pssus rapitur in celū et immixtus āgelis au diuit eos sancte trinitati modulatis vocibus canere. Kiriēl. Xpel. Kiriēl. Quorum cantū retinens ad se reuersus est. et inter rogat si rex adueuisset. Respondet nō. Iterū ergo orat et iterum in celum raptus audit ibi alti sona voce dici. Ite missa est. Cūqz respōdetur. do gratias. accurrūt clerici regis regem adesse dicē tes. quibus ille respondit quod iaz missa audierat nec aliam eo die audiret? vl' celebratur? erat. In terrogatus quare visionē apit et sumpto ex hoc sermone. phibuit regi ne ulterius in die domica venatū pgeret kirieleyso quod in celo audierat clericos docuit et i multis locis hodie p āgliā can tatur. **LXXXVI.** De obitu sancti. Wi bertii et dissensione clezi romani. Sigibertus

Anno othonis .xxv. sanctus wibertus fundator gemelacensis cenobii apd gor ziam vbi deo militabat. ppter amorem ibi feruentis sancte religionis i christo dormiuit. Corpus eius relatum est ad cenobium gemelacense. Anno sequēti collecto a tota italia episcopoz cōcilio iohānes papa de nephariis cau sis infamatus. qui ecō euocat? dum se excusatum venire cunctatur. post multa tandē eo a cunctis p iudicato. leo adhuc laic? electioe omniū et p sen su impatoris papa substituitur. Sic leo presidens apostolice sedi fecit. ordinationes. et ea que erāt apostolica. nec longum romāi alterata fide apud

impatorē papam recipiunt iohannes. Ille synodo collecta leonē dposuit et eius gesta cassauit. Ita: tutum quoqz est publico oim iudicio synodū a le one habitā nec nomīdā synodū s pstibulū fauēz adulteris. Quicūqz ergo eo ordinante erant dā nati. iussi sunt suam ipsorum pscriptōne pūtare in carta hec ptenente verba. Pater meus nichil si bi habuit nichil michi dedit. Et sic depositi remā serunt in illis gradib? si quos habuerāt nō a leo ne ordinati. Siqui aut em digni iudicanē nō acce pta prius cōsecratōne ordinant. Indictio illis eo dem decreto quo et dānatīs a constāmo neophi to. Romani igiē a iohanne papa pecunia illecti i peratorem cum paucis rome morantem subito ag gressi. ita ab exercitu impatoris sunt atteriti vt ni li ab impatore et a papa leone milites impatoris a cede reuocarent vīqz ad internetōez romani dele rent. Quib? p leonem impatori recōciliatis. post abscissum impatoris leo papa insidias sibi pari sen tiens ad impatorē fugit. Iohānes papa se cū vxo re cuiusdā oblectās a diabolo in tīpe pcutiē ac si ne viatico domico moriē. Romani vero cōtra iu ramentū qd impatori fecerāt se nunq electuros papā sine eius et filij ei? othonis pssu papā be nedictū sibi statuerūt. Benedict? romane ecclesie cxxij. pssid. Impator aut roma obsessa romanos cede et fame adeo afflixit vt leonem papā se retē turos pmitterent. Sic benedict? reiect? nō solū papatu sed etiā sacerdotō a leone exordinaē.

Ex croniciis. Hic etiam in carcere strāgula tus est ab othone impatore. Ipe autēz imperator anno imperij sui. xxvij. penthecostē aquisgrai ce lebrauit. cōcurrentib? illic a franci a forozib? suis regina. f. francoz geberga matre locharij regis et karoli ducis. et hawide vxore hugois pssioz comi tis. ibiqz omnis illa regalis pspia tāto ad inuicez cōgratulationis iubilo affecta est. vt in omni eoz vita vix aliquis gaudiū et leticie huic equiperari posset. **Sigibertus.** Post benedictū igitur leo romāe ecclie. cxxij. pssidet. **LXXXVII.** De initō et pfectu ecclesie sancti quintini et quibusdam alijs.

Hoc tempe ecclesia sancti quintini marti ris que est in insula sup fluiū somene si ta. cenobiū monachozū paucorū facta ē. Procedente vero tpe crescente numero fratrū & aucta possessione reddituū. esse abbatia cepit. in quo loco adhuc duo putei extāt. In vno quozum caput ipsius martiris. in alio corpus angelo reuelā te inuentuz fuerat. a venerabili matrona romana nomine eusebia. que p munere eiusdem officij lu men oculorū quo antea priuata fuerat. p eundez martirem recepit. Et hec inuentō anno et a passi one ipsius martiris. lv. euenit. qui passus est mar tirū. anno ab incarnatōne domini. ccc. xxij. Sed postquā pfata mulier religiosa sancti martiris cor pus inuenit atqz in supori loco pminentis opidi qd antiquitus augusta viromandorū vocabat collo cauit. Labentib? multis annorū curziculis sepul crum eiusdem martiris vbinam habereē cunctis erat incertum. Deniqz sancto eligio nouiomeni ecclesie pontificante facta inquisitione de eiusdēz martiris corpore sub pssentia ipsius epī inuent? est locus in pundo terre defossus in quo pcciosus ille thesaur? seruabat. Et h? scda iuentō sub san cto eligio facta est. anno ab incarnatōne domini. dc. lvij. nō absqz diuine virtutis magno miraclo

Nam cum beatus ep[iscopu]s nocturno tempore multis
luminariis accensis quesitū locū inueniret. et
fossorio quod manu tenebat p[ro]faret. tanta sub
ito odoris suauissimi fragrantia. tantaq[ue] sup[er]ne lu
cis claritas circūquaq[ue] emanauit. ut et presentes
odore mirifico replerent. et absentes ortū dei ad
uenisse suspicarent. Adelberone autem metensiu[m]
ep[iscopu]s mortuo deoderico? osobri? othonis impatoris
ep[iscopu]s subrogat. Hic ut legitur inspicie[n]s primas
litteras no[m]i[n]i omniū metensiu[m] ep[iscopu]m quas angelus
nomini dicit[ur] dedisse sancto clementi primo met[ropolitani]
sum ep[iscopu]s. et notans. alias argento. alias villi
o[n]i metallo p[er] metallo[rum] qualitate esse annotatas
Cum videret etiā litterā sui nom[in]is argēto esse p[re]
notatā dixisse se ferē in ep[iscopatu] tanta bona fore fa
cturū ut ipsa nom[in]is sui litera merito deberet au
ro denotari. cuius bone intentionis iniciū ostendi
tur in cenobio sancti maris et leuiste vincenci
fundato in ipsius vrbis insula. Hoc tempe d[omi]n[u]s q[ui]
xp[istu]m hiesum et idola simul colebant. cum popone
clerico in diuino alt[ar]icantib[us] sup[er] d[e]ura dei et d[omi]
rum. danis asserentib[us] hiesum xp[istu]m esse quide[m]
deū. deos vero maiores et antiquiores esse illo.
popone vero econtra affirmante hiesu xp[istu]m ve
rum deum solum. deumq[ue] esse vnu[m] in substantia.
trinum in p[er]sonis. rex danoru[m] aralo? cōdixit clerico
ut fide p[ro]posita a se p[ro]bar[et] testimo[n]io veritatis
Quod annuere clerico. ingentis ponderis ferum
valde ignitū manibus illi? ferendu[m] imponit. Q[ui]
cū clericus vsq[ue] ad placitū omniū tulisset absq[ue] vl
la lesione. rex penitus abiecta ydolatria se suosq[ue]
ad colendu[m] verū deum solum ouertit. Cleric[us] v[er]o
ad ep[iscopatu]m p[ro]mot[us] est. Hoc t[em]p[or]e bulgarib[us] do
minaban[ur] filij limeonis petr[us] et bayan[us] quorum
baiam? in arte magica adeo valebat. ut quotiens
vellet lupus vel quelibet fera fieri videretur

C.LXXXVIII. De sacris reliquijs
quas sanctus theodericus metis actulit.

Anno othonis. xxxij. quidā comes otho
nis ip[er]atoris ei familiaris rome ante ocu
los omnium a dyabolo arcep[er]at. ita ut se
ip[su]m dentib[us] discerneret. iussu impatoris ad papam
iohannē adduct[us]. ut cathena sancti petri collo ei?
circūdaret. dū a fallacib[us] clericis semel et bis alia
cathena furenti adhiberet. nec quicquā remediū
pueriret vbi nil virtutis inerat. Tandem vera ca
thena sancti petri allata et collo furientis circūda
ta. diabolus spumās et multum clamās abscellit.
Qua cathena theoderic[us] metensiu[m] ep[iscopu]s arcepta
cum diceret se eam nisi manu abscisa non dimissu
rum. eadē impator sedato litigio a papa iohāne
obtinuit ut anulū hui[us] cathene exectū ep[iscopu]s me
teret. Anno. xxxij. theoderic[us] metensiu[m] ep[iscopu]s
impatori sanguine dilectione ac familiaritate cete
ris deuictior dum in italica expeditione p[er] trienni
um sub eo militaret. multa corpa et pignora san
ctorū de diuersis italie locis quocūq[ue] mō potuit
collegit. Primū a maris sanctū elipidiū p[ro]fessorē
cuius sociū euticiū ep[iscopu]m ip[su]m impator iam sustule
rat ab amicis enticerē martirē cū reliquijs m[ar]i
nis et victorini ac socor[um] eius a fulginis. feliciani
ep[iscopu]m et martirē a perusio Asclepiodorū mar
tirem a spoletto Serenū martirē cū gregorio spole
tano martire a cordino. Pignora vincenci marti
ris et leuiste ab hispaia olim a duob[us] monachis ca
puaz. A capua uero illuc deportata. a menania al
terum vincenciū ep[iscopu]m et martirē. A vincencia leō

cium ep[iscopu]m et martirē. A florenzia m[ar]tira
tem martirē. Ab vrbe eadē fortunatuz ep[iscopu]s co
pū et confessorē. A corphinio luciam siracusana
virginē et martirē. A farafoldo duce spoletano
rū olim a siraculis illuc translata. A sabiniis p[ro]
corporū p[ro]bi et iacimēti martirū. Hec omnia cu[m]
p[er]te cathene sancti petri apostoli cū capillis ei[us] d[omi]
et sanguine sancti stephani p[ro]thomartiris et p[er]
te craticule sancti laurencij martiris a papa iohā
ne sibi donata cū multis alijs sanctorū pignozib[us]
p[re]sul theoderic[us] in galliam hoc anno trātulit. et i
ecclesia sancti vincenci martiris a se in insula v[er]
bis cōstructa locauit. Anno eiusdē. xxxvj. donus
romane ecclesie. cxxxvi. p[re]sides. Otho senior impa
tor obiit. cuius vitam windichild[is] monach[us] d[omi]
psit. Qui etiā historiā saxonū vsq[ue] ad hunc annū
cōscripsit. Otho secund[us] imperat annis. x.

C.LXXXIX. De imperio othonis se
cundi et sancto edwardo rege.

Anno huius othonis primo. s. ab incarna
tione domini. dccc. lxxiii. Mundi vero
quartimillesimo. dccc. xxxvii. Raberius
de quo dictū est hoc monasticū verone p[re]sul. sed
rex raberius exul apud lobias moriē. Anno scdo
benedict[us] romane ecclesie. cxxxviii. p[re]sides. Maio
lus abbas cluniacens[is] sanctitate et religione clar[us]
Actoz. Huius ouersionē et vitam ac fine[m]
iam superius anticipando posuimus. Sigib[er]
tus. Anno quoq[ue] prenotato gelu magnū fuit a
kl' nouemb[ris] vsq[ue] ad equinoctium vernale.

Guillermus. Edgarus rex moriē et sepeliē
glafconie. post quē regnauit edward[us] filius eius
tribus annis et dimidio. Tunc visa est cometes a
pud vicū regiū qui vocat[ur] calua. cleri[us] quondam
ab ecclesijs suis expli. noua p[ro]lia suscitauit. Quo
rum vnas elferius omnia pene monasteria q[ue] reue
rendissim[us] ethnoldus cōstruxerat euerit. Cōuen
tum est primo apud wintoniā vbi imago domini
ut sup[er]apixi? aperte contra clericos locuta est.
Non sedatis illis conuentū est iterū apud calua
vbi solarium ut dictum est corruit. Absens erat
rex p[ro]pter etatē. sed cōsidebat in cenaculo totius
anglie senatores cū quibus repete totū solarium cū
aribus et trabib[us] cecidit. omib[us]q[ue] ad terrā elisa
solus dunstan[us] sup[er] vnā trabem que sup[er]stes erat
cualit. reliqui vel mortui sunt vel p[ro]p[er]uo lague
runt. Omnes angli tunc et deinceps in sententia
dunstani relictis clericis transierūt. Ide n dunsta
nus edwardū regē fecerat contra voluntatē opti
matū et nouerit que puerulū necdū. vij. annorū
regem nolebat facere ut ip[su]m p[ro] ip[s]o regnaret. vā
irata redeunte de venatōne edwardo disp[er]sa hac
et illac sociis cum sicret valde poculū porrexit.
et bibentē satelles sica trāfodit. Ibi ostensa sūc lu
mina de celo et claudus gressum. muc[us] verbū. ce
cus visum recupauit. Cūq[ue] illuc elfreda regia ve
nisset. equus eius ibidem stans null[is] stimulis mo
ueri potuit. Tunc elferius ille clericus qui mona
steria d[omi]struxerat sacro corpore de ignobili loco le
uato regales inferias apud scestonia soluit. s. p[er]
annum vermibus quos pediculos dicimus p[ro]sum
ptus est. Elfreda regina dure penituit. cilicio ad
carnem induta et solo dormiens sine cervicali. mu
lier pulchra et casta sed insolens. cuius insolentia in
edwardum longam patrie acquisiuit feruitutem.
Est autem apud scestoniā monasteriū femmarū
dco deuorari. Sigib[er]tus. Anno othonis.

lij. obiit sanctus waldricus aulburgenſis epiſcopus
cuius vita qualis fuerit mox miraculorum gloria
patefecit. Anno quarto sanctus wictech pragēſ
epiſcopus cognomento adelbertus ſanctitate et
doctrina apud windos claret. qui apud brucioſ
martirizatus multis miraculis gloriſicatur.

XC. De vaſtatione francie p otho
nem et echelredo rege.

Anno .v. pacato vndiqz regno. cu otho i
pator aquisgranu moraret. lot hazi rex
francoz ſubito ad inuadenda lotharigi
am cōtendit. et cedente impatore quia ad pugna
imparat? erat. rex poſt multā vaſtationē repatria
uit quem cū meſtiabili exercitu impator pſecut?
cōdicto die. ſ. kl. octobris franciā intrauit. quam
vſqz ad kl. decēbris puaſat? fies reuſiū. laudunē
ſiū ſueſſionū et piſiſiū diuſa cede vaſtauit. ecclīas
cancū dei omni immunitate pceſſa. In redeundo tñ
circa axonā fluiū ptez impeditorum emiſit. De
his quidā reclusus pōxit. q omnes hui? malī in
centores añ ſeptēniū morerent. Anno .vi. i gnee
acies viſe ſunt in celo p totā noctē. v. kl. nouem
bris.

Guillerinus. Hoc anno regnare icēpit
echelredus fili? edgari et elſrede qui regnauit an
nis xxxvj. hic puſiolus cū baptizaret. circūſtanti
bus epīſ in ſacro fonte cacaui et ſacramēta inter
polauit. Vnde dunſtan? turbat? p deum inquit
ignau? homo erit iſte. Hic decēſiſ cū fratrē ſuuz
necatū audiret pclamari fletu ſuo furentē matre
adeo amouit. vt quia flagellū ad manū non habe
bat. arzeptis candelis innocentē cederet nec pri?
deſiſteret q pene exanimē et ipa lacrimis inſun
deret. quappter tota vita ſua ita candelas exhor
ruie vt nunquā ante ſe pateret inferi lumen ear
um. Huius coronadi capiti cū beatus dunſtanuſ
diadema iponeret ait corā omnib? quia p morte
fratris tui aſpirati ad regnū ppterea audi ver
bū domi. Hec dicit domi? deus. Non deſeritur
peccatū ignominioſe matris tue. et peccatū viro
rum qui interfuerūt cōſilio eiſ nequā niſi multo
ſanguie miſerorū puincialiū et veniet ſup gente
angloz mala qualia nō eſt paſſa vſqz ad tempus
iſtud.

Sigibereus. Anno .vij. corpa ſanctoꝝ
laudoaldi. aditani amantū et alioꝝ. a wenteſono
habanie vico trāſſerunt gandauū cū multa mira
culorū gloria.

XC. De bello othois
contra grecos et morte eiſdem.

Anno .viii. otho impator apuſſam et cala
bria italie puicias ad ius regni grecoꝝ
appendētes trāſſerit ad impiū romanuz
conatur maxime. ppter affinitatē quā p vxorē ſu
am theophaniā cū impatore grecoꝝ habebat. An
no .ix. greci inſenſi q impator otho puicias gre
corū inuaderet cōducto ſibi ſaracenoꝝ auxilio i
patoꝝ in calabria bello congrediū. in quo bello
omnes romanoꝝ copie vſqz ad internetōez pene
olete ſunt. Impator hātado nitens euadere a nau
tis ignozantib? eū capie. et a quodā eoz q erat ne
gociator ſclauozū erat agnit? nec pōitus. p illum
re delata ad impatricem et theodericū metenſium
epm qui in ciuitate roſan rei euentū pſolabatur
difficiliter p ſclauū et epm liberae. Nautis quip
pe ad pecunias p eo redimendo allatas inhiatib?
impator aſcenſo equo vix euasit omnib? p infor
tunio reipublice animo cōſternatis ſola impatrix
feminea et greca leuitate inſultabat eiſ q ab exer
citu ſue nationis victi eſſent romani. ac p hoc ce

pit primatib? exoſa haberi.

Ex cronica.
Hoc tpe rex angloꝝ edwardus a nouerca ſua vt
ferunt occiſus dolo martini palmā accipere pme
ruit a domino. Otho impator et lotharius rex cō
ueniētes ſup quendā fluiū pacificanē datis ſacra
mentis ad inuicem et lothari? abiurat lotharigiā
Sub eodem othone iohānes papa moriē in carce
re. Circa idem tempus ſanctus adelbert? pōica
ta hungaria et bohemia puiſciā ingredit? et marti
rio coronat. **Sigibereus.** Anno .x. Otho im
pator tedio et angore animi deſiciēſ rome moriē.
et de imperatore ſubſtituēdo inter primates diſ
ſentiē. Alijs filio ipi? othonis imperiū deberi cer
tantib? alijs odio impatricis a filio eiſ imperiū
transferre volentib? ad heinricū ducem filiū hen
rici qui fuit frater primi othonis. Hic henric? ipi?
othonē puez faccioſe raptū in cuſtodia tenet. S?
principes de manu henrici extorquētes in regno
ſublimant. et regnauit annis .xix.

XCII.
De imperio othonis terci? et vita ſancti mede
rici abbatis.

Ex geſtis eiſ.
Anno domini .dccc. lxxxiiij. qui fuit pri
mus annus othonis terci? ſcōm cronica

Amundi vō quartimilleſimo .dccc. xlvij
leuatū eſt piſius corpus ſancti mederici abbatis
ipō die deſiſtōnis eiſ. ſ. iij. kl. ſeptēbris. Hic
edue ciuitatis pago ortus nobilis genere cū .xlii
annos etatis impleſſet. inuitis pentibus ad mona
ſteriū eiſdem ciuitatis abiit et ingreſſus tate ab
ſtinetie fuit. vt in ebdomada nō niſi bis eduliū qe
quā caperet. qd nō niſi pane ordeaceo vel qd vili
us repire poterat et aque modico fiebat. corpus
vero clico aſprimo occulte tegebat. et dſup alijs
fratrib? in veſtib? ſimilis erat. Tandē mortuo ab
bati ſuccesſit. vbi nō honore ſed onus ſe accepiffe
cōſiderās omib? ſibi omiſſis ver? pater appare
re ſtudiit. Ipō tpe quidā monach? eiſdem loci cū
libidinis eſtu grauiter vzeſet et hoc pio patri in
dicat. ille tunicā qua induebat illi ad induēdū
direxit. qua induta ilico demon incētoꝝ ipiſ mali
fugiendo delituit vocibus magnis pclamās. Sā
cte mederice cur me incēdis tuis pēibus. vaſculū
qd diu poſſederā abſtuliſti et me inextinguibili in
cenſio mācipaſti. tunc ſanctus diuina voce eum
increpauit et ille abſceſſit. et monachus poſtmo
dum in tanta ſanctitate pmanſit vt plurime p eū
virtutes efficerent. Alius quoqz pōicti patris di
ſcipulus ita erat diabolica illaſione ſubactus. vt
quādoquqz operi diuino inſiſtere deberet ſtatū vt
ſimaxeos oratōne cōſueta finiēda eſſet anteq? ge
nua flecteret ab eccleſia exiret. Qua de cauſa fre
quenter admonitus. nō tamen eſt correctus. tūc
ſanctus panē accepit et benedicens eulogijs fra
tri tribuit et ab eo mox inimicū excluſit. Cūqz
de diuerſis regionibus audita eiſ fama ad eū p
peraret. deſertū locū expetiit. et ſub ſtatu diu de
ſiderato ſeſe cōcluſit. ita vt quidquid cibo ſumen
dum eſſet ppiis manibus elaboraret. Fratres vō
de abſceſſu eiſ triſtes effecti p vaſtā heremū lō
ge lateqz eum pquirūt. et tandem inuentū cum re
ducere nō poſſent epm adeūt. qui cum eiſ pgenſ
ſanctū in heremo repperit et excōmunicatōnis vi
cnlo eum alligans ad hoc monaſteriū pduxit. vbi
multa poſtmodum ſanctitate floruit. et multas in
firmiſſimas curauit. Tandem oratōnis cauſa piſi?
pſiciſci voluit. in quo etiam icimere multa p eum
dominus miracula fecit. Deniqz piſius veniens in

cellula que sub nomine petri apostoli fuerat consecrata .ij. annis et .ix. mensibus deo militauit. ac demum vocatis discipulis suis obitus sui diem indicauit. in quo et expletis omnibus valedicens eis inter verba orationis ad deum migravit. .iiij. kl. septēbris.

XCIII. De translatione regni francorum ad hugonem caphet. **Sigibertus.**

Anno othonis .iiij. ludowico rege francorum mortuo. francis regnum transferre volentibus ad ducem karolum fratrem lotharii regis patruum. s. ipsius ludowici. dum ille rem ad osiliū defert regnum francorum vsurpat hugo filius hugonis pisiensis ex hawide sorore primi othonis impatoris et regnavit annis .ix. **Acto.** **Guillerimus** dicit hunc hugonem duxisse uxorem filiam edwardi regis anglorum sororem echelstani regis qui longe ante hoc tempus regnavit. tempe videlicet henrici regis theutonicorum patris othonis primi. qui otho primus duxit uxorem unam sororem eiusdem echelstani. alteram vero ludowicus aquitanorum princeps terciam que pulcherrima erat duxit hugo iste. misitque patri per ea munera amplissima. aromata et gemas preciosas et precipue smaragdos. equos curaces plures cum phaleris. et vas quoddam ex onichio ita celatum ut in eo et fluctuare segetes et gemare vires. et hominum moueri imagines viderent. et ita lucidum et politum ut vice speculi imagines intuentium redderet. Ensem quoque constantini magni in quo literis aureis nomen antiqui possessoris legebat. In capulo quoque super cristas auri laminas clauus ferreus affixus erat. unus ex quattuor qui domus nico corpori fuerat affixi. Lanceas quoque karoli magni quam impator inuictissimus contra sarracenos exercitum ducens quoties in hostes vibravit. victor rediit. ferebatque eadeque esse que domus lateri manu militis impacta passum mortalibus aperuit. Vexillum quoque beatissimi marci mauricii principis thebee legionis. quo idem rex karolus in bello hispano quoslibet cōsertos inimicorum cuneos dirumpere et fugare cōsueuerat. Diadema quoque ex auro multo et gemis preciosis. quarum splendor oculos intuentium reuerberabat. Particulam quoque sancte crucis cristallo inclusam. ita ut per ipsam cristallum possit discerni color et quantitas ligni. Portuculam quoque spinæ corone eodem modo inclusam. Princeps huius legationis fuit adolphus filius balduini comitis flandrie ex filia regis edwardi echelstani sorore echelstani ipsius ex patre. **Sigibertus.** Anno othonis tercii. v. karolus dux regnum francorum ex paterna et auita successione sibi obitum contra hugonem nepotem suum repetit. eumque bello purgens urbem laudunū capiebat. Hugo karolum in lauduno obsidet sed secundo obsidione mense obsessi persilientes. castra obsidentium incenderunt et rex plurimis peremptis vix fuga euasit.

XCIII. De transitu sancti dunstani cætuariensis archiepiscopi. **Guillerimus.**

Hoc anno mortuus est sanctus dunstanus cuius vitam descripsit osbernus cantuariensis cantor nulli nostro tempore scilicet. in musica omnium primus. **Acto.** **Hic osbernus** de morte eiusdem sancti sic scribit. Instabat inquit dies ascensionis domine. et pactis vigiliis remansit in oratione solus in ecclesia dunstanus et vidit. et ecce innumera candidatorum multitudo coronas aureas in caputibus gestantium inestimabili fulgore micantium per ecclesiam ianuam irumpens ante ipsum agloba

et assistit. una voce eum salutans hoc modo. **Salve dunstane noster salve.** Mandat tibi quem pie desideras filius dei quatinus si patus es venias. et diem hanc ad cuius gaudium suspiras nobiscum celebres. Ad quod ille impetruit manens sciscitavit est qui essent. Cherubin ac seraphim inquit sumus. et responde quid velis. Tunc respondit ille. Hodie dies sollemnissimus est. et incubit michi pane verbi dei plebem reficere. et ostendere illi quomodo ad hoc gaudium possit pervenire. propter quod et multi pervenerunt. nec debeo illos decipere. et ideo hodie venire non possum. Qui dixerunt. Eya patus esto ut die sabbati postea sis hinc nobiscum romam venire et coram summo pontifice. Sanctus sanctus sanctus eternaliter canere. Annuit ille. et illi recessit. Lecto igitur die ad missam euangelio. locutus est ad plebem qualiter nunquam locutus fuisset. Et reuersus ad altare celebravit misteria. Vbi autem ventus est ad benedictionem super populum. iterum ab altari predicatur. regreditur ita ut non hominem sed angelum loqui putaret. Itaque ad altare reuertitur. et data benedictione iterum ad populum redit cunctis stupentibus. et mox ut ad loquendum os aperuit tanta claritate vultus eius resplenduit. ut nemo in eum intendere posset. obituque suum illis instare precepit permittens se illis nunquam defuturum et tunc ad mensam domini regressus est. Eadem die cum a mensa sumpto cibo surrexisset oratorium petiit. et designavit locum in quo se voluit sepeliri. mox languor eum inuasit. Sexta feria lecto decubuit. omnesque aduentantes ad sequenda christi vestigia incitabat. Sabbato iterum communicavit est et cum horam suam expectaret. subito cum lecto in quo iacebat usque ad superiora leuatus est et trabibus obstitentibus ad terram leuiter demissus. Quo dimisso dum quasi ad quiescentem qui aufugerant reuerterent. iterum usque ad trabes cum lecto suo rapitus est ut prius et iterum leuiter dimissus. Hoc usque tercio factum est. Tunc ait ad circumstantes. Vos videtis quo vocor. Si vultis mecum venire ite via qua incessi. deus qui me vocat ipse dirigat corda. et corpora vestra ad suam voluntatem in pace. Et responsio ab omnibus amen. transit. **XCIV.**

De miraculis eiusdem post obitum.

Resbiter quidam inter suos nobilis paliticus factus est ad corpus sancti delatus sensitque quendam manum per totum corpus suum ducentem et membra sua resolidante. Sanatus igitur grande diuinum celebrabat exultantibus. cuius et dunstanum laudantibus. cum ille ait. Nunquid me inter pauperes numeratis. Et si dunstanus non esset sanatus fuisset. Quo dicto statim pristino morbo correptus est. et cum miserabiliter clamaret emisit spiritum. Theutonicus quidam ab episcopo suo excommunicatus fuerat pro crimine voluptatis et arrogantie et per .vii. annos sathane traditus. sensu perditoto toto corpore tremebat. qui tandem ad sepulchrum dunstani peractus in nocte purificationis beate marie quando responsoium videte miraculum inchoabat demonem suum cum multo cruore euomit. Quidam virgo a natiuitate ceca erat iuxta tumbam sancti ad vigiliam festiuitatis sancti audirenti. .xi. kl. septēbris. que dum cantaret responsoium. sint lumbi vestri percussit et lucerne ardentes. illuminata est. Quidam puer claudus ab vtero a matre sua illuc olatus est. qui cum sua matre orare pomum teneret. subito pomum illud rotari cepit usque ad tumulum sancti. quod ille prode nolit statim per illud sanctum cucurrit

Moris erat in eodem monasterio pueros omnes in
scola verberari ante quintum diem natalis domini non
pro culpis eorum sed ex usu tantum. Rogati sunt
magistri ut donarent illi diem qui noluerunt sed omnes
ad virgas se preparauerunt. Ea nocte astitit in visu
vni puero dunstan? dicens. Cur tamen pauidi estis
o pueri. Quia inquit domine furor magistrorum
sedari nequit. Ne timeatis ait. Ego eum sedabo.
Ego sum dunstan? pater huius monasterii. Hoc ti-
bi erit signum. quia liberabo vos. Vade et dic cu-
stodibus ecclesie ut auferant de iuxta me et ab ec-
clesia corpus filii arolai quem gentilem odibilis quo-
rundam adulatio iuxta me ausu temerario sepeli-
uit. Quod si cito non fecerint. tota hec ecclesia gra-
ue damnum sustinebit. Iam aurore illucescebat ho-
ra pueris tremenda. et magistri stabant armati cor-
rigijs nodatis expectantes pueros ante se transitu-
ros. Et ecce subito omnes magistri obdormierunt
et pueros per medium transeuntes non fuit qui tangeret.
Adolescens autem detulit mandatum custodibus. qui
contemperunt. postea a quibusdam monachis dun-
stanus a loco discedere visus est. a quibus dum de-
tineretur et cur recederet quereretur. respondit se se-
torum pagane carnis non posse. que res inquit si emen-
data non fuerit. tota hec ciuitas et hec ecclesia luet.
Non multo post ciuitas robusta est. et tota eccles-
ia cum suis officinis. excepto dormitorio et refecto-
rio cum claustris que ibi appendebant. **XCVI.**

Adhuc de eodem.

Quidam archidiaconus londonie conuersus est
in eodem monasterio literarum scientissimus
et cepit religiose puerari. Per annum quo
monachus factus est. secretarii officio functus est
et cepit paulatim a religione tepescere. dum ma-
iori libertate ceteris potiretur. Tandem fugam pabat
cum quodam iuvene sibi amico. tamen adhuc antio flu-
ctuabat de hoc quod facturus erat. Statuit autem apud
se. se non discessurum a monasterio sine licentia san-
cti dunstani. Venit itaque ad tumbam eius querelas
faciens de illis et suam benedictionem petens. ut iter
suum persequeretur dicens se ipsius futurum quocumque
pergeret. Veniensque post chorum inuenit monachum quem
dam reuerendissimum virgam tenentem et ei inuicem
stantem et se inuidis oculis intuentem. quo viso ex-
pauit. et ab eo diuertere voluit. qui virga opposi-
ta ait. Quo vadis. Innuit ille non esse loquendum.
At ille. Siloquar nichil ad te. Dic quo vadis. Quo
inquit mea interest. At sanctus. Nichil est. Reuer-
tere ad sepulcrum ubi modo fuisti. et mutata volun-
tate intente ora. Reuersus ille. orauit sicut prius
orauerat. Rediens obuium habuit quem prius in eodem
loco. Qui quo tenderet requisivit. Cui ille. Quid
hoc ad te. Multum inquit. Quod et tu si te non cor-
rexeris in proximo expieris. Nunc ergo redi iterum
et muta mentem. muta precem. Cumque ille transire
conaretur potius quam redire. ille vibrata contra eum
virga redire illum coegit. Qui rediens multum pauis-
tus orauit tertio eundem sermonem. et rediens non
inuenit eum quem prius inuenerat. Putansque se bene
orasse. preparauit ad ostium claustrum. ubi offendi-
t quem prius offenderat. turbato vultu contra se stante et
interrogante quo pergeret. Qui respondit. Quis es
tu qui me tanta auctoritate cōstringis. Ait. Que-
ris quis. Audi. Ego sum dunstan? possessor et ar-
chiepiscopus huius loci. amator illorum et adiutor qui
vere sunt filii huius ecclesie. Et tu quomodo suffra-

gium meum queris qui me et locum istum vis desere-
re. mea licentia hic nunquam exhibis. sed velis nolis
remanebis. hic morieris. et quia me audire pre-
sumpsisti. ecce in pena tua probabis quod non bene fecisti.
et leuans virgam percussit eum tercio acriter. et in ter-
ram prostravit et dispuit. Ille iacens illic inuentus
est et portatus in infirmitorium. et cepit quotidie
augmentari infirmitas. nec poterat dinoscere qualis
esset. Ille autem reuelare volebat. tandem positus est
super cilicium et cepit letania pro eo dici. Cumque diceretur
his sancte dunstane ora pro eo. Rogauit se poni
super lectum dicens. se modo non moriturum. Et
accescit henrico priore confessus est ei omnia et quod
moriturum non poterat antequam hoc confessus fuisset. Et
accepta penitentia et benedictione a priore reddi-
dit spiritum. Casula sancti dunstani in qua catere so-
lebat erat apud londoniam sine ullo auri apparatu.
Matrona quedam londoniensis grauiter infirmata cre-
debat se deinceps nunquam sanandam. Cui ut puta-
bat mox morituro sanctus dunstan? apparuit. scisci-
tans utrum vellet conualescere. Qua respondente se
maxime velle. Ait. Tolle aurifrigium quod est in ar-
ca tua. et pone illud in casula que est apud me.
fuit monasterium et conualesces. Et factum est ita.
Et quod mirabile fuit aurifrigium illud nec minus nec
maius est inuentum quam casule ornatus exigebat.

XCVII. De quibusdam incidentibus
illius temporis. Sigibertus.

Anno othonis tercij. vi. inundatio aquarum
frequens ac diurna vltra solitum. estas per
ea feruentissima plibusque perniciosa fuit. vni
et fruges minorate sunt. Karolus dux mortem acu-
tum expugnat sueffionis usque vastando paccedit
Remis inde aggreditur ad laudunum cum multa pre-
da reuertitur. Siccitas magna vernalis fuit. Vnde
et satio primitiua impedita et fames ingens secu-
ta est. nix nimia decidit. imber postea continuus. ut
autumnalem satiem omnimodo denegaret. Fertur
annonam pluisse de celo in albanio. Alij etiam piscicu-
los puos de celo pluisse ferebant. Anno vij. karolus
dux remis occupat. archiepiscopus quem hugo rex
preceperat. et quosdam primates capit et lauduno re-
legat. Anno viij. karolus dux moritur. Otho filius
eius succedit ei in ducatu lothariensi. Anno ix.
remis synodo totius francie congregata. arnulphus
nepos karoli ducis quem ipse karolus episcopus remis
substituerat omnium iudicio exordinat. damna. et
adelgarius presbiter qui vrbem perdidit et portas ka-
rolo apuit insolubiliter excommunicat. Gerbertus
vero substituit episcopus. sed quibusdam causam ventis-
lantibus non potuisse degradari arnulphum sine sci-
entia et auctoritate pape romani. Gerbertus depoli-
tus ad othonem imperatorem se contulit quem impera-
tor receptus primo eum raouenne archiepiscopus et per
ea constituit papam romanum. Vnde est illud eius
monasticum. Transiit ab R. Gerbertus ad R. fit pa-
pa. ingena R. **XCVIII.** De gerber-
to papa et primis eius studiis in nigromantia.

Guillerinus.

Hic gerbertus ex gallia natus monachus
a puero apud floriacum adoleuit. Demum
adulescens claustrum exiens prexit hispa-
niam que olim a romanis possessa tunc honori-
patoris in ius gothorum cesserat. Gothi autem usque
ad tempus gregoriij pape ariziani fuerant. Sed tunc
per leandrum hispaniensem episcopus catholici facti sunt
et per recharedum regem fratrem herminigildi quem

pater nocte pascale p confessione fidei interfecit.

Leandro autem successit ysidor? vir sanctus et doct? cui? corp? nostra etate adefonsus gallicie rex trāstulit toletū ad pond? auro opatū. Saraceni aut? qui gothos subiugauerāt ipi quoq? a karo lo magno victi galliciam et lusitaniā maximas hispanie pūcias amiserūt. Possidēt autē vsq? hodie superiores regiones. Et sicut xpiani toletum ita ipi hispalim quam sibiliam vlgaliter vocant. caput regni habent diuīatōib? et in cantatōib? bus moze gentis intenci. Ad hoc veniēs gerbertus vicit sciētia ptolomeū in astrolabio. alexandriū in astrozū interstitio. firminū in fero. Ibi didicit et cantus auiū et volatus misterii. et tenues ex inferno excire figuras. Quadruuiū quoq? ita ebibit ut illas in galliā reuocaret iam duduz aboletas. q? bachuz prim? a saracenis capiēs. regulas dedit q? vix intelligunt a sudantib? abacistis. hospitabāt apud quendā psm quē primo multis expensis. d? inde multis pmissis demeruit. Hic pbs vnum habebat codice totius artis osciū. quē nullo mō gerbertus extorquere poterat a magistro. Tandē illū nocte furatus est auxiliāte filia philosophi. cum qua familiaritātē assiduitate pauerat sub ceruicali positū. et cū furto aufugit. Pbs somno excitatus iudicio stellarū psecut? est fugientē. Profugus autem eadem sciētia piculū operiēs sub ponte lignea qui pxiūsus erat se occultauit pendul? inter pontem et aquaz. pontem āplectens. ut nec terrā nec aquā tangeret et ita querentē elusit. Veniens autem ad mare p incantatōnes dyabolo accessito ppetuū illi pacificū homiūz si se ab illo q? d? nuo insequēbāt defensatū vltra pelag? eueheret. Et factum est. Veniens galliam publicas scolas pfectus est. habens cōp̄hos et studioz socios. Cōstantiū abbatē monasterij sancti maximini quod est iuxta aurelianis. ad quem edidit regulā de bacho ad elboldū ep̄m ut dicūt wiburgenses q? fecit eplam ad eundē gerbertū de questione diame tri sup macrobiū. Habuit autē discipulos p̄dicatōe indolis et nobilis p̄sapie robertū filiū hugois capbet. et othonem filiū othonis impatoris. Robertus postea rex francie fecit eum archiep̄m remensem ubi ipse gerbert? fecit arte mechanica horalogium et organa idraulica ubi mirum immodum p aque calefacte violentiā implet vent? emergēs p̄cauitatē barbatū. et p multiformes tract? eree fistule modulatos clamores emittunt.

XCIX. De thesauris subterzaneis quos frustra quesuit.

Regēbat etiā ipse gerbert? fortunas suas fauore dyabolo ut nichil quod semel ex cogitass? impfectū relinqueret. Thesaurus olim a gentilibus. defossos arte nigromantica inuentos cupiditatib? suis iplicabat. Erat iuxta romaz in cāpo marcō statua erea vel ferrea nescio dextere manus indicem digitū extentū hīs et scriptū in capite. hic p̄te. quod supioris eui hoies ita intelligendū rati sunt ut ibi thezaurū inuēire deberent. et ideo eam multis securib? lanauerāt. Gerbert? autē sole meridiano notās quo p̄tendere tur vmbra digitū ibi palū fixit. Supueniēte autē nocte soli? cubicularij laternā portantis oīmitatu eo p̄tendit. ibi terza solitris artib? dehiscens latū patefecit ingressū. Viderūt ibi ingentē aulā regiā aureos pietes. aurea lacunaria. oīa aurea. milites aureos tessaris aureis ludentes. regem aureum cum

regina aurea discubentem. apposita obsonia. astantes mistros pateras multi p̄deris et p̄ci in quib? materiā supabat opus. In interiori autē pte domus carbūculus lapis in p̄imis nobilis et rarus inuētu tenebras noctis fugabat. in cōtrario āgulo stabat puer tenens arcū extento neruo et sagitta immissa est. Cōtinuo autē ut quis manū ad cōtingendum aliquid aptaret videbant omnes ille imagines p̄silire et imperū facere in p̄sumptores. Quotimore p̄sus gerbert? nichil tetigit. Cubicularij autem putās in tanta p̄da puam furtū latere. cultellū arripuit mirabilis opis p̄ci. Moxq? omib? imaginib? cū fremitu exurgentib? puer arcū tenens sagittā iecit in carbūculū et tenebras induxit. Et nisi in onitu gerberti cultellū reponere ac celerasset. graues penas ambo dedissent. Sicq? nichil lucrantes ductu laterne regressi sunt.

CC. De ceteris qui talia querentes interierūt vel a demonib? illusi sunt.

Iosephus auctor est salomonē cum patre multis thezauros defodisse in loculis mō mechanico in terra. Quorū triamilia auri talenta hircan? leuauit de sepulcro dauid ut obsequiis iniuriā leuaret et xenodochia cōstrueret. Vnde patet eundem hircanū pphetia et fortitudine clarū ut testat ioseph? huius cōmentū ignarū nō fuisse. Herodes autem magis p̄sumptōe quā cōsilio idem aggredi voluit multos ex satellitibus igne ex interiori pte p̄deūte amisit. Qui tam quoq? monach? d? barcinona natus fili? cui? dam paupis cum adhuc septem esset annorū vēit in ytalīā querens panem. aduēt? autē multa illius terze miracula inspexit. inter que mōtem p̄foratū vltra quem accolē dicebāt thezauros octauiaū repositos. ferebantq? multos p̄isse querendo illos p subterzaneos amfract? Hic autē adolescēs studio videndi et p̄dandi. xij. comites habuit qui secum pgerent portātes ingens glom? fili sequentes ingenium dedali qui thesū de laberinto p filiū eduxit. Igit? paxillū in ingressu fixerūt p̄cipio fili ad eum ligato. accensiq? laternis intro p̄xerūt. & p vnūq?q? miliarij paxillū fixerūt. Vespiliones autem de cauernis egredientes oculos et ora infestabāt. Semita erat arcta et a leua p̄cipitiū et subter labens fluuius. Viderūt tramites plenū cadauerib? eorū qui thezauros ibi querendo pierant. Tandem ad gressum vltiorē puenientes viderunt stagnū placidū et pontem ereum. et vltra pōtem videbant mire magnitudinis equi aurei. cūz sessoribus aureis et cetera que de gerberto dicta sunt. Vnus ex eis dum pontem transire pat. mox pontis pede depresso alter eleuat? p̄duxit rusticū ereuz cū ereo malleo quo ille vndas verberās ita obnubilauit aera. ut diem celumq? subtegeret retracto pede pax fuit. Temptatū est idem a pluribus idemq? exptum. despantes solo visu libabant aurum. tunc p vestigia glomeris egredi. pateram argenteā repperunt quā mē se p̄ci sunt. Postero autem die collato p̄silio magist? quendā adierūt qui dicebāt nomen domini ineffabile scire. quem multo p̄cio redemptū ieiunū et p̄siliū duxerunt secum. qui duxit illos prius ad fontem. de quo hausta aqua ifiala argentea tacens literis figurabat donec illi oculis intellexerunt quod fari nequibant. tunc ad montē fiducialiter accesserūt sed exitum vltiorē puto a demonib? obseratū inuenerūt. Inuidentibus. s. nomini domini cuius

tantā virtus esse dicitur ut nulla ei māgia. nulla
machinis obistere possit. **Actoꝝ.** Quomodo er
go obstitit hac vice demōes ut exitū eis prius
patefactū clauderent. Vnde magis credibile est
non nomen domini sed nomen demonis ab eodem
magistro in aq̃ fuisse scriptū sicut legi de zambri
mago. et iudeo ī actibus beati siluestri pape qui
prolatōe nominis quod illud nomen domini dice
bat esse ineffabile et se illud talī mō didicisse cha
rū feroceꝝ interfecerat. Vnde prefat⁹ guillerm⁹
in narratōe sua subiūgit. Audiens hoc quidā iu
deus nigromāticus ait ad adolescentem qui hoc
totum fecerat factitari. Videbis quantum possit
ars mea. Qui incūctanter montē introiens non
multo post regressus est. multa afferens ad indi
ciū sui transiit. que ille ultra montem notauerat.
inter que et puluerē locupletissimū q̃ quidquid
contigerat in aurū vertebat. non q̃ ita pio vero
esset. sed quia ita videretur quo aduſq; aqua dilu
eretur. Nichil em̃ quod p̃ nigromāciā fit potest
in aqua fallere intuentē quod postea p̃babimus.
Fertur quoq; prefat⁹ gerbert⁹ fuisse sibi caput
statue certa in spectatōe siderū cū videlicet om̃es
planete exordia cursus sui medicarentur. **CI**
De ymagine a qua gerbertus responsum accepit
mortis sue.

Oro ymaginarij qui ymagines faciunt
quas in possessionē p̃sidentū spirītū
mittunt ut ab eis de rebus dubijs doce
antur. Hi vero sunt ydolatre. ut gerbē
tus iste et socrates qui familiari demone utebant⁹
statua vero que fit ab horoscōpis ut facili⁹ deci
piat. p̃cipit se in loco mundo seruari et solū deū
quādo aliquid querit p̃cib⁹ et munerib⁹ inuoca
ri. ferē q̃ caput statue qd̃ horoscōpi fundunt sibi
nō nisi interrogatū loquūt. Sed verū vel affirmati
ue vel negatiue pronunciat. Verbi gratia. Dicebat
Gerbertus. Ero apostolicus. Respōdebat caput
etiā. Moriar anteq̃ cantē missā in hierusalē. Nō
Quo illū ābiguo deceptū ferūt ut nichil excogi
taret penitētie blandiēs sibi de longo tempe vite
Est autem ecclesia rome dicta hierusalē id est. vi
sio pacis quia quicūq; illuc pfugerit cui⁹q; crimi
nis reus subsidū inuenit. Hanc eandē ferūt fuisse
asylum romuli. ibi cātat missam papa trib⁹ dieb⁹
in anno quib⁹ incitulat statō ad sanctā hierusalē
Cum ergo vno illorū dierū gerbert⁹ ad missam se
paret inualitudinis incōmō ictus ingemuit. qua
crescente decubuit. et cōsulta statua deceptōnem
suā et mortē agnouit. Aduocatis igit̃ cardialib⁹
diu facinora sua coram eis deplozauit. quib⁹ stu
pentib⁹ et nichil referre valentib⁹ insensū ille mi
nutatiz se dilaniari et mēbratē se foras p̃ijci iussit.
Habeat inquit mēbrorū officiū. qui eorū ques
uit dominiū. nunquā em̃ anim⁹ me⁹ illud amauit
sacramentū immo sacrilegiū. **CI**

De sancto odilone cluniacēsi et bonis ei⁹ iurij
Nno orhois tēij. x. in burgūdia odilo ex
clerico buacensi mōachatu p̃fess⁹. cluiā
ci fit abbas post maiolū p̃ annos. lvi. mi
ro religiōis feruore spectabilis. **P**etrus damia
nus. **H**ugo cluniacēsis abbas hoc michi labo
ris inunxit. ut vitā beati odilonis p̃decessoris sui
succincte p̃stringerē. et inde vtiliora queq; bre
ui cōpendio deflozarem. Cuius ego cōpulsus im
perio nō luculenti venustatē aucupabor eloqui.
sed mere veritati deferuire temptabo. Ip̃a quippe

sanctoz p̃ se vita fideliter enarzata sic rutilat. ut
splendoreꝝ accurati sermōnis ad illustrāda corda
fidelīū non requirer. **H**uc accedit quia rusticitas
sermonis inculti suspitōem cōsueuit purgare mē
daci. Nam qui vix sufficit ut elimatū saltē depri
mat eloquiū. quomō nouit fabricare figmentum.
Hic itaq; sanctus auernie ex equestri genere ori
undus dum adhuc infans esset. tanto repente om
niū fere mēbrorū languore p̃strict⁹ est. ut incedē
di p̃orsus facultatē amitteret. **A**ccidit autē ut nu
trix āte ianuam cuiusdā basilice dei genitricis euz
relinqueret et ip̃a suis intentā opendijs p̃ diuersa
p̃cul abiret. Puer igit̃ sine custode se relictū con
spiciēs. diuino quodā puocat⁹ instim̃tu. tēptare
cepit si valuas ecclesie quolibz nifu posset attinge
re. Itaq; manib⁹ et pedib⁹ repens vix illuc p̃ueit
paulatimq; p̃gressus intrauit. **I**amq; spe cōcepta
valentior pallā altaris arripuit. et sic erigere se q̃
bus conatib⁹ poterat cepit. Tandem dinime vtu
tis auxiliū sensit et omni languore d̃posito fact⁹
incolumis ad referendū deo gratias intuentium
animos puocauit. Dum autē adoleceret. p̃ius
apud sanctū iulianū martirē fact⁹ ē cleric⁹. **D**e
inde sub beato maiolo clunienſi monach⁹. vbi dū
quietus ac simplex humiliter in sancta cōuersatō
nephist⁹ et in ip̃o exordio quedā p̃fectōnis nor
ma eluceret. vix euolutis quattuor annis beatus
maiolus in domino requieuit. sed ip̃m p̃zi⁹ beatū
sez odilonem cōcurrentib⁹ in eum votis oīm fra
trū in pastoralī cura sibi s̃stituit. **H**uius cor tam
indeficiens flama diuini amoris excoxit. q̃ eum ab
offerendis quotidie salutarib⁹ hostijs tot curarū
tot ingruentiū negocōꝝ sollicitudo cohibere non
potuit. Vndē cū in lecto mortis decumberz adal
do disciplo suo p̃cepit ut ex caldāris abbaci sup
putatōne colligeret que posset esse summa missaz
quas celebrauit p̃ spaciū. lvi. annorū quib⁹ mona
steriū rexit. **I**n erogandis elemosinis ita larg⁹ fu
it ut nōnulli dum eū omnia disp̃gentē cōspicerēt
nō dispensatorē sed p̃diguꝝ iudicarēt. **T**pe famis
exhaustis iā in paupum vſis erarijs etiaz plurima
sacrarū vasa cōfregit. insignia ecclesie ornamēta
distraxit. **C**orone quoq; quā sibi henric⁹ impator
ob sui memoriā destinauerat nō pep̃cit. **C**orp⁹ su
um non modo duris attēuare ieiunijs et asprimis
edomare cilicijs p̃sueuerat. sed et quibusdā ferreis
nexibus coartabat. **I**n p̃cipiendis autem ita se mo
derabat edulij. ut appolita queq; p̃tingens ac na
turali dumtaxat necessitati disp̃satiue subserui
ens et vanitatem sup̃sticiōnis effugeret. et sobrie
tatis cōtinentiā reseruaret. in p̃mulgandis porro
iudicijs ac moīs p̃nie p̃figendis tā pius erat et tā
ta merentibus humilitate opatiens. ut nequāq; di
strictum patris impium. s; potius maternum exhi
beret affectum. vñ se rep̃bendentibus hui⁹modi
verbis solebat eleganter alludere. **E**tiā inquit si dā
nandus sim. malo tamen de mīa q̃ de duricia vel
crudelitate dānari. **I**nter ceteros autē sanctos cir
ca beatam dei genitricem ardentissima deuotione
flagrauit. **CI** **D**e miraculis p̃ eum
diuinitus ostensis.

Deniq; qui clarus erat in p̃bitate morū
claruit etiam in ostensione signorū. **C**ū
esset in quadā iunis sui villa que besoma
cum dicit̃. puerū quendā forma venustū s; a nati
uitate cecum intuens. ei⁹q; p̃ie opatiens euz ad se
vocauit. signū ei salutifere crucis in fr̃ ote d̃p̃ixit

et confestim visus quē natura negauerat puer accepit. Aliquādo in capite ieiunij surgentibz a mēsa fratribz abbas sanctus pugillū cinere latēter impleuit. et apposito pane discubuit. Cūqz cinerez tāp panē māducaret. innuit fratri vt clā sibi aquā deferret. quo facto dū aqua labijs adhibet austeritas vini sentit. Reprimat ergo manū abgīt poculum. et ministro impat vt aquam sibi afferat. Ad qd minister obstupuit. et vinū se de mēsa referre qui aquā xpiauerat admirat? expauit. Sz ecce dum aqua potāda repetit. vinū rursus in poculo repit. Iam itaqz vir sanctus qd deū sibi misericorditer indulgere cōspexit cū gratiaz actōne pcepere non recusauit. Preterea cū esset in vbe ticiensis quidā velamē mense ei? furtiue subripuit. qd in foro venale pposuit. Sz sic ei dispō celestis obstitit qd sancta distrabi pda nō potuit. ter igit qd subdlexerat inter nūdmaz merces exposuit. sz cū emptoribz de pco puenire non valuit. Interea sceleris actorē vltō diuīa corripuit. et man? que sacrilegiū ppetrauerat ac pedes quibz actor aufergerat arefaciēs itollerabili dolore pstrixit. Mox itaqz languore opulsus ad ecclesiā beati maioli manibus alienis aduehit. et mantile sublatū ad omni si reatus iudiciū corā cunctis appendit. et dei clementia ab omni pldo qui huius fame rimore pflu xerat implorat. Sicqz beati maioli meritis et fratru sibi feruentiū pccibz incolumis factus velamē reddidit alienū et recepit semetipm. pbauit ergo quo pmo dign? esset qui beatū odilonē offendere ret. Ite vir sanctus aliquādo quia causa dictabat ticiū festinanter trāsire cupiebat. sed intumescētibz aquis etiā nauigiū deerat. Proim? ergo pfusus in domo vnū e famulis in nomie xpi sese pcedē p aluē flumīs impat. Quo pēunte vir scūs cū omni pmeatium turba subsequit. et sic omnes in vltiori alui crepidinē absqz vllō offendicō transponunt. Quod dū nōnulli qui aderāt mirarentur velut emuli pcedentiū ceperūt attēptare me atū. sed mox vt adorsū sunt extremos ceterioris ripae fluctus attingere nisi sese sub celeritate iprefississent profluentis aque merfi voragine pculdū bio naufragiū ptulissent. Vnus autem ex his qui aderāt vt miraculū visum obstupuit. hominē dei vt apud se hospitari dignaret humiliter rogauit. Quo facto in tempeste noctis silencio vent? vehemētiōr irruit et lucernā que in dormientiū cubiculo depēdebat extinxit. Qd cernēs cubicularius ait. Deus omipotēs qui lamen es verū p amore serui tui odilonis ab hac domo tenebras remoue eamqz tue gratie luce pfunde. Confestim ergo corusce lucis splendor emicuit. et totā domū supni splendoris claritas illustrauit. Si hoc igit agebat odilo tunc sopore depssus. quid putas nūc apud deum potest carnalis sarcine corruptōne solutus.

C. CIII. **A**dhuc de eodem. Dem sanctus dū ad monasteriū sancti martiris marcelli festinaret venit ad flumen qd fluctibz exūdantibz inhorruit. rat pfusus in domo primū qui vada ptemptaret direxit. et ipse mox cū comitibz suis obsequēs ille sus ptransiuit. Illud qz mirabile fuit qd cū ceteris aqua ptingeret vsqz ad femora. viro dei nec cor rigia quidem pedis aquarū est imundatōne pfusa. Ite apud monasteriū beati martini qd ad publicam strata dicit hospitiō recept? cū ad euz ex more multi monachorū pfluere. quesimū vt aliqd

esset vnde fratres refici valerent. respōsum est ei qd ceterorū quidem alimentorū quāctas esset. pisciū autē pene nihil qd ad tantā hoīz mltitudinē pueniret. At ille in nomie illius qui quīqz milia hominū ex pane modico et pisce gemio paut apponi iussit. Esca vero in manibz pmedentiū creuit ad vte satiatō omnibz plurima supesset de piscibus. Huic simile est qd cū rome esset et in mōte auetino apud monasteriū dei genitricis hospitū habere cōtigit vt tale vinū deesset qd ei saporis habilitate pgrueret. Allatū igit alio vmo plenū vasculū modicū ate se posuit. sibiqz et abbati qui iuxta se discumbebat expendit. Cūqz iam a mēsa surgendū refectō cōpleta dictaret blande subridens nō inquit fratres mei plene circa vos officiū caritatis exhibui. qui vinū qd mihi sapuit vobiscū picipare neglexi. Arripens ergo ciatū infudit meruz & singulis singulū dedit. Res mira cū fratres essent fere. xij. et eis bibentibus potus copia nō pcedit et eorū cōpleto numero nil oīno supfuit. Dū autē rediret ad ppria. quidā iuxta taurinensē vbez nī mium febris patiebat ardorem. Hic furtiue p mīmū stros aquā qua vir dei manus abluebat accepit. dōlter bibit. et sic absqz mora pzois? pualuit. Iam qz iouini mōtis pūpta pscendens obuios habuit paupes p lassitudie difficilis vie potū estuari dō derio flagitantes. Pius itaqz pat sui negligens & alijs in necessitate opatiens iussit vt quidquid vini haberet in vasculis suis absqz vlla referuatōis industria vel potius diffidentia daret egeis. paulopost nature necessitate cogente cū omnes discūberent vt cibum caperent. ecce vtres qui studio pie ppassionis fuerāt exhausti vmo deo. s. debito pfluente repiunt repleti. fenerat enim deo qd miferet pauperi. Impator henric? ad mensam discubens vasculū holouitreu pcciosum alexādrini operis arte ppositū cū pigmentis tritīs sibi allatū sancto viro misit xeniū. Porro sicut humane curiositatis mos est. ceperūt monachi vas sub admiratōnis intuitu cōrectare et de manu in manū solere inspiciendo trāspōnere. Tamen ecce de manibz i caute se tenentiū labit et pnuo frangit. Qd vir sanctus grauiter ferens ne ministri qui vasculum reliquerāt indignatōz angustī sustinerent metuēs mox cū fratribz ecclesiā iterat. et ne hi qui a culpa immunes erāt iram regis icurāt diuinā clementiā imploret. Deinde fractum vas sibi afferri iubet. manibus prectat. oculis vndiqz subtiliter pspicit et ecce nulla in eo pzoisus fractūre vestigia depēdit. Tūc fratres cū austeritate redarguit cur vas pquererent effractum quod omnino pmanerat illibatum. qui dō tā euidenti miraculo stupefacti. corripientis austeritatem libent accipiunt. et deo gratias referūt. **C. CV.** **Q**ualiter idem pater memoriā defunctorū instituit et benedictum papā a supplicijs liberauit.

Quidam religiosus reuertens a hierosolimis dum mare trāsiret eūqz cum alijs mltis ventorū horroz impellerz. applicuerūt ad insulā quandā vel rupem vbi quidam sanctus manebat inclusus. Illic ergo aliquādiu tranquillitatem maris expectās. dum cū illo incluso frequenter colloquium haberet. requisitus insup verū ce nobiū quod cluniacū dicit et odilonē ei? abbatez nollz. optime se nosse phibuit. Quo sciscitāte cur hoc ab eo seruus dei inquireret. Sūt iquit vicinā loca nobis ex quibz grauissima flammaz euomunt

incendia. i. quibz etia locis anime diuersa luunt p
meritoru qualitate torm enta. Ad quoru semper
exaggeranda supplicia sunt innumerabiles demo
nes deputati. qm intolerabiles eoru penas quot
tidie renouat et eos ad rediuiua supplicia indefi
ter istaurat. Quos tamen ego frequenter audiu
querulis lamentatibus eiulantes q oratibus et
elemosinis quorunda frequenter ex eoru manibz
eriperentur anime damnatoru. Inter cetia quoqz
permaxima de cluiacensi cetu et eoru abbate que
rimonia faciut. quia qsepe per eos sui iuris ver
naculos perdut. Quobz te p dei nomen obtes
tor. vt sanctis fratribz illis hec que tibi dixi fide
liter referas. ex nostra quoqz parte denuncies vt
orationibz et elemosinis magis ac magis insistant
presertim huius intentionis intuitu. vt de manibz
demonu eos qui ab illis cruciatu educat. Ille er
go regressus i patriam. cu hoc abbati odiloni et fra
tribz retulisset. Idem pater odilo per omnia mo
nasteria sua generale decretu constituit. vt sic die
primo nouembris omniu sanctoru solenitas agi
tur ita sequenti die in psalmis et elemosinis et p
cipue missaru solennijs omniu i xpo conuiescen
tiu memoria celebretur. Benedictus papa du vi
ueret. huc sanctu viru affectuose dilexit. et apo
stoloru limina frequentati necessarios sumptz se
pe ministravit. Qui cu decessisset Johanni portu
ensi epo et alijs duobz per specie nocturne visio
nis apparuit. eisqz quia in penalibz tenebris costi
tutus esset indicauit. hoc insuper addens. quia be
ati odilonis meritis eu supna censura liberare de
creuerit a tormentis. Proximz idem iohanes eps pa
pia venit et p monachos cenobii beati maioli om
nem sancto viro odiloni seriem visionis exponit
Qui mox psalmodias et oratodes ab omnibz i mo
nasterio cluniacensi fieri elemosinas largiri. et sa
crificiuz deo misterij salutaris offerri pro illo pre
cepit. Per omnia quoqz monasteria sui regiminis
eius sanctionis edicta mandauit. Cuqz fratres ista
tissima deuotione hoc facerent. eldebertz mona
chus qui hoc obedientie fungebat officio. s. vt in
opes aleret et necessaria ministraret p sopore vi
dit quenda puleru ac serenū aspectu magno cadi
didatoru agmine constipatu ingredi claustru. qui
capitulū ubi pater odilo cu fratribz residbat. in
uit. et ad ei genua caput humiliter flexit. ei qz gra
tias egit. Cuiqz frater ille. s. eldebertus inquirere
ret. quisna ille esset. respōsum est illi ipm esse be
nedictu papā. qui idarco viro dei gratias ageret
quia pijs eius sanctozqz fratrū pibus et tartare
um cruciatu euassisset. et cu beatis ciuibz quietur
superne hierusalem ingressum meruisset.

C. CVI. De transitu eiusdem abbatif
sancti.

Utr itaqz sanctus odilo dispēatōnis ge
mine moderator insignis et in spiritali
studio corā diuinis obtutibz fultus. et in
terreni laboris industria nō mediocriter claruit.
Cum vero iam extremū tempz ageret p quiquen
nium fere grauissimo labore cruciatus est. Cuqz
monasteria sua circūiens admonitōnis causa visi
tare cepisset. silumiā. deuenit. ibiqz circa festum
domice circūcisiois se e seculo migraturū pdixit.
Porro cu iam in agonis ā gustia pstituit esset oya
bolū astare cōspexit. eūqz p nomen tremendi iudi
cis vt abscederet terribilitē increpauit. Anno igi
incarnatōnis domi. M. xlviii. etatis etiā sue. lxxx

vij. ordinatōnis vero. lvi. nocte que circūcisiois
domini solennia pcedebat eukaristiam pcepit. sic
qz beatū spiritū deo reddidit. Eadem nocte frat
quidā simplex et innocens gregori? exequiaz fu
nebrū lassitudie pgrauat? in eadē cella in qua sā
ctus obierat ppiū stratum petijt et dormire cō
ptauit. Sed necdū plene dormiens beatum odilo
nem sibi astātem vidit. Qui requisit? ab eo quid
ageret. bene se habere et in pſentia xpi esse respō
dit. sed in ipa hora obitus sui figurā quandā tru
cem ac terribilem teterime sue visionis horrore
incutere tēptantē se vidisse que xpi pfortate vir
tute nō se potuit infestatōe nocere. Proxia quo
qz. xl. succedēte sancte memorie laurenti? amal
tan? archieps potens in literis et vita laudabilis
rome pſtituit? obdormiuit in domo. cuius cada
uer cu in ecclesia delatū fuisset albero quidā hone
stus clericus in angulo eiusdē ecclesie lassā mēbra
sopori dedit. tūc vir sanctus ei apparuit. Qui req
situs ab eo quando illuc et cur aduenisset ait. Ad
karissimi olim amici nostri domi laurentij pontifi
cis exequias veni. quibus expletis antequā rece
derē te videre volui. his dictis species loquentis
euanuit. Ad eius quoqz tnmulū adhuc rucilāt no
ua signa virtutum. **C. Actor.** Idem sanct? ab
bas. s. odilo sermones quosdā festiuos qui a mōa
chis ordinis sui frequentantē eleganter cōposuit.

C. CVII. De ceteris viris illustribus
eiusdem temporis. **C. Sigibertus.**

Sigibertus et hoc tempē in scientia lrarū
in lotharigia bigerns abbas lobienf. A
delboto? eps ultraiectēf. In frācia ful
bertus eps carnotenf. Abbo abbas floziacenf. q
sup calculum victorij amētac? est. Hugone rege
francozum mortuo robertus filius eius regnauit
annis. xxiiij. **C. Guillerimus.** Iste rex. Ro
bertus fuit in ecclesiasticis cantibz non mediocri
ter doctus. Deniqz et pulcherrimā fecit sequentiā
Sācti spiritus aslit nobis gratia. et respōsorium
istud. O iuda et hierusalē. **C. Actor.** Sz et hoc
alla ferē fecisse. Eripe me de inimicis meis de? me
us et ab insurgentibz in me libera me. Et cu qua
dam die esset rome in vigilia apostolorū petri &
pauli obtulit scedulā quandā sup altare. putatibz
omnibz illum magnū aliquis obtulisse. repperūt
illum nichil aliud sup altare posuisse nisi scedulam
in qua scriptum erat respōsorium istud cum versu
suo. Cornelius ceturio. qd ipse rex cum cātu suo
cōposuerat. Anno othonis. xliij. hibert? ordiat?
colonienf episcop? multa sanctitate claret. Cla
rebat etiam hoc tempē inter gallos aufridus q cu
fuiſſet comes bratuspārium non minus iusticia q
potentia seculi famosus. deposito militie cingulo
tonforatus in clericum. eo puect? est vt ordina
reſ episcop? ultraiectēf ecclesie. Anno. xv. Io
hannes romane ecclesie. cxliij. presidet post quem
gerbertus de quo iam dictum est. qui et siluester
cxliij. qui et ipse inter claros scientia literaz egre
gie claruit quidā trāsito siluestro isto agapituz pa
pam hoc in loco ponunt. Quod non ociose factū
esse dicē. quia is siluester non postū intrasse cre
ditur. quippe qui a quibusdā etiam nigromantie
arguitur. de morte quoqz eius non recte tractat.
a dyabolo enim pcussus obiſſe dicē. quam rē nos
in medio relinquimus. a numero em paparū vid
etur exclusus. Anno othonis. xvj. s. hiesu xpi. M.
secundum pputatōem dyonisi? multa pdigia visa

sunt. Terremotus factus est pmaximus cometes apparuit. xix. kl. ianuarij circa horam nonā aperto celo quasi facula ardens cum longo tractu fulguris instar illabie terzis. et cū tanto splendore ut nō modo qui in agris erant. sed in tectis etiam iru pto fulmine ferirent. qua celi scissura sensim eua nescēte interī visa est figura quasi serpēis capite quidem crescente cum ceruleis pedibus.

CVIII. De quadam victoria otho nis et morte eiusdem.

Anno. xviii. otho impator rome crescētē patriciū bello aggrediē. sed victus cre scens et ex fuga retract? capie. viliqz iu mento auerse imposie? circūducit et paulatī membris truncaē. Ad vltimū ante urbē suspēdit. An no. xix. otho impator degens rome dū cum roma nis se remisit? egit tractās qualiter iura regni & ecclesie ad antiquū statū reformaret. romani p hoc ad prēptum eius adducti. subito cōtra eū aspīrāt et aliquot milicū eius pēptis eū in palatō obsidēt. Vnde p industriā henrici ducis baioarie et hugo nis marchiois italie simlato pacto vix extra ctus a roma discedit cum siluestro papa. et quia vxor crescētis impatorē spe regnādī ad amorē sui pelle xerat. dolēs de eius discessu venenū misit ei. quo ille cōsum pt? inēmeanduz in italia moriē. Milites transalpini corp? impatoris defūcti cū insignib? us impj ad galliā referētes crebris ytaloz incurrib? lascessit armis sibi viā pant. Sed cū iaz res i tuto esse putare? dux baioarie henric? iuriato heribē to coloniensū archiepō a cui? ore omēs pēdebāt insignia regni ab eo violēter extorsit quasi iure he reditario sibi cōpetētia. Erat quippe filius henrici ducis qui fuit geit? de henrico fratre pimi otho nis impatoris.

Continētia vicesimifexti libri.

Uicesimifext? liber cōmet histo ziam. ciiij. annoz p successiones quattuor impatorum scz. Henrici secūdi. Conradi scdi. Henrici tciij. Henrici quartī. Et inter hec narra tōnes quas dā petri damiani & flo res quoqz nōnullos anselmi cantuariēsis achil dē berti cenomanēsis. Habet autē capitula. cxlv.

De imperio henrici scdi et bonis mīijs sū cti elphēgi. .i.
De discipulo eius qui furtim edebat a d monibus rapto. .ii.
Qualiter idem factus est wintonie ep̄s. .iii.
Qualiter archiep̄s fact? patientez se et liberalem se exhibuit. .iiii.
De p̄stātia eius i psecutōne danoz et āgloz. .v.
Qualiter aīauit populū ad patientiā et de feroci tate hostium. .vi.
Qualiter p grege se opposuit et in hostes etiā li beralis fuit. .vii.
De martino eiusdem. .viii.
De quibusdā incidentib? illi? tp̄is. .ix.
De vltōne dei sup ducētes choreas i cimiterio. .x.
De ceteris euentibus illius tp̄is. .xi.
De beriberto coloniensī et alio ppheta qui in ea dem p̄fuit ecclesia. *sz hildaboldo ep̄o*. .xii.
De religioso duce normānie richardo. .xiii.
De impio cōradi secūdi et viris illustrib? illius temporis. .xiiii.
De cinitone rege āglie et fulberto carnotēsi. xv.

De cōcilio triburicensi et quibusdā statutis ep̄i scopalibus. .xvi.
De ceteris euentibus sub imperio conradi et de morte eius. .xvii.
De impio henrici terti et actib? eius. .xviii.
Adhuc de eodem. .xix.
De sancto eduardo rege āglie et ei? pphā. .xx.
De benedicto papa mīore et maiore. .xxi.
De gregorio papa huius nomis sexto et actibus eius. .xxii.
Responso eius ad cardinales ipsū quasi homi dam arguentes. .xxiii.
Ratōnabilis ei? defensio ad eosdem. .xxiiii.
Responso ad obiecta. .xxv.
De muliere malefica a demoib? rapta. .xxvi.
De ceteris euentibus illi? tp̄is. .xxvii.
De sancto theobaldo heremita. .xxviii.
De iuvene qui statuam veneris anulo desponsa uie. .xxix.
De berēgario heretico et ei? penitētia. .xxx.
De corpib? sanctozū anglie incorruptis et de san cto kenelmo martire. .xxxi.
De regibus martiribus osvaldo et eadmundō et de sancta echeldreda. .xxxii.
De quibusdā alijs vginib? sacris in āglia. .xxxiii.
De ceteris sanctis illius tp̄is. .xxxiiii.
De initio impj henrici quartī. .xxxv.
De lāfranco cantuariēsi et boīs ei? iūcijs. .xxxvi.
De gestis ei? dē p? archiep̄atū susceptū. .xxxvii.
De muliere gemella et quib? dā alijs. .xxxviii.
De guillerio comite normānie et ei? origie. .xxxix.
De duobus archiep̄is rothomagensibus malgerio et mauriolo. .xl.
Qualiter p̄fatus guillerius anglie regnum ac quisuit. .xli.
De quibusdā incidentibus illius tp̄is. .xlii.
De quibusdā miraclis sūcti dūstani cātuar. .xliii.
De hildebrāno archidiacono qui factus est papa gregorius. .xliv.
De sinodo ei? i qua simoīacos dānauit. .xlv.
De sancto stephano grandimontensis ordinis in stitutor. .xlvi.
De austeritate vite eiusdem. .xlvii.
De miraculis eiusdem. .xlviii.
De transitu eiusdem. .xlix.
De translatione corporis eius et miraculis sequē tibus. .l.
De discordia inter imperatorem henricum et pa pam hildebrannum. .li.
Apologia petri damiani super episcopatu dimis so. .lii.
Narratōnes eiusdem de quibusdā casibus mira bilibus. .liii.
Adhuc de eodem. .liiii.
Item de eodem. .lv.
Item de eodem. .lvi.
De eodem. .lvii.
Item de eodem. .lviii.
Item de eodem. .lix.
Item de eodem. .lx.
Item de eodem. .lxi.
Adhuc de eodem. .lxii.
Item de eodem. .lxiii.
Adhuc de eodem. .lxiiii.
De ceteris gestis eiusdē tp̄is. .lxv.
De p̄structione ecclesie aldeburgensis et eius mi raculis. .lxvi.